

Nuorten kokemuksia omahoitajuudesta Malmin pienkodeilla

Tuija Lipasti,

Annukka Saikkonen

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Nuorten kokemuksia omahoitajuudesta Malmin pienkodeilla.

Tuija Lipasti
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Annukka Saikkonen
Rikosseuraamusalan
koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2012

Lipasti Tuija ja Saikkonen Annukka

Nuorten kokemuksia omahoitajuudesta Malmin pienkodeilla

Vuosi	2012	Sivumäärä	87
-------	------	-----------	----

Toteutimme opinnäytetyömme Malmin pienkodeilla, joka on Helsingin kaupungin lapsiperheiden palveluiden sijaishuollon ylläpitämä lastenkoti. Malmin pienkotien tehtävänä on antaa pitkäaikaista ja kuntouttavaa hoitoa eri-ikäisille lapsille. Hoito- ja kasvatustyön tavoitteena on löytää asiakkaan vahvuudet ja voimavarat, joita hän tarvitsee kasvamiseen ja kehittymiseen. Malmin pienkodeilla on neljä pienyksikköä, jossa jokaisessa on kaksi pienkotiä.

Opinnäytetyömme tarkastelee lastensuojelulaitoksissa tehtävää omahoitajatyöskentelyä nuorten näkökulmasta. Malmin pienkodeilla on aloitettu vuonna 2008 kasvatusvastuun mallin kehittämistyö, johon on koottu konkreettisesti esille pienkotien työnjako sijoituksen eri vaiheissa. Kehitystyön ohessa työntekijöille on tehty omahoitajakyselyitä. Malmin pienkotien johtajan mielipide oli täten, että lapsen näkökulma toisi pienkodeille uutta tietoa.

Etsimme tutkielmassamme vastauksia kolmeen pääkysymykseen. Ensimmäinen liittyi nuorten kokemukseen omahoitajuudesta kasvun ja kehityksen tukena omassa arjessaan. Toiseksi pääkysymykseksi muodostuivat nuorten kokemukset omahoitajuudesta. Alakysymyksiä olivat mitä hyviä käytänteitä ja mitä kehitysehdotuksia nuoret työmenetelmään löytävät. Kolmas tutkimuskysymys liittyy Malmin pienkodeilla toteutuneeseen osallisuuden kokemukseen nuorten näkökulmasta katsottuna. Työmme teoreettiset pääkäsitteet ovat lastensuojelun sijaishuolto, omahoitajuus, osallisuus ja dialogisuus. Pienkodeilla käytetään työmenetelmänä omahoitajuutta, jonka tarkoitus on taata lapselle suunnitelmallista hoitoa ja kasvun tukemista. Lastensuojelun omahoitajamenetelmä on kehitetty vastaamaan lapsen tarpeeseen saada riittävän tyydyttävä ihmissuhde ja tätä kautta korjaavia kokemuksia.

Toteutimme opinnäytetyömme käyttäen laadullisia menetelmiä. Suoritimme aineistonkeruun puolistrukturoituina haastatteluina siten, että kysymykset jaoteltiin kolmen teeman mukaisesti. Haastattelimme kuutta (n=6) iältään 13-18 -vuotiasta nuorta, joista kaksi oli poikia ja neljä tyttöjä. Nauhoitimme haastattelut sanelimella ja litteroimme saamamme aineiston luokittelua varten. Toteutimme aineiston analysoinnin käyttäen sisällön analyysiä. Analyysistä nousseiden luokkien perusteella muodostuivat opinnäytetyömme tulokset. Tulosten pohjalta syntyi johtopäätökset, joita analysoimme teoreettiseen viitekehykseen peilaten.

Tutkielman tulosten perusteella nuoret näkevät omahoitajan ennen kaikkea omien asioidensa hoitajana. Omahoitajuus koetaan positiivisena suhteena, jota ei kuitenkaan korosteta suhteessa muihin hoitajiin. Malmin pienkotien hoitajat koetaan luotettavina ja helposti lähestyttävinä. Parasta omahoitajuudessa on yhdessä vietetty aika, kehitysehdotuksia ei tullut. Nuorten vastauksista tulee esille heidän vaikutusmahdollisuutensa omaan arkeensa sekä tulevaisuudensuunnitteluun liittyviä asioita. Nuoret kuitenkin kokevat vaikutusmahdollisuuksien olevan vähäiset.

Asiasanat: Nuoret, omahoitajuus, sijaishuolto, osallisuus, vuorovaikutus ja dialogisuus, kiintymyssuhde.

Lipasti Tuija and Saikkonen Annukka

Young people's experiences on primary nursing in Malmin pienkodi.

Year	2012	Pages	87
------	------	-------	----

Our Bachelor's thesis examines primary nursing activity in child welfare offices, from young people's point of view. In 2008 Malmin pienkodi started developing an educational liability model, which concretely brings out the division of labour in different stages of placements. During the development process employees have also been interviewed about primary nursing. Malmin pienkodi executive's opinion was that a child's point of view would offer new information for the development process.

In our thesis we searched answers to three main questions. The first question concentrated on young people's experiences about primary nursing as a support mechanism for growing and development in their daily life. The second main question focused on young people's experiences about primary nursing, follow-up questions were what good systems and improvement proposals young people have for the primary nursing work procedure. The third research questions deals with how young people feel that they are part of the participation experience. The theoretical main concepts for our thesis are foster care in child welfare, primary nursing, involvement and dialogicality. The working method used in children's homes is primary nursing, the purpose of which, is to provide the child with methodical care and support for growth. Primary nursing method in child welfare has been developed to meet the child's needs of creating a gratifying personal relationship and through this have amendatory experiences.

We conducted our thesis by using qualitative methods. We collected data by using semi-structured theme interviews, in which the questions were divided according to the three main themes. We interviewed six young people aged thirteen to eighteen, out of the six interviewees two were boys and four were girls. We taped the interviews with a recorder and then transcribed collected data for classification. The material was analyzed by using content analysis. The results of our thesis are built on the categories which have arisen from the analysis. We drew conclusions from the results which we then analyzed by reflecting them on the theoretical context.

Based on the results of our research young people see their primary nurses first and foremost as people who take care of their daily life. Primary nursing is experienced as a positive relationship, which however is not emphasized in relation to other caretakers. The nurses in Malmin pienkodi are seen as reliable and easy to approach. According to the interviewees the best thing about primary nursing is the time spent together, there were no improvement suggestions for the process. Interviewees answers bring out their ability to influence their daily life and future plans. Young people however feel that their possibilities to affect are quite small.

Keywords: Young people, primary nursing, foster care, complicity, interaction and dialogicality, devotion relation

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Lastensuojelun lainsäädäntö	8
2.1	Lastensuojelun sijaishuolto.....	9
2.2	Lastensuojelulaitoksissa tehtävän työn osa-alueet	10
2.2.1	Lapsen yksilöllinen hoito, kasvatus ja huolenpito	11
2.2.2	Perhetyö ja läheisverkostot lastensuojelun sijaishuollossa	11
2.2.3	Verkostotyö.....	12
2.3	Aiempiä tutkimuksia	13
3	Omahoitajuus ja omahoitajasuhde	14
3.1	Kiintymyssuhdeteoria.....	16
3.1.1	Nuoret ja kiintyminen	18
3.2	Vuorovaikutus ja dialogisuus sosiaalialan asiakastyössä.....	18
3.3	Lasten ja nuorten osallisuus lastensuojelutyössä.....	20
4	Malmin pienkodit	22
4.1	Omahoitajuus Malmin pienkodeilla	23
4.1.1	Hoito ja huolenpito	24
4.1.2	Hoito- ja kasvatussuunnitelman toteutumisen tukeminen arjessa	25
4.1.3	Omahoitajuutta tukevat työmenetelmät	25
4.1.4	Muita pienkodeilla käytettyjä työmenetelmiä	26
4.2	Perheiden kanssa tehtävä työ.....	27
5	Tutkimusasetelma	27
5.1	Tutkimuksen toteutus	28
5.2	Kvalitatiivinen tutkimus.....	29
5.3	Tutkimuksen kohderyhmän valinta.....	31
5.4	Haastatteluiden vapaaehtoisuus ja osallistuneiden suostumus	32
5.5	Lapsen haastatteluissa esiintyviä erityispiirteitä	33
5.6	Aineiston analyysi	35
5.7	Tutkimuksen luotettavuus	36
5.8	Tutkimuksen eettisyys.....	37
6	Tulokset	39
6.1	Omahoitajuus arjen tukena	40
6.1.1	Arki ja viikonloppu	40
6.1.2	Vapaa-aika ja kaverisuhteiden tukeminen.....	41
6.1.3	Tiedonkulku	42
6.2	Omahoitajuus kasvun ja kehityksen tukena	44
6.2.1	Nuorten harrastaminen.....	44
6.2.2	Koulunkäynti ja sen tukeminen	45
6.2.3	Yhteydenpito vanhempiin ja muihin yhteistyötahoihin.....	46

6.2.4	Tulevaisuuden suunnittelu ja itsenäistyminen	47
6.2.5	Säännöt kasvatuksen tukena	48
6.2.6	Hoito- ja kasvatussuunnitelmapalaverissa sekä arjessa käydyt omahoitajakeskustelut	49
6.3	Omahoitajasuhde ja dialogisuus	51
6.3.1	Omahoitajuuden näkyminen arjessa	51
6.3.2	Nuoren ja omahoitajan välinen suhde	54
6.3.3	Dialogisuus	56
6.3.4	Omahoitajuuden toimivuus	57
7	Johtopäätökset	59
7.1	Omahoitaja nuoren asioiden hoitajana	60
7.2	Nuoren suhde omahoitajaansa verrattuna muihin hoitajiin	62
7.3	Nuorten kokema osallisuus Malmin pienkodeilla	65
8	Pohdinta	67
8.1	Oman toiminnan reflektointi	67
8.2	Tutkielman luotettavuus	70
8.3	Tutkielman hyödyllisyys ja kehittämisehdotukset	71
	Lähteet	74
	Liitteet	77
	Liite 1 Helsingin kaupungin sosiaaliviraston tutkimuslupa	77
	Liite 2 Kirje Nuorelle	83
	Liite 3 Kirje vanhemmille	84
	Liite 4 Haastattelurunko	85
	Liite 5 Suostumus haastatteluun	87

Johdanto

Tutkimme opinnäytetyössämme omahoitajuutta Malmin pienkotien lastensuojelulaitoksen neljässä eri yksikössä. Malmin pienkodit ovat neljän pienyksikön lastenkoti, joka antaa pitkäaikaista ja kuntouttavaa hoitoa 10-17 -vuotiaille huostaan otetuille lapsille ja nuorille. Pienyksiköt sijaitsevat Malmin lähialueella. Jokaisessa yksikössä on kaksi osastoa ja osastoilla neljä lasta, paikkoja on siis yhteensä 32. Työntekijöitä kullakin osastolla on 4-5. (Katz 2011.) Lisäksi Malmin pienkodeilla on yksi itsenäistyville nuorille tarkoitettu asumisharjoitteluasunto (Sosiaaliviraston internetsivut).

Erityisesti kiinnitämme huomiota työssämme nuoren ja omahoitajan väliseen tunnesuhteeseen nuoren näkökulmasta. Molemmat opinnäytetyön tekijät ovat olleet töissä nuorisolaitoksella. Toinen meistä on ollut Malmin pienkodeilla työntekijänä muutamassakin eri yksikössä ja nähnyt hyvin erilaisia omahoitajasuhteita. Erityisesti mielenkiinnon meissä työkokemuksiemme myötä ovat herättäneet toistuvat omahoitajavaihdokset, joita tapahtuu lastensuojelun toimintaympäristöissä sekä laitososuhteissa kovinkin usein. Omahoitajavaihdokset näyttäytyvät lapselle kovin ristiriitaisena ja haastavana. Tästä heräsi halu selvittää nuorten suhdetta omahoitajaansa ja saada nuorten ääni kuuluville.

Alun perin suunnittelimme tekemämme opinnäytetyömme laajemmin omahoitajuudesta, sen eri teemoista ja kolmen eri näkemyksen, nuoren, lapsen ja työntekijän, mukaan. Opinnäytetyön aihepiiri olisi kuitenkin auttamatta kasvanut liian laajaksi, joten jouduimme hieman karsimaan visioitamme. Kysyimme tällöin Malmin pienkotien johtajalta Sari Hämäläiseltä, mikä tarkastelusuunta olisi Malmin pienkotien näkökulmasta tärkein tutkimuskohde. Sari Hämäläinen kertoi tällöin, että Malmin pienkodeilla on ollut pitkälinen kehitystyöprojekti, Kasvatusvastuumalli, joka kuvaa lapsen kasvatusta ja hoitoprosessia pienkodeilla sijoituksen alusta loppuun. Tämän kehitystyön ohessa työntekijöille on tehty kyselyitä omahoitajuudesta, sen toimivuudesta ja kehittämisehdotuksista. Tällöin nuoren näkökanta toisi pienkodeille uutta ja tärkeää tietoa. Päätimme rajata tällöin aiheemme nuorten ja omahoitajien väliseen suhteeseen, sillä pienkodeilla nuorimmatkin lapset alkavat lähestyä nuorisoikää, eikä otannasta saataisi riittävän laajaa.

Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat Malmin pienkodin neljän yksikön 13-18-vuotiaat nuoret. Haastattelimme kuutta (n=6) nuorisoikäistä lasta. Haastatteluun osallistujia oli jokaisesta Malmin pienkotien yksiköstä ja sekä tyttöjä että poikia.

Työelämän yhteyshenkilönä meillä toimi hetken aikaa Katja Sipiläinen, joka oli Karviaistien yksikön vastaava hoitaja. Yhteyshenkilö määräytyi luontevasti sillä perusteella, että opinnäytetyön toinen tekijä on työskennellyt opinnäytetyön aloittamisen aikoihin Karviaistien

yksikössä. Katja Sipiläisen jäätyä äitiyslomalle syyskuussa 2011, on yhteyshenkilönä toiminut Jonna Takala, joka tekee Katja Sipiläisen sijaisuutta Karviaistien yksikön vastaavana hoitajana.

1 Lastensuojelun lainsäädäntö

Suomessa ensimmäinen lastensuojelulaki tuli voimaan vuonna 1836. Taustalla oli rahatalouteen siirtyminen, teollistuminen ja kaupungistuminen, jotka aiheuttivat uudenlaisia sosiaalisia ongelmia. Ensimmäisessä lastensuojelulaissa lapsi miellettiin ennemminkin toiminnan objektina kuin subjektina. Lapsen oikeusasemaan ei kiinnitetty paljoakaan huomiota, sillä lasta ei mielletty oikeussubjektiksi. (Valjakka 2004.) Toista, vuonna 1983 säädetyin lastensuojelulain selvänä esikuvana on käytetty ensimmäistä lastensuojelulakia. Lastensuojelulain muutos oli ajankohtainen, sillä yhteiskunnallisia muutoksia oli tapahtunut runsaasti ensimmäisen lastensuojelulain säätämisen jälkeen. Erityisesti lasten ja nuorten elämässä, heidän oirehinnassaan, perherakenteissa, teknologiassa, vanhemmuudessa sekä lastensuojelun ammatillisissa käytännöissä muutokset olivat huomattavia. (Mahkonen 2010:26.) Suurimpana muutoksena laissa oli painotussuunnan muuttuminen; Huomiota kiinnitettiin ensimmäistä kertaa lapsen edun suojelemiseen, avohuoltoon ja perhettä tukevaan otteeseen (Valjakka 2004).

Vuoden 1983 lastensuojelulain tultua voimaan uudistuksia on tullut useaan otteeseen. Uudistukset ovat kohdistuneet yleis- ja erityislainsäädännön uudistuksiin sekä itse lastensuojelulakia koskeviin uudistuksiin. Suurin muutos vuoden 1983 lastensuojelulain jälkeen tapahtuneista uudistuksista on ollut vuoden 2007 lastensuojelulain säätäminen, jolloin vuoden 1983 lastensuojelulaki kumoutui. (Mahkonen 2010:26.) Vuoden 2007 lastensuojelulaissa tehostettiin lapsen ja vanhemman osallisuutta ja oikeusturvaa. Lähtökohtaisesti lapsen hoidon ja kasvatuksen korostettiin olevan vanhempien vastuulla. Yhteiskunnalla on vastuu vanhempien tukemisesta lastenkasvatuksessa. (Taskinen 2010:11.) Vuoden 2007 lastensuojelulaissa lisättiin viranomaisten yhteistyötä. Sosiaalitoimella on päävastuu lastensuojelusta, mutta muilla hallinnonaloilla on velvoite järjestää ennaltaehkäisyä ja palveluita vanhempien kasvatustyön tueksi. Lisäksi kunnan velvollisuuksia tarkennettiin koskien muun muassa ennaltaehkäisyä, varhaista tukea ja lastensuojelun järjestämistä. (Mt. 2010:12.)

Vuonna 2009 lastensuojelulakia uudistettiin jälleen. Laissa kiinnitettiin huomiota lastensuojelun toimintatapojen kehittämiseen, muun muassa hyvään vuorovaikutukseen lapsen, vanhemman ja työntekijöiden välillä. Uudistuksessa lisättiin normipykäliä vuonna 2007 säädettyyn lastensuojelulakiin. Myös moniammatillisuuteen sekä salassapitoa koskeviin asioihin kiinnitettiin huomiota. (Mahkonen 2010:26).

1.1 Lastensuojelun sijaishuolto

Suomen lastensuojelun perustana on YK:n antamaan lapsen oikeuksien sopimukseen perustuva säännös, jonka mukaan lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja etusija erityiseen suojeluun. Lapsen etu on laitettava etusijalle lasta koskevassa päätöksenteossa. (YK:n lasten oikeuksien sopimus.) Lastensuojelulain pääasiallinen tehtävä on lapsen ja nuoren hyvinvoinnin edistäminen vaikuttamalla yleisiin kasvuolosuhteisiin, tukemalla huoltajaa lapsen kasvatuksessa sekä toteuttamalla lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. (Lastensuojelulaki 2007/417, 1§.)

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu käsittää lastensuojelutarpeen selvityksen ja asiakassuunnitelman, avohuollon tukitoimet, sijaishuollon ja jälkihuollon. (LSL 2010/88, 3§.) Lastensuojelun periaatteena on niin sanottu lievimmän riittävän toimenpiteen periaate. Täten viranomaisen on valittava käytettävissä olevista toimenpiteistä lievin mahdollinen tapa puuttua perheen ongelmiin. Lapsen huostaanotto on aina vaihtoehtoista viimeisin. (Mikkola & Helminen 1994:174.)

Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella. Huostaanottoon turvaudutaan, jos lapsen tai nuoren terveys tai kehitys uhkaa vakavasti vaarantua ja avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä. Huostaanoton ja sijaishuollon järjestämisen tulee olla lapsen edun mukaisia. (LSL 2007/417, 40§.) Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valmistelee, ja sosiaalihuollon johtava viranhaltija tekee päätöksen huostaanotosta silloin, kun huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi ei vastusta huostaanottoa. Jos huostaanottoa vastustetaan, asian ratkaisee hallinto-oikeus. (LSL 2010/88, 43§.) Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle myös avohuollon tukitoimenpiteenä, jolloin sijoitus on vapaaehtoinen ja edellyttää lapsen, hänen huoltajiensa ja viranomaisten välistä tiivistä yhteistyötä. Sijoituksen jatkamisen edellytykset on arvioitava viimeistään kolmen kuukauden päästä sijoituksen alkamisajankohdasta. Sijoituksen jatkuessa tarvetta arvioidaan vähintään kolmen kuukauden välein. (LSL 2010/88, 37a §.)

Sijaishuoltoa voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoitona tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. (LSL 2010/88, 49§.) Laitoshuoltoa järjestetään lastensuojelulaitoksissa, joihin kuuluu lastenkodit, koulukodit sekä näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset. (LSL 2007/417, 57§.) Kiireellisissä ja lyhytaikaisissa sijoituksissa turvaudutaan usein laitoshuoltoon perhehoidon sijaan. Laitoshuoltoon päädytään usein myös nuorten ja vaikeaongelmaisten lasten kohdalla. (Häkkinen 2000:114-115.) Sijaishuoltopaikan valinnassa huomiota tulee kiinnittää myös lapsen läheisten ihmissuhteiden ylläpitoon, hoidon jatkuvuuteen, lapsen tarpeisiin ja huostaanoton

syihin (LSL 2007/417, 50§). Vuoden 2012 alusta lähtien perhehoidosta on tullut ensisijainen sijaishuollon muoto. Lastensuojelulain 50§ lakimuutoksen mukaan lähtökohtana on, että lapsen sijaishuolto tulee ensisijaisesti järjestää muuna kuin laitoshuoltona. Lapsen laitoshuolto tulee kysymykseen vain tilanteissa, joissa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla muualla.

1.2 Lastensuojelulaitoksissa tehtävän työn osa-alueet

Lastensuojelun sijaishuollon kokonaisuudesta avautuu erilaisia näkymiä riippuen näkökulmasta ja ulottuvuudesta, mistä sitä lähestyy. Pösön (2004) mukaan sijaishuolto on yhteiskunnallisena ja yksilöllisenä käytäntönä monisisältöinen. Se on sijoitettujen lasten arjen ja kasvun ympäristö, joka tarjoaa rinnakkaisen kodin tai kotien sarjan lastensuojelulapsuudessa. Ympäristön kokemiseen vaikuttaa useat vanhemmuus- ja kasvatussuhteet ja arjen järjestelyt samanaikaisesti. Samalla se on laajennettua vanhemmuutta, ammatillista työtä, vastuuta julkisesta järjestelmästä tai yksityistä yrittäjyyttä. (Pösö 2004:202.)

Riitta Laakso (2009) on tutkinut etnografisesti lastenkodeissa tehtävää työtä. Laakso on valinnut tutkimuksensa aiheeksi lastenkotityön siitä syystä, että siihen liittyvä käsitteistö on sekavaa: työtä on kuvattu hoitona, erityisenä huolenpitoa, kasvatuksena, sekä työn terapeuttista luonnetta on korostettu. Laakso on jakanut tutkimuksessaan lastenkotityön neljään empiiriseen lukuun, joka kattaa lastenkotityön osa-alueet. "Arkisen huolenpidon" luku sisältää kasvatuksellisten ja hoidollisten tavoitteiden lisäksi konkreettista lapsista huolehtimista, arjen rutiinien pyörittämistä, lasten asioiden hoitamista ja heidän kanssaan olemista. Toinen luku, "lasten kanssa" tehtävä työ käsittää lastenkodin yhteisöllisyyden ja lasten ja työntekijöiden keskinäiset suhteet. Työskentelyä määrittää tunnusomainen ymmärrys aikuisen ja lapsen erilaisista vastuista ja valtasuhteista. Kolmas luku "vanhempien kanssa" keskittyy lastenkodeissa tehtävään perhetyöhön, joka on jäsenelty seuraavalla tavalla: käytännöllinen kasvukumppanuus, vanhemmuuden kontrollointi sekä vanhemmaksi houkuttelu. Neljäntenä ulottuvuutena on "hankalat aiheet", jossa tuodaan näkyväksi loukatun lapsuuden läsnäolo, heikosti määrittyvä lastenkotityön ammatillisuus sekä yllätyksellisyys. (Laakso 2009: 253-265.)

Opinnäytetyömme teeman näkökulmasta tarkastelemme lastensuojelulaitoksissa tehtävää työtä kolmen osa-alueen kautta: lapsen yksilölliseen hoitoon, kasvatukseen ja huolenpitoon, perhetyöhön sekä verkostotyöhön. Tämän jaon avulla pyrimme selkeyttämään omaa tiedonkeruutamme, vaikka on selvää, että osa-alueet näyttäytyvät lastensuojelulaitoksissa tehtävässä työssä osin päällekkäisinä ja lomittaisina. Toisaalta on myös muistettava, että tehtävä työ on monisäikeisempää, kuin mitä kolmeen osa-alueeseen tehty jako antaa ymmärtää.

1.2.1 Lapsen yksilöllinen hoito, kasvatus ja huolenpito

Lapsen yksilöllinen hoito ja kasvatus ovat olennainen osa sijaishuollon hoito- ja kasvatusprosessia. Arkielämän tarpeista ja säännöllisyydestä sekä lapsen turvallisuudesta rajoista ja valvonnasta vastaaminen ja huolehtiminen ovat hoidon ja kasvatuksen tärkeitä osa-alueita. Tavoitteena on myös myönteisen vuorovaikutuksen saaminen, ihmissuhteiden varmistaminen ja lapsen kasvattamisen aikuisuuteen tukemalla itsenäistymistä siihen asti, että he ovat itsenäisiä. (Laaksonen 2004:362.) Jokaisen laitoshuollossa elävän lapsen tulisi tulla kohdelluksi yksilönä, jolla on omat ainutlaatuiset ihmissuhteensa, kokemuksensa, voimavaransa, tarpeensa sekä tulevaisuutensa (Mikkola 1999:41).

Asiakassuunnitelma on lastensuojelutyön suunnittelun merkittävin väline. Kaikille pidempiaikaisille lastensuojelun asiakkaille tulee tehdä asiakassuunnitelma. "Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan, sekä arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan." (Timonen-Kallio2010:12.) Lapsia ja nuoria on osallistettava heidän oman elämänsä suunnitteluun, sillä he ovat asiantuntijoita oman elämänsä suhteen, tämän tulisi toteutua myös lastensuojelussa. Koska lasten panoksen näkyminen tulevaisuudensuunnittelussa on aikaa vievää, tulee työntekijän kannustaa ja antaa nuorelle välitöntä palautetta lapsen osallistumisesta ja vahvistaa nuoren kokemusta osallisuudesta. (Mt. 12.) Asiakassuunnitelma tulee tarkistaa aina tarvittaessa, mutta vähintään kerran vuodessa (Saastamoinen 2010:84).

1.2.2 Perhetyö ja läheisverkostot lastensuojelun sijaishuollossa

Lastensuojelulaki velvoittaa, että sijaishuollossa olevalle lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata perhettään, sukulaisiaan ja läheisiään joko vastaanottamalla heitä sijoituspaikassaan tai vierailemalla itse heidän luonaan sijoituspaikan ulkopuolella. Sijaishuollon on tuettava ja edistettävä yhteydenpitoa lapsen ja hänen vanhempiensa sekä muiden hänelle läheisten henkilöiden välillä. (LSL 2007/419, 54§.)

Lastensuojelun sijaishuollon perhetyön moninaisuuden määrittäminen tarkasti on haasteellista. Eri lastensuojelulaitoksissa perhetyö määritellään hyvin erilaiseksi, myös valmiudet vaihtelevat. (Heino, Berg & Hurting 2000: 10-17.) Vanhemmuuden tukemisen teoretisointia on vaikea kuvata tai tiedostaa. Tästä syystä työtä on kuvailtu useissa kirjallisissa tuotoksissa käytännön työtehtävien kautta. Työn tärkein osuus näyttää olevan matka, jonka työntekijä kulkee asiakasperheen rinnalla. Lastensuojelun työkentällä suurin osa perhetyöstä on korjaavaa. (Saarnio 2004:240.) Heino, Berg ja Hurting (2000) kartoittivat

projektissaan sijaishuollossa tehtävää perhetyötä valtakunnallisesti ja tulivat tulokseen, että perhetyö on käsitteenä sekava ja moninainen. (Heino ym. 2000: 10-17.)

Sijaishuollossa tapahtuvalla perhetyöllä tarkoitetaan yhteistyötä perheen, lähinnä vanhempien kanssa. Lapsen asiakassuunnitelmaan on laadittu perhetyön tavoitteet ja lastensuojelun sijaishuollon työntekijän on pyrittävä työskentelemään tavoitteellisesti asiakassuunnitelman mukaisesti. Perhetyön tavoitteena on usein lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen, sekä vanhemmuuden tukeminen ja vahvistaminen. (Kyrönseppä ja Rautiainen 1993:108.)

1.2.3 Verkostotyö

Sijaishuollon perhetyössä nähdään lapsi osana perhettä ja muiden läheisten ihmisten verkostoa. Tässä avataan verkostotyön käsitettä juuri viranomaisyhteistyön näkökulmasta. Verkostotyö kuuluu tärkeänä osana lastensuojelutyöhön, eikä lastensuojelutyötä voi tehdä ainakaan kokonaan ilman kosketusta verkostoihin. Lastensuojelun asiakkailta on omat yksityiset verkostonsa ja he asioivat todennäköisesti viranomaisten ja muiden ammattilaisten kanssa. (Arnkil 2004:214.) Lastensuojelun asiakkaita ympäröi yleensä laaja ammattilaisten joukko, työtä tehdään muun muassa neuvolan, koulujen, päivähoidon, lasten- ja nuortenpsykiatrisia yksiköiden ja sosiaalitoimen henkilökunnan kanssa. Julkisten palvelujen lisäksi verkostotyötä tehdään järjestöjen tuottamien ja yksityisten palvelujen edustajien kanssa. Tämän rinnalla on myös usein kolmannen sektorin edustajia, jotka ovat lapsen kanssa tekemisissä esimerkiksi harrastustoimen kautta ja joiden tuki voi olla erittäin merkittävää lapselle. (Arnkil & Eriksson 1999:73.)

Olennaista viranomaisverkostossa on, että kullakin viranomaistaholla on omanlaisensa kontakti lapseen. Erilaiset kontaktit tarjoavat lapselle vaihtelevuutta, sillä niissä tehdään eri asioita ja esimerkiksi mahdollisuudet tukea ja kontrolloida lasta vaihtelevat. (Arnkil & Eriksson 1999:74.) Keskeistä on myös saada aikaan hyvien voimavarojen yhdistelmiä lapsen ja hänen läheistensä sekä lapsen asioihin perehtyneiden työntekijöiden välille. Verkostotyössä voi löytyä ideoita, ratkaisuja ja resursseja, jotka eivät erillisinä tuottaisi yhtä kokonaisvaltaista ja hyvää tulosta lapsen tilanteen parantamiseksi. (Arnkil 2004:217.)

Verkostotyötä ei voida tehdä ilman, että siihen liittyy myös asiakkaan oma läheisverkosto. Yhteistapaamista järjestettäessä kutsutaan nuoren läheisiä tapaamisen mukaan, jotta heillä on mahdollisuus vuoropuheluun. Nuoren läheiset ovat mukana muodostamassa ymmärrystä yhdessä ammattilaisten kanssa nuoren tilanteeseen liittyen. Nuoren läheisverkosto ja sen mukaan ottaminen lisäävät koko yhteisön voimavaroja. Läheiset kutsutaan mukaan, jotta heille annetaan mahdollisuus tuoda esiin omat näkemyksensä ja panoksensa

ongelmatilanteiden ratkaisuun. (Seikkula & Arnkil 2005:7-10.) Lastensuojelulaki edellyttää, että sijaishuollossa sijaishuoltopaikan tulee tukea nuoren ja tämän vanhempien ja muiden läheisten ihmisten yhteydenpitoa sekä sijoituspaikka tulee valita siten, ettei yhteydenpito nuoren ja hänelle tärkeiden ihmisten välillä hankaloidu. (LSL 2007/419, 54 §.)

1.3 Aiempia tutkimuksia

Tutkimuksissa on tullut esiin, että tyytyväisyys sijaishuoltoon on yhteydessä lasten ja nuorten kokemuksiin heidän ja heistä huolehtivien työntekijöiden välisistä suhteista. Sekä sijaishuoltolaitoksessa aiemmin asuneet aikuiset sekä siellä parhaillaan kasvavat lapset ja nuoret painottavat näiden suhteiden merkitystä ja erityisesti sitä, kuinka tärkeää lapselle on tulla hyväksytyksi sijaishuollossa. (Esimerkiksi Chapman, Wall. A, Wall B. ja Richard 2004:295, Jahnukainen 2004:69.) Tutkimuksia ryhmäkodissa kasvavien lasten ja heistä huolehtivien työntekijöiden suhteista on vähän ja useimmiten kokemuksia tarkastellaan määrällisesti, määritellen suhteet vain joko myönteisiksi tai kielteisiksi. Tämä johtaa siihen, että tutkimusten antamat yleiskuvat vaihtelevat melko paljon. (Reinikainen 2009: 55.)

Sarianna Reinikainen (2009) tutki nuorisokodissa asuneiden tyttöjen kokemuksia sijaishuoltolaitoksesta. Tutkimuksen nuorisolaitoksessa oli otettu omahoitajamenetelmä käyttöön 1970-loppupuolella. Osalle tutkimushenkilöistä omahoitaja tuli läheiseksi ja tärkeäksi, omahoitajaa luonnehdittiin myös tärkeimmäksi työntekijäksi nuorisokodissa. Toisilla omahoitajaan ei tällaista suhdetta muodostunut, omahoitaja oli saattanut myös vaihtua useampaan kertaan. Monilla tutkimushenkilöillä oli pelkästään positiivisia kokemuksia hoitajista. He kokivat, että työntekijät, tai ainakin joku heistä, olivat välittäneet tytöistä tunnetasolla. Negatiivisia kokemuksia kokeneet nuoret olisivat toivoneet hoitajilta enemmän ymmärrystä sekä välittämistä. Moni nuori toi esille, että heille olisi ollut tärkeää, että hoitajat olisivat kiinnittäneet heihin enemmän huomiota ja että hoitaja näkisivät vaivaa kontaktin saamiseksi. Moni negatiivisia kokemuksia tunteneista nuorista toi myös esille, etteivät kokeneet työntekijöiden pitäneen heistä. (Reinikainen 2009:56-58.)

Maritta Törrönen (2003) tutki lasten arjen toteutumista laitoksessa. Tutkimuksen toimintaympäristöt olivat lastenkoti ja sairaala. Törrösen tutkimuksen mukaan niin aikuiset kuin lapsetkin solmivat laitoshoidon aikana vuorovaikutussuhteita, joista osa toimii paremmin, osa huonommin. Lastenkodin arjessa vuorovaikutussuhteiden olemassaolon huomaa siten, että lapset aikatauluttavat omaa toimintaansa mieluisten aikuisten mukaan, he esimerkiksi toivovat tiettyjä työntekijöitä itselleen tärkeisiin juhliin jo hyvissä ajoin, sillä tiedostavat, että sen toteutuminen on kiinni työvuoroista. Lapsilla on omia lempiohjajiaan, mutta he tulevat toimeen myös muidenkin kanssa. Arjessa kiintymys hoitajaan näkyy siten, että tämän seuraan hakeudutaan aktiivisesti, ja kun tämä ei ole paikalla, hänen liikkeistään kysellään

muilta hoitajilta. Lempihoitaja on tutkimuksen mukaan usein omahoitaja, ei kuitenkaan aina. Lapset kyselevät aktiivisesti vain yhden tai kahden hoitajan perään. Tuloksista Törrönen pääättelee, että lasten ja hoitajien keskinäiset suhteet ovat yksilöllisiä ja persoonakohtaisia.

Markku Jahnukainen (2004) tutki vuosina 1996 ja 2000 valtion koulukodeista kotiutettujen nuorten koulukotikokemuksia ja jälkiseurantaa vuoteen 2002. Tutkimuksen yhtenä osana on "kertomuksia koulukodista", jossa koulukodin asiakkaat nostivat erityisesti omahoitajasuhteen esille sijoituspaikastaan keskustellessa. Monet haastatelluista ottavat puheeksi omahoitajasuhteen, vaikka keskusteltava aihe ei varsinaisesti liittyisikään lasten ja hoitajien välisiin suhteisiin. Omahoitajuus työmenetelmänä on selkeästi asiakkaille tärkeä, sillä sitä on monessa vastauksessa mietitty ja sivuttu eri aihealueiden yhteyksissä. Myös tässä tutkimuksessa tuodaan esille, että omahoitajasuhteen onnistumiseen liittyy olennaisesti henkilökemia ja että onnistuneita suhteita voidaan luoda myös toisiin hoitajiin, ei vain omahoitajaan. (Jahnukainen 2004:30-31.)

2 Omahoitajuus ja omahoitajasuhde

Omahoitajuus on työmenetelmä, jolla laitospäristössä tarkoitetaan lapsen tai nuoren suunnitelmallista hoitoa ja kasvun tukemista. Omahoitajalla on laitoksessa suoritettua työnjaon perusteella ensisijainen vastuu lapsen tai nuoren hoitamisesta ja kasvattamisesta. Vastuu lapsesta ei kuitenkaan ole ainoastaan omahoitajalla, sillä koko työryhmä osallistuu arjessa tapahtuvaan kasvatukseen, hoitoon, sekä hoito- ja kasvatussuunnitelman toteuttamiseen. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993:101.)

Lastensuojelun omahoitajamenetelmä on kehitetty vastaamaan lapsen tarpeeseen saada riittävän tyydyttävä ihmissuhde. Lastenkodissa on runsaasti sijoitettuna sellaisia lapsia, joiden persoonallinen kehitys on kohdannut kolhuja. Näiden lasten kasvuympäristössä on ollut tekijöitä, joiden vuoksi heidän tarpeisiinsa ei ole vastattu eikä niitä ole tyydytetty. Tunne-elämässä koetut puutteet ovat voineet vaikuttaa hidastavasti ja vinouttavasti kehitykseen myös sosiaalisuuden osa-alueella. Psykoanalyttikko Donald Winnicott on kehittänyt persoonallisuushäiriöiden hoitoon psykoterapian rinnalle ajatuksen yksilötasolla saatavista arkipäivän korjaavista kokemuksista. Jos vanhemmat tai muut pysyvät hoitajat eivät ole kyenneet tyydyttämään lapsen kehitystarpeita varhaisessa vaiheessa, tai jos lapsi ei ole jonkun muun syyn takia kyennyt luottamaan vanhempansa, on mahdollista edistää persoonallisuuden eheytyä tyydyttämällä näitä tarpeita myöhemmin uusien kokemusten avulla. Tähän tarvitaan luotettava ja riittävän tyydyttävä ihmissuhde, esimerkiksi lastensuojelussa omahoitaja. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993:99.)

Omahoitajasuhde on aikuisen ja lapsen tai nuoren välinen henkilökohtainen tunnesuhde, joka on vastavuoroinen ja molemminpuolinen. Aikuisen tehtävä tässä suhteessa on tarjota lapselle luotettavuutta, turvallisuutta sekä huolenpitoa. Aikuinen on lapselle myös samaistumiskohde. Lapsen tehtävä omahoitajasuhteessa on saada turvaa ja ohjausta kehitysvaiheensa mukaisesti ja ammentaa aikuisesta voimaa omaan kasvuunsa. Omahoitajan ja lapsen tai nuoren välinen suhde on kiintymyssuhde. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993:100.)

Käytännön laitospelämässä lapsen ja aikuisen ei ole mahdollista valita omahoitajasuhteensa toista osapuolta mieltymystensä perusteella, vaan se määräytyy usein ennalta laitoksen sisäisestä tilanteesta riippuen. Tämän vuoksi on esitetty epäilyjä, ettei lapsi voi kiinnittyä täysin sattumanvaraisesti hänelle määrättyyn aikuiseen. Kokemus on kuitenkin osoittanut, että aikuisen perehtyessä lapsen elämään ja menneisyyteen, hän voi lapsen elämäkokemuksen perusteella ymmärtää lapsen käytöstä ja ominaisuuksia. Tällöin aikuinen antaa kasvatettavalleen mahdollisuuden hyväksyä omahoitajansa ja kiintyä häneen. Lapsen on helpointa kiintyä sellaiseen aikuiseen, joka ymmärtää häntä, suhtautuu häneen myötämielisesti ja tyydyttää hänen tarpeitaan. Omahoitajasuhteen kehittyessä lapsi voi samaistua omahoitajaansa, tai suhteesta voi tulla riippuvuussuhde. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993:102.)

Samaistuminen on tärkeää sekä lapsen että nuoren persoonan kehitykselle. Tavallisesti lapsi samaistuu omiin vanhempiinsa ja oppii tätä kautta esimerkiksi arvoja, asenteita ja tapoja. Häiriöiden korjaamisen ja uuden oppimisessa ollessa kyseessä, on samaistuminen omahoitajaan välttämätöntä. Kun kyseessä on nuoruusiässä oleva henkilö, samaistuminen omahoitajan ei ole yhtä kokonaisvaltaista ja ehdotonta. Nuori saattaa samaistua omahoitajaansa vain osittain, mitä voi näkyä esimerkiksi mielipiteenä tai ammattitavoineen. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993:102.)

Varhaisessa kehityksessä vaurioituneella lapsella tai nuorella on saattanut jäädä riippuvuuden tarve tyydyttämättä. Tällöin on mahdollista, että riippuvuuden kokeminen lapselle on välttämätön ehto korjaavien kokemusten syntymiselle ja lapsi saattaa tarvita mahdollisuuden asettua riippuvaiseksi suhteessa omahoitajaansa. Lapsella tai nuorella on usein vaikeutta kestää omia tunteitaan, jolloin omahoitaja joutuu kohtaamaan ne. Omahoitajan ollessa kykenevä vastaanottamaan lapsen tunteet, hän näyttää lapselle mallia, että epämiellyttävätkin tunteet on mahdollista kestää. Tämä auttaa lasta hallitsemaan omia tunteitaan. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993: 102-103.)

2.1 Kiintymyssuhdeteoria

Kiintymyssuhdeteoria pyrkii kattamaan varhaisten ihmissuhteiden vaikutusta myöhempään kehitykseen ja tunnesuhteiden muodostamiseen (Kasvatusvastuumalli). Lapselle on luonnollista hakea yhteyttä läheisiinsä ja hoitajiinsa. Lapsen ensimmäiset vuorovaikutussuhteet ovat aina kahdenkeskeisiä, vauva solmii kiintymyssuhteen tavallisesti äitiinsä, tai muuhun hoivaa antavaan henkilöön. Kiintymyssuhde on vauvan henkiinjäämiselle välttämätön, joten se on pohjimmiltaan biologista vaistotoimintaa. Varhaisissa kontakteissa jo ensimmäisen kahden vuoden aikana muodostuu työskentelymalleja, tiedostamattomia psyykkisiä rakenteita, jotka suodattavat informaatiota ja ohjaavat tulevaa toimintaa. Esimerkiksi lapsi hakeutuu vaaratilanteissa aikuisen lähelle saadakseen tältä turvaa, sillä on huomannut aikuisen reagoivan lapsen itkuun tulemalla apuun ja lohduttamalla lasta. Aikuisen ollessa herkkä ja reagoiessa johdonmukaisesti lapsen toimintaan, kehittyy hänen ja lapsen välille turvallinen kiintymyssuhde. Aikuisen sensitiivisyys vaistota lapsen tunteita ja tarpeita suojaa lapsen keskushermostoa stressiltä ja liian korkealta kortisolipitoisuuksilta ja tukee näin lapsen kehitystä. (Sinkkonen 2010:89.)

Lapsi kiintyy ja kiinnittyy läheisiinsä ja ympäristöönsä aina jollakin tavalla, vaikka se ei tyydyttäisi lasta kaikin osin. Lapsi ei voi valita kasvuympäristöään ja elämäänsä kuuluvia ihmisiä, joten hänellä ei ole mahdollisuutta itse vaikuttaa kiintymyksensä suuntautumiseen ensimmäisinä elinvuosinaan. (Turunen 2005:33-35.) Häiriintyneissä kiintymyssuhteissa hoitaja ei ole kyennyt täyttämään lapsen tarpeita. Kun lapsen tarpeita ei ole tyydytetty, hän tuntee jatkuvasti itsensä hylätyksi. (Laurila 1993:130.)

Kiintymyssuhdeteoria perustuu psykiatri John Bowlbyn havaintoihin eläinten leimautumisesta. Bowlbyn mukaan lapsen varhaiskehitystä säätelevät turvallisuuden tarve ja pyrkimys pysytellä turvallisen henkilön lähellä uhkaavissa vaaratilanteissa. Bowlbyn mukaan lapsilla on tarve suuntautua toista ihmistä kohti. Kiintymyssuhde muodostuu usein aikuiseen siitä syystä, että lapsi tarvitsee ensisijaisesti aikuista ensimmäisinä elinvuosinaan. Mary Ainsworth kuvaa kolmea kiintymyssuhdemallia: turvallista kiintymyssuhdetta, välttelevää kiintymyssuhdetta ja ristiriitaista kiintymyssuhdetta. Sekä välttelevä-, että ristiriitainen kiintymyssuhde luokitellaan turvattomiksi. Luokittelu perustuu Ainsworthin havaintojen pohjalta kehitettyyn vieras tilanne -menetelmään. (Sinkkonen 2004.) Ainsworthin kolmen kiintymyssuhteen lisäksi yleisesti on hyväksytty myös neljäs, organisoitumaton kiintymyssuhde (Sinkkonen 2010:90). Organisoitumaton kiintymyssuhde on havaittu kolmea muuta kiintymyssuhdetta myöhemmin. (Sinkkonen 2010: 59). Kiintymyssuhteiden arvioiminen ja luokittelu on vaikeaa, erityisesti turvattomuuden määrittäminen on hankalaa ja melko usein myös arvoväritteistä (Sinkkonen 2010:90).

Turvallisen kiintymyssuhteen omaavat lapset luottavat hoitajaansa, sillä hoitaja on vastannut heidän tarpeisiinsa järjestelmällisesti (Laurila 1993:130). Turvallisesti kiintynyt lapsi on elänyt ympäristössä, jossa hänen tunteidensa ilmaiseminen synnyttää johdonmukaisia vastareaktioita hoitajassa. Turvallisesti kiinnittynyt lapsi osaa käyttää ihmissuhteissaan sekä järkeä että tunnetta. (Sinkkonen 2004.)

Välttävästi kiinnittyneelle lapselle on ominaista painottaa ajattelussaan ja toiminnassaan loogisuutta ja järkipäisyyttä. Tunteiden ilmaiseminen on vähäisempää, sillä lapsi ei ole kokenut tunteiden positiivisia vastareaktioita hoitajassaan ja kokee siksi jääneensä selviämään niistä yksin. (Sinkkonen 2004.) Lapsi on mahdollisesti joutunut kaventamaan tai tukehduttamaan omaa tunneilmaisuaan, sillä on huomannut hoivanantajan jopa loitontuvan suurien tunteiden ilmaisun tuloksena. Ihmissuhteissa välttelevästi kiintyneen lapsen tunteiden ja järjen käyttö eivät siis ole tasapainossa, hän voi ääritapauksissa menettää kokonaan yhteyden tunteisiinsa. Välttelevästi kiinnittyneen henkilön on myöhemmin vaikea näyttää negatiivisia tunteitaan, mikä voi johtaa psykosomaattisiin oireisiin tai loppuun palamiseen. (Sinkkonen 2010:90.)

Ristiriitaisesti kiintyneellä lapsella on kokemusta hoitajasta, joka on impulsiivinen ja epäjohdonmukainen. Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsi on huomannut, ettei hänen hoivaajansa välttämättä edes muista lapsen olemassaoloa, joten hänen täytyy tuoda itseään ja olemassaoloaan esille jatkuvasti. Lapsi saattaa esimerkiksi kokea olevansa vanhemmalleen tärkeä onnistuessaan, mutta kokee jäävänsä yksin, kun asiat eivät suju toivotulla tavalla. (Sinkkonen 2010:91.) Toisaalta lapsi voi oppia, että hoitajan huomio saavutetaan intensiivisellä tunteiden ilmaisulla, joka voi esiintyä kiusantekona tai aggressiivisina puuskin. Myös regressiivinen vetoaminen hoitajaan on ristiriitaisesti kiintyneelle lapselle tavallinen huomionhakukeino. Lapsen ja aikuisen välille voi mahdollisesti syntyä vihamielis-riippuvainen suhde. (Sinkkonen 2004.) Hän kokee olevansa kokoajan jotakin vaille ja muiden velvollisuus on tehdä hänen olonsa mukavaksi. Tarve ei kuitenkaan ole aineellinen, ja kun sitä yritetään aineellisesti hyvittää, mielihyvä sammuu äkkiä. Mielihyvän sammuminen taas sytyttää raivon vanhempaa kohtaan. (Sinkkonen 2010:91.)

Organisoitumaton kiintymyssuhde syntyy tilanteessa, jossa lapsen hoivaaja onkin itse pelottava tai pelokas osapuoli (Sinkkonen 2010:92). Lapsi joutuu vaikeaan tilanteeseen, kun hän turvaa hakiessaan ja tarvitessaan joutuu miettimään, onko vanhempi turvaa antava vai pelottava henkilö. Tällöin lapsi ei kykene tekemään päätöstä ja saattaa jähmettyä. (Mt. 60.) Organisoitumattomasti kiinnittyneet lapset ovat usein kokeneet vakavia traumoja, laiminlyöntejä sekä hoidon puutoksia varhaiskasvatuksensa vaiheessa (Mt. 92). Myöhemmällä iällä organisoitumattomalla kiintymyssuhteella voidaan nähdä selkeää yhteyttä

mielenterveysongelmiin. Mahdollisesti jo kouluikäisen lapsen aggressiivista käytöstä saattaa selittää tämän kaltainen kiintyminen vanhempaansa. (Mt.60.)

2.1.1 Nuoret ja kiintyminen

Ihminen pyrkii säilyttämään itselleen välttämättömät kiintymyssuhteet, oli hän minkä ikäinen tahansa. Kiintymyksessä on kysymys primaarisesta perustarpeesta olla ihmisen, mielellään vahvan ja osaavan, lähellä. Tätä vaalitaan kaikissa olosuhteissa ja hinnalla millä hyvänsä. Vaikka nuoruuden tärkeimpiä kehitystehtäviä on itsenäistyminen, autonomia ei sulje pois läheisessä ihmissuhteessa olemisen tarvetta. Nuoruusiässä kiintymyssuhteiden painopiste siirtyy vähitellen kodin ulkopuolisiin ihmissuhteisiin, esimerkiksi seurustelusuhteisiin tai ystäviin. (Sinkkonen 2010:93.) Monet etsivät kiintymyksen kohteikseen perheen ulkopuolista aikuista, jonka nuori kokee miellyttäväksi ja ymmärtäväiseksi. Tilanne on kuitenkin toisenlainen, jos nuori on kokenut lapsuudessaan epäjohdonmukaista käyttäytymistä vanhemmiltaan, eikä kiintymyssuhde ole päässyt muotoutumaan hyväksi. Tällöin nuoren luonnollinen irrottautuminen ja itsenäistyminen vaikeutuvat, nuori tuntee, ettei ole saanut tarvittavia eväitä elämäänsä. Nuoren sisäinen turvattomuus voidaan yhdistää nuoren oirehdintaan. Esimerkiksi holtittomat seksuaalikokeilut, hallitsemattomat raivokohtaukset ja epätoivon tunteet viestittävät mahdollisesta turvattomasta kiintymyssuhteesta. (Sinkkonen 2010:94.)

2.2 Vuorovaikutus ja dialogisuus sosiaalialan asiakastyössä

Sosiaalialan ammattilaisilla on eettinen toimintaperusta, joka korostaa asiakkaan oikeutta vaikuttaa itse häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Aina eettisten toimintatapojen mukainen työskentely ei ole helppoa ja työ saattaa asettaa rajoituksia eettisten toimintatapojen toteutumiselle. (Mönkkönen 2007:32.) On kolme tapaa hahmottaa asiakkaan ja työntekijän välistä suhdetta. Ensimmäinen niistä on asiantuntijakeskeinen vuorovaikutus, jossa pääpaino on työntekijän asiantuntijakeskeisyydessä. Tämä toimintatapa antaa työntekijälle vallan määrittää tilanteen, luokitella ongelmat sekä päättää työtavoista ja toimenpiteistä. (Mt.38.) Omahoitajuudessa työntekijän täytyy osata käyttää asiantuntijakeskeisestä vuorovaikutusta. Nuorelle on taattava turvallinen kasvuympäristö, jossa hän voi luottaa omahoitajansa ammattitaitoon. Tällaisessa tilanteessa on vaarana, että asiakas olettaa työntekijän ratkaisevan heidän ongelmansa (Mt.28). Näin saattaa myös nuori ajatella omahoitajastaan. Asiantuntijakeskeistä vuorovaikutusta tulee käyttää omahoitajatyöskentelyssä harkiten.

Toista vuorovaikutuksen näkökulmaa kutsutaan asiakaskeskeiseksi orientaatioksi. Se on asiakkaan tarpeista lähtevää ja tilanteen määrittelyihin perustuvaa. Asiantuntijakeskeisessä

toimintatavassa asiakkaan omat näkemykset tilanteesta ovat taka-alalla, kun taas asiakaskeskeisessä orientaatiossa asiakkaan oma näkökulma nostetaan asiakastyön lähtökohdaksi. Tärkeää on asiakkaan kunnioittaminen ja hänen omien tarpeidensa laaja huomioiminen. Tarkasteltaessa asiakaskeskeisyyttä vuorovaikutuksen kannalta se ei ole täysin ongelmatonta, vaan väärinymmärrettynä se voi johtaa työntekijän liikaan neutraaliuteen suhteessa asiakkaaseen. (Mönkkönen 2007:63.) Omahoitajuudessa työskentelyn pääpaino on tärkeää pitää lapsikeskeisenä, mutta hoitaja ei saa missään vaiheessa kadottaa omaa rooliaan lapsen elämässä juuri vahvana ja luotettavana aikuisena.

Kolmas tapa hahmottaa asiakassuhdetta ja työntekijän roolia on dialogisuus. Dialogisessa vuorovaikutuksessa pyritään rakentamaan yhteistä ymmärrystä asiakkaan ja työntekijän välille. Dialogi ei tarkoita samaa asiaa kuin esimerkiksi keskustelu. (Mönkkönen 2007:86.) Dialogisuudessa tärkeä elementti on vastavuoroisuus, jokainen keskusteluun osallistuva pääsee luomaan tilannetta sekä viemään sitä haluamaansa suuntaan. Asiakassuhteessa tämä tarkoittaa molemminpuolista ymmärrystä ja sitä, ettei toimita joko asiakkaan tai työntekijän ehdoilla vaan yhdessä muodostetuin suuntauksin. (Mt. 87.) Dialogisen vuorovaikutuksen muodostuminen edellyttää luottamuksellista suhdetta työntekijän ja asiakkaan välillä (Mt. 89).

Lastensuojelussa pyritään aina turvaamaan lapsen etu ja tarjoamaan sekä vanhemmille että lapsille tukea ja tämä tekee työstä vaativaa vuorovaikutustyötä. Kaikessa kanssakäymisessä on aina mukana sekä tuki että kontrolli. Lastensuojelutyön onnistuminen vaatii toimivaa vuorovaikutussuhdetta niin asiakkaisiin kuin yhteistyötahoihinkin. Kaiken lastensuojelutyön lähtökohtana tulee olla asiakkaan aito kuunteleminen. Vuorovaikutuksen tulee olla kunnioittavaa ja asiakkaille tulee kertoa, että tarkoituksena on aina toimia perheen eduksi. (Tulensalo & Ylä-Heranen 2009:22.) Vuorovaikutus on tapahtumana, johon molemmat osapuolet yhdessä osallistuvat (Mt. 2009:25).

Dialogisuus merkitsee eettistä sitoutumista toimia keskustelukumppanin minuutta kunnioittaen. Omat arvot ja käsitykset tulee voida asettaa alttiiksi kyseenalaistamiselle kuulemalla toisenlaisia käsityksiä ottamalla ne huomioon. Aito dialogisuus on sellaista keskustelua, jossa annetaan tilaa erilaisille näkemyksille, ollaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja kaikki keskustelijat ovat tasa-arvoisia. Dialogisessa kommunikaatiossa pääroolissa on kuuntelu, jota ei ohjaa työntekijän toiveet vaan se mitä nuori haluaa kertoa. Dialogin tavoitteena on yhdessä rakentaa arvokkaita tarinoita ja tuottaa yhteisesti jaettua todellisuutta. (Tulensalo & Ylä-Heranen 2009:24.)

Antti Särkelä kirjoittaa jokaisen ihmisen olevan aina subjekti. Vastavuoroisesti Särkelä myös toteaa, että yhtä suuri itsestänselvyys on se, että jokainen ihminen tai asiakas on myös ei-

subjekti. Asiakas on siis aina jonkin toiminnan subjekti, eli hän hallitsee jonkin käyttäytymismallin tai toiminnan. Samalla tavalla asiakas on myös ei-subjekti niissä asioissa joita hänen elämänsä ei sillä hetkellä kuulu. Oleellista asiakastyössä on tunnistaa millaisten toimintatapojen subjekti asiakas on ja millaiseen toimintaan asiakkaan tulisi työskentelyn avulla päästä. (Särkelä 1994:43.)

Kaikessa sosiaalityössä työn pohjaksi olisi luotava sellainen suhde, jossa asiakas haluaa työskennellä ja jossa työntekijä haluaa auttaa asiakasta. Hyvässä työskentelysuhteessa korostuu sen vastavuoroisuus ja yhdessä kulkeminen. Työntekijä toimii asiakkaan apuna auttaen häntä pohtimaan asiaa eri näkökulmista sekä tarjoamalla oman asiantuntemuksensa kohtaamisessa. (Särkelä 2001:27.) Jos työntekijä on mielestään aina oikeassa, ei aitoa dialogisuutta ole mahdollista saavuttaa. Ideaalissa asiakassuhteessa sekä asiakas että työntekijä tekevät yhteistä kehitysprosessia, jossa he molemmat ovat sekä antajina että saajina. (Mt. 28.)

Hyvä yhteistyösuhde ei synny ensimmäisellä tapaamiskerralla vaan vaatii aikaa rakentuakseen. Sosiaalityössä työntekijältä vaaditaan hyviä ihmissuhdetaitoja sillä ilman näitä on lähes mahdotonta auttaa asiakasta, jos häneen ei saada luotua hyvää suhdetta. (Särkelä 2001:28.) Asiakasta ei koskaan saa pitää muutostyön kohteena vaan aina muutoksen toteuttajana ja työntekijä on asiakkaan auttajana tässä prosessissa. Asiakas on autettava omaa elämänsä itse ohjaavaksi subjektiksi. Asiakkaan ja työntekijän kohdatessa tapahtuu aina myös kahden todellisuuskuvan kohtaaminen. (Mt. 29.)

2.3 Lasten ja nuorten osallisuus lastensuojelutyössä

Sosiaalihuollon asiakaslain 10 §:ssä on säännös, jossa määritellään että lapsi on iästään riippumatta asianosainen omassa lastensuojeluasiassaan. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsen näkökulma on otettava aina huomioon, hänen mielipiteensä häntä koskevissa toimenpiteissä on selvitettävä ja häntä tulee myös tiedottaa kyseisistä toimenpiteistä. Lastensuojelun keskeinen periaate on lapsen osallisuus, näin ollen lapsella ja nuorella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin. (Saastamoinen 2010:65.) Lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä osallisuus on tärkeässä asemassa ja se tulee ottaa huomioon kaikessa työskentelyssä. Viranomaisten tulee kohdella lapsia tasa-arvoisesti sekä tarjota heille mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lapsen mielipiteen selvittämiseen ei ole mitään ikärajaa, mitä tärkeämpi asia on kyseessä, sitä enemmän painoarvoa lapsen mielipiteelle tulee antaa. Huomioon tulee kuitenkin ottaa, ettei lapsi tai nuori välttämättä osaa käsitellä omaa tilannettaan ja arvioida omaa parastaan, lisäksi voi myös olla mahdollista ettei lapsi välitä omasta tilanteestaan. (Mt. 66.)

Lapsen ja nuoren tulee oman mielipiteensä ilmaisemisen lisäksi saada tietoa häntä koskevissa lastensuojeluasioissa omaa kehitystasoaan vastaavalla tavalla (Saastamoinen 2010:66). Lapselle ei saa antaa mitään sellaisia tietoja, jotka voivat vaarantaa hänen kehitystään tai ovat vastoin hänen yksityistä etuaan kuultaessa lasta tai selvitettyä hänen mielipidettään. Lapsen etu voi vaarantua jossain tilanteissa jos hänelle annetaan häntä itseään tai vanhempiaan koskevia asiakirjoja. Asiakirjat voivat esimerkiksi sisältää sellaista tietoa, joka vahingoittaa lapsen ja vanhemman suhdetta tai sisältää sellaista tietoa lapsen perheestä joka vahingoittaa lapsen mielenterveyttä. Tällaisissa tilanteissa voi tietojen antaminen olla kokonaisuudessaan vastoin lapsen tai nuoren etua. (Mt. 67.)

Lapsen osallisuutta voidaan kuvata porrastetulla tai tietyillä mallilla. Alimmilla portailla lapsella on vain hieman tai ei ollenkaan mahdollisuuksia vaikuttaa, mitä korkeammalle portaalle kohotetaan, sitä suuremmat vaikutusmahdollisuudet ovat. Osallisuuden on ajateltu lisääntyvän samassa suhteessa. Oleellista on lapsen oma kokemus siitä, että hän on ollut mukana vaikuttamassa häntä koskeviin asioihin. Osallisuuden ei voida katsoa toteutuneen, jos lapselle ei ole syntynyt kokemusta siitä, että hänen mielipiteensä häntä itseään koskevassa asiassa on tullut kuulluksi. Jotta lapsen osallisuus toteutuu, se edellyttää työntekijältä valmiuksia tehdä yhteistyötä lapsen kanssa, kuunnella häntä sekä ottaa hänen mielipiteensä huomioon. Osallisuuden tukeminen täytyy kuitenkin lähteä jo organisaatio ja johtotasolta. (Oranen 2012.)

Ensimmäinen askel osallisuudessa on lapsen mahdollisuus valita osallistuuko asian käsittelyyn vai ei. Huomioitavaa on se, että myös kieltäytyminen osallistumisesta on osallisuuden muoto ja lapsella tulisi aina olla mahdollisuus myös tähän. Seuraavaksi lapsen tulee saada riittävästi tietoa omasta tilanteestaan, siihen liittyvistä asioista sekä omista oikeuksistaan. Viranomaisen tulee antaa lapselle tiedot sellaisella tavalla, että lapsen on ne mahdollista ymmärtää. Haasteena tässä on se, että Suomessa on niukasti lapsille suunnattua tietoa lastensuojelusta, sen mahdollisuuksista auttaa lasta sekä lasten oikeuksista. (Oranen 2012.)

Kolmantena lapsella ja nuorella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa työskentelyprosessiin. Tällä tarkoitetaan muun muassa sitä, että lapsi saa vaikuttaa ketkä käsittelyyn osallistuvat ja millä tavoin hänen asiaansa käsitellään. Saadun palautteen perusteella nuoret kokevat, että tilanteet ovat usein hyvin viranomaiskeskeisiä. Nuorella tulee myös olla mahdollisuus ilmaista itseään omalla tavallaan ja äänellään. Lapselle ja nuorelle tulee myös tarjota riittävästi tukea ja neuvoja, jotta hän pystyy ilmaisemaan oman mielipiteensä ja hän tietää mitä häneltä odotetaan. Tässä tulee ottaa huomioon, että lastensuojelussa käsiteltävät asiat ovat usein haasteellisia myös aikuisille. Lapselle tarjottava apu voi muun muassa olla tulkin käyttömahdollisuus tai jonkin muun apuvälineen käyttö. Nuorella tulee olla mahdollisuus

tehdä itsenäisesti omaan elämäänsä vaikuttavia päätöksiä, kuitenkin nuoren elämätilanne aina huomioon ottaen. (Oranen 2012.)

Lastensuojelun työntekijöiden tulee tarjota lapselle ja nuorelle mahdollisuuksia osallistua, opettaa sekä kannustaa lapsia ja nuoria ilmaisemaan heidän omat näkemyksensä. Nuoren ja työntekijän on tarkoitus tehdä yhteistyötä ja olla tasavertaisia vaikuttajia. Työntekijän rooli vaihtelee aina tilanteen mukaan, hän voi olla sivustakatsoja, kannustaja tai auttaa nuorta hahmottamaan oma tarinansa pienistä palasista. Ammattilaisen tulee tarjota nuorelle vaihtoehtoja, mutta hän ei saa koskaan toimia asiantuntijana nuoren omien ajatusten yli. (Timonen-Kallio 2010:6-7.) Kasvattajana toimivan työntekijän ja kasvatettavan nuoren välillä on opetussuhde, jossa tulee olla hyvä ja toimiva vuorovaikutus sekä dialogisuus. Tämän lisäksi suhteen tulee aina olla myös aito. Opetussuhteen on tarkoitus herättää ja innostaa nuorta kasvuun ja muutokseen sekä saada nuoren kasvuprosessi käynnistymään. Nuorta autetaan tiedostamaan omat mahdollisuutensa vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. (Mt. 11-12.)

3 Malmin pienkodit

Malmin pienkodit ovat Helsingin kaupungin lapsiperheiden palveluiden sijaishuollon ylläpitämä lastenkoti, jonka tehtävänä on antaa pitkäaikaista ja kuntouttavaa hoitoa eri-ikäisille lapsille ja nuorille. Malmin pienkotien hoito- ja kasvatustyön tavoitteena on löytää asiakkaan vahvuudet ja voimavarat, joita hän tarvitsee kasvamiseen ja kehittymiseen. Laitoksessa tehtävä työ on tavoitteellista, lapsia ja nuoria autetaan löytämään omat voimavaransa ja käyttämään niitä oman kasvunsa tukena. Malmin pienkodeilla on neljä pienyksikköä, jossa jokaisessa on kaksi neljän lapsen/nuoren pienkotia. Tilat vastaavat perheasuntoa tavallisessa ympäristössä. Pienkodit ovat tarkoitettu lapsille ja nuorille, jotka hyötyvät pienen ryhmän yksilöllisestä hoidosta ja rauhallisesta ilmapiiristä. (Häyrynen 2009.)

Henkilökuntaan kuuluvat johtaja, erityissosiaalityöntekijä, toimistonhoitaja, neljä vastaavaa hoitajaa sekä hoito- ja kasvatushenkilökuntaa. Hoitohenkilökunnassa on muun muassa lähihoitajia, sosiaalikasvattajia, sosionomeja, psykiatrisia sairaanhoitajia ja toimintaterapeutteja. (Häyrynen 2009.) Lapset elävät ryhmässä neljän muun lapsen kanssa. Ryhmät muodostuvat eri-ikäisistä ja eri kehitysvaiheissa olevista lapsista. Lapsia pyritään tukemaan omaa ikätasoaan vastaavan kehitysvaiheen mukaisesti ja heitä ohjataan toimimaan vuorovaikutustilanteissa hyväksyttävällä tavalla ja sosiaalista toimintakykyä edistäen. (Sosiaaliviraston internetsivut.)

Malmin pienkodit painottavat tasapainoista ja toimivaa arkea. Hyvä ja toimiva arki on perusedellytys, johon kuuluvat vakaat ja turvalliset olosuhteet ja ennustettavuus. Toiminta Malmin pienkodeilla on suunniteltu edistämään lapsen kasvua ja kehitystä lapsen iän,

kehitystason ja voimavarojen mukaan. Lapselle tärkeitä ihmissuhteita pyritään tukemaan. Lapsen kehityksen edistämiseksi Malmin pienkodit tekevät yhteistyötä koulun, päiväkotien ja muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa. (Ahlroth & Kurganova 2007.)

Malmin pienkodeissa on aloitettu vuonna 2008 kasvatusvastuumallin kehittämistyö, johon on kuvattu lapsen kasvatuksen hoitoprosessi pienkodeilla. Kasvatusvastuumallissa tuodaan konkreettisesti esille pienkotien työnjako sijoituksen eri vaiheissa. (Katz 2011.) Kasvatusvastuumallista on tehty PowerPoint-esitys, jossa hoitoprosessi on jaettu kolmeen eri vaiheeseen: sijoituksen alkaminen Malmin pienkodeilla, kasvaminen pienkodeilla ja sijoituksen päätyminen Malmin pienkodeilla. Jokaisen pääotsikon alla on vaiheeseen liittyviä linkkejä, joista aukeavat sisällöt eri otsikoille. (Häyrynen 2009.)

3.1 Omahoitajuus Malmin pienkodeilla

Jokaiselle lapselle Malmin pienkodeilla on nimetty omahoitaja, joka keskittyy lapsen asioihin ja toimii yhteyshenkilönä yhteistyökumppaneiden välillä. Omahoitajatyöskentelyssä käytetään monipuolisesti eri välineitä ja menetelmiä, joiden avulla lasta tuetaan kohtaamaan ja käsittelemään omaa historiaansa ja tunteitaan. Esimerkiksi lapsen historiaa ja kasvun vaiheita pyritään jäsentämään omaelämäkertaketjun avulla. (Ahlroth & Kurganova 2007.)

Omahoitajan rooli on päivittää lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää. Omahoitaja laatii lapsen nykytilanteen arvioinnin neuvotteluihin ja osallistuu niihin sovituksi. Omahoitajan tehtävänä on pitää yhteyttä lapselle tärkeisiin ihmisiin, eritoten vanhempiin. Hänen tehtävänsä verkostotyössä on varmistaa tiedon kulkeminen. (Häyrynen 2009.)

Omahoitajan tehtävä on mahdollistaa lapselle tunnesuhteen luominen laitoksessa. Aikuinen antaa lapselle mallin vuorovaikutussuhteessa ja opettaa lasta tunteiden ilmaisuun rakentavalla tavalla. Omahoitajatyöskentely mahdollistaa lapselle korjaavien kokemusten saamisen, mikä kohentaa hänen perusluottamustaan ympäristöä kohtaan. Aikuisen osoittautuessa luotettavaksi lapsen on mahdollisuus tarkistaa suhtautumisensa muihin ihmisiin. (Häyrynen 2009.)

Omahoitajasuhde on kiintymyssuhde, jossa aikuisen tehtävä on tarjota lapselle huolenpitoa, turvallisuutta, luotettavuutta ja jatkuvuutta. Lasten, joilla on häiriö kiintymyssuhteessaan, on vaikea luottaa uuteen aikuiseen. Tästä syystä he testaavat uutta aikuista saavuttaakseen turvallisuuden tunteen. Lapsi valitsee itse kiintymyssuhteensa kohteen, eikä sen tarvitse olla lapsen omahoitajaksi nimetty henkilö. Omahoitajalla on kuitenkin vastuu tarjota lapselle mahdollisuus kiintymyssuhteeseen. (Häyrynen 2009.)

3.1.1 Hoito ja huolenpito

Malmin pienkodeilla kuntouttavan hoidon pohjana on järjestää lapselle turvallinen ja perustarpeita tyydyttävä arki. Arjenhallinta perustuu työntekijän johdonmukaiseen ja ennakoitavaan toimintaan. Monen lapsen perustarpeita on laiminlyöty varhaisimpina kasvun vuosina. Tästä syystä lapsen yksilölliset tarpeisiin on kiinnitettävä erityisesti huomiota. Lapsen kohtaaminen arjessa kuuluu perushuolenpitoon. Lapsilla on yksilöllisiä tarpeita, jotka tulisi tunnistaa ja niihin tulisi vastata. Lapsi saattaa tarvita mahdollisuuden regressoitumiseen, jolloin hänet tulisi kohdata tunnetasolla sen ikäisenä, minä lapsi itseään edustaa, eikä kronologisen iän mukaan. Jokaisella lapsella on pienkodissa oma huone, jonka sisustukseen he voivat itse vaikuttaa. Lapsi saa tuoda oman turvallisuudentunteensa luomiseksi omia tavaroitaan huoneeseensa. Ympäristö on pyritty luomaan mahdollisimman kodinomaiseksi, Malmin pienkodeilla on yksiköitä niin kerros- kuin paritalossakin. (Kasvatusvastuumalli.)

Työntekijät tekevät työvuoroissa tavallista kotiruokaa. Ruoka tarjotaan lapsille säännöllisesti ja ruokailutilanteet pyritään järjestämään mahdollisimman rauhallisiksi. Ruokaa ei saa käyttää rangaistuskeinona, sillä ruualla on psykologinen merkitys lapselle. Lepo ja toiminta ovat tasapainossa lapsen ikään ja kehitystasoon nähden. Lapsen iltarutiinit suunnitellaan etukäteen ja arvattavuus luo lapselle turvallisuuden tunteen. Lapsi saattaa yhdistää nukkumaanmenoon ikäviä ja pelottavia kokemuksia, jolloin hänelle tarjotaan mahdollisuus iltahetkeen aikuisen seurassa. (Kasvatusvastuumalli.)

Lasta opetetaan pitämään siisteydestä ja puhtaudesta huolta. Puhtauskasvatus välittää lapselle itsensä arvokkaana pitämistä, ja siihen voi liittyä aikuisen hoivaa. Monet lapset osaavat ottaa paremmin vastaan aikuisen välillistä läheisyyttä, esimerkiksi hiusten harjausta tai kynsien leikkuuta. Lapset vaetetetaan säänmukaisesti, iänmukaisesti sekä siististi. Lapsi käy omahoitajansa kanssa ostoksilla, jolloin lapsella on mahdollisuus vaikuttaa omiin vaatevalintoihinsa. Vaatetus on osa huolenpitoa ja se tukee lapsen yksilöllisyyttä. (Kasvatusvastuumalli.)

Päivä- ja viikko-ohjelmat luovat lapsen arkeen säännöllisyyttä, ennakoitavuutta ja struktuuria. Pienkotien yksiköissä on tehty myös tuntiaikatauluja, jotta lapsi ymmärtää täyspainoisen arkipäivän sisällön. Tuntiaikataulu auttaa lasta suuntaamaan tarkkaavaisuuttaan mielekkäisiin asioihin. Lapsi saa halutessaan huoneeseensa seinäkalenterin, jota täyttää yhdessä omahoitajan kanssa. Lapsen ohjelmat suunnitellaan iän, kehitystason sekä voimavarojen mukaan. (Kasvatusvastuumalli.)

Palkitsevat sekä kontrolloivat seuraamukset käsitellään lapsen kanssa aina ikä- ja kehitystaso

huomioiden. Seuraamuksien tulee olla johdonmukaisia ja inhimillisiä, sekä niissä tulee aina ottaa huomioon lapsen tämänhetkinen tilanne. Lasta ei saa ikinä rangaista kieltämällä ruokaa tai muita hoidon perustarpeita. Lapselta ei saa myöskään kieltää läheisiä ihmissuhteita tai nolaamalla lasta. Lapsia ohjataan ja valvotaan ikä- ja kehitystasoisesti. Turvattomista oloista tulevalle lapselle on erityisen tärkeää aikuisen valvonnan tuoma turvallisuus. Kaikkia turvallisuudesta annettuja ohjeita noudatetaan. (Kasvatusvastuumalli.)

3.1.2 Hoito- ja kasvatussuunnitelman toteutumisen tukeminen arjessa

Hoito- ja kasvatussuunnitelma valmistellaan yhdessä infokokouksessa, valmisteluun osallistuu osaston työryhmä, yksikön vastaava hoitaja, erityissosiaalityöntekijä ja laitoksen johtaja. Omahoitaja tekee lapsen tilanteesta laajennetun nykytilannearvion hoito- ja kasvatussuunnitelman valmisteluun. Omahoitajan tehtävä on toimittaa päivitetty lapsen nykytilannearvio kasvatussuunnitelmaan osallistuville yhteistyötahoille, kuten lapsen vastuusosiaalityöntekijälle. Omahoitajan tehtäviin kuuluu myös kirjata Efficatietojärjestelmään hoito- ja kasvatussuunnitelma lapsen tietojen kohdalle, sekä kutsua hoito- ja kasvatussuunnitelmapalaveri koolle. (Häyrynen 2009.)

Omahoitaja osoittaa arjessa kiinnostusta lapselle ja kuuntelee häntä. Omahoitaja tuo lapsen äänen infokokouksiin. Lapsi osallistuu itseään koskeviin palavereihin ikätasonsa ja kykynsä mukaisesti. Omahoitajan vastuulla on kerätä lapselle tärkeitä tapahtumista ja historiasta muistoja lapsen omaan kansioon. (Häyrynen 2009.)

3.1.3 Omahoitajuutta tukevat työmenetelmät

Elämäkertaketjutyöskentely auttaa lasta ymmärtämään ja jäsentämään omaa elämäänsä ja sen tapahtumia. Omahoitajan tehtävä on auttaa lasta ymmärtämään ja muokkaamaan omaa elämäntarinaansa. Elämäkertaketjuryhmässä lapset saavat toisiltaan vertaistukea, eri ihmisten tarinoista muodostuvia ketjuja voidaan tarkastella myös rinnakkain. Työskentely lähentää omahoitajasuhdetta. (Kasvatusvastuumalli.)

Menneisyysmatkailussa omahoitaja auttaa lasta käymään läpi lapsen/nuoren menneisyyttä. Matka on havainnollinen, siinä voidaan käydä esimerkiksi kaikissa kodeissa, jossa lapsi on asunut, kouluissa ja leikkipaikoilla. Menneisyysmatkalla kohdataan myös ihmisiä, jotka kuuluvat lapsen menneisyyteen. Matkasta tehdään lapselle oma kirja, johon voi liittää matkalla otettuja kuvia muistoksi. Menneisyysmatkailu perustuu ajatukseen, että nuori pystyy sitoutumaan tähän päivään ja suunnittelemaan tulevaisuuttaan kohtaamalla ja hyväksymällä oman menneisyytensä. (Kasvatusvastuumalli.)

Minun kirjani -kansio kokoaa lapsen elämän yhteen, jolloin eheämmän kuvan muodostaminen itsestä helpottuu. Lapsen muodostama kokonaiskuva elämästään vaikuttaa lapsen käsitykseen omasta itsestään. Oman elämänsä tunteminen ja sen aktiivinen rakentaminen antaa lapselle jatkuvuuden tunteen. Menneisydessä tapahtuneet hankalat asiat herättävät lapsessa kaikenlaisia tunteita, joita on hyvä käydä omahoitajan kanssa läpi. (A Sosiaaliportin internetsivut.)

Vuorovaikutusleikki on omahoitajan ja lapsen yhteistä aikaa, jonka tarkoituksena on vahvistaa lapsen ja hoitajan välistä kiintymyssuhdetta, lapsen tervettä itsetuntoa ja kykyä toimia sosiaalisissa suhteissa. (Kasvatusvastuumalli). Vuorovaikutuksessa tärkeää on iloita lapsesta, rakentaa omahoitajan ja lapsen välille positiivista vuorovaikutusta. Vuorovaikutusleikkioppaassa kerrotaan esimerkkejä leikeistä, jotka tukevat lapsen omanarvontunnetta, leikit sopivat parhaiten leikki-ikäisille ja pienille koululaisille. (B Sosiaaliportin internetsivut.) Kontakti omahoitajan ja lapsen välille luodaan läheisyyden ja hoivan kautta, omahoitajan tehtävänä on ylläpitää tunneyhteyttä lapseen koko leikin ajan (Kasvatusvastuumalli).

3.1.4 Muita pienkodeilla käytettyjä työmenetelmiä

TCI on terapeutista kiinnipitoa, jota käytetään silloin kun lapsi on kykenemätön itse rajaamaan omaa käytöstään. Epätoivotun käytöksen voi laukaista levottomuus, pettymys, ahdistus tai aggressio. Kiinnipidon tarkoitus on rauhoittaa lasta ja estää tätä vahingoittamasta itseään ja muita. Terapeuttisen kiinnipidon tavoitteet ovat hoidollisia, lapsen tulee saada tietää, miksi häntä on pidetty kiinni. (Kasvatusvastuumalli.)

Sadutus on työmenetelmä, jonka voi tehdä useammallakin eri tavalla. Sadutusta voi harjoittaa siten, että lapsi kertoo tarinan, jonka aikuinen kirjoittaa tarkalleen sanasta sanaan ylös paperille. Tämän jälkeen aikuinen lukee sadun ääneen lapselle. Lapsi saa vielä muuttaa tarinaa niin paljon kuin haluaa, minkä jälkeen satu luetaan uudestaan lapselle. Kun lapsi on satuunsa tyytyväinen ja satu on valmis, lapsi saa itse päättää, mitä sille sen jälkeen tapahtuu. Hän voi esimerkiksi pitää sen itsellään tai sen voi lapsen luvalla lukea muille. (Kasvatusvastuumalli.)

Toinen tapa harjoittaa sadutusta on esimerkiksi sellainen, jossa lapsi/nuori valitsee jonkun tavarat, kuvan tai kortin, josta aikuinen kirjoittaa tarinan. Tämän jälkeen vuoro vaihtuu ja lapsi kirjoittaa tarinan aikuisen valitsemasta tavarasta. Sadutuksessa aikuisen roolina on olla aktiivinen ja osallistuva, työskentely on vastavuoroista. Kuvien käyttö auttaa lasta/nuorta ilmaisemaan omia ajatuksiaan, tunteitaan ja huoliaan ja ne toimivat vuorovaikutuksen

tukena. Kuvien käyttö voi antaa työntekijälle tietoa lapsen/nuoren todellisista oloista. (Kasvatusvastuumalli.)

3.2 Perheiden kanssa tehtävä työ

Perheiden kanssa tehtävä työ on tavoitteellinen työmuoto, jonka lähtökohtana on kunnioittava suhtautuminen lapseen ja hänen historiaansa. Jatkuvat ihmissuhteet ovat lapsen edun kannalta tärkeässä osassa, ja siksi lapsen ja hänen vanhempansa vuorovaikutusta yritetään tukea. Perheiden kanssa tehtävän työn avulla tuetaan vanhempaa kohtaamaan lapsi ja tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä vanhemman voimavarojen rajoissa. Yhteistyössä vanhempien kanssa pyritään miettimään keinoja ja välineitä lapsen ja lähiomaisen välisen vuorovaikutussuhteen ylläpitämiseen sekä kehittymiseen. Lapsen sosiaalinen verkosto pyritään rakentamaan lapsen kehitystä tukeväksi, sosiaalista verkostoa pyritään rankentamaan siten, että siitä olisi lapselle mahdollisimman paljon tukea lapsen muuttaessa pois Malmin pienkodeilta. (Kasvatusvastuumalli.)

Perheiden kanssa työskentelystä vastaa Malmin pienkodeilla omahoitajan lisäksi erityissosiaalityöntekijä. Erityissosiaalityöntekijän vastuualueena on suunnitelmallinen perheiden kanssa tehtävä työ ja sen kehittäminen. Omahoitajan tehtäväkenttään kuuluu lapsen ja vanhempien kohtaaminen arjen haasteissa. Perheiden kanssa omahoitajan ja laitoksen oman erityissosiaalityöntekijän lisäksi mahdollisesti työskentelevät laitoksen vastaava hoitaja ja alueen lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Riippuen lapsen hoitokontakteista yhteistyössä voi olla mukana lukuisia muitakin tahoja. (Kasvatusvastuumalli.)

4 Tutkimusasetelma

Opinnäytetyömme tavoitteena oli kartoittaa Malmin pienkotien nuorten (13-18 -vuotiaiden) kokemuksia ja ajatuksia omahoitajuudesta. Tarkoituksena oli tuottaa uutta tietoa Malmin pienkodin johtajalle ja työntekijöille, kuinka onnistuneina nuoret pitävän omahoitajasuhteitaan ja missä on vielä kehittämisen varaa. Tärkeänä pidimme erityisesti uuden tiedon tuottamista siitä, kuinka nuoret kokevat omahoitajansa suhtautumisen itseensä.

Opinnäytetyöllämme ei ole suoraa yhteyttä mihinkään työelämänhankkeeseen, mutta koska Malmin pienkodit on kehittänyt omahoitajuutta työntekijöiden nostamien kehitysehdotusten perusteella Kasvatusvastuumalliprojektin yhteydessä, oli mielenkiintoista tarkastella asiaa nyt myös nuorten näkökulmasta. Toimitamme opinnäytetyömme sen valmistuttua Malmin

pienkotien johtajalle, jotta pienkotien johtoryhmä voi tarkastella kriittisesti omia käytänteitään ja kehittää omahoitajuutta eteenpäin nuorten tarpeiden mukaan.

Malmin pienkodeille on tehty omahoitajuuteen liittyvä opinnäytetyö vuonna 2002. Minna Halonen ja Maarit Sorsa ovat tutkineet kahden lastensuojelulaitoksen, Malmin pienkotien ja Auerkulman lastenkodin, kuuden omahoitajan rooleja vanhemmuuden roolikartan avulla. Haastateltavista kolme oli Malmin pienkotien työntekijöitä. Vanhemmuuden roolikartassa on viisi osa-aluetta: rajojen asettaja, ihmissuhdeosaaja, elämän opettaja, huoltaja ja rakkauden antaja. Työntekijöille selvästi haastavimmaksi osa-alueeksi nousi rakkauden antajan rooli. Rooli nähtiin Halosen ja Sorsan tekemien johtopäätösten mukaan hankalaksi siitä syystä, että rakkauden antamista ja ammatillisuutta on vaikea sovittaa yhteen. Rajanveto ammatillisen ja henkilökohtaisen hellyyden välille oli työntekijöille jäänyt epäselväksi. Työntekijät tunnistavat opinnäytetyön mukaan lastensuojelun lapsilla pohjatonta tarvetta saada rakkautta, mutta eräs työntekijöistä kuitenkin kommentoi, ettei hänen mielestään rakkauden antajan rooli kuulu omahoitajuuteen lainkaan. (Halonen & Sorsa 2002:41.)

Tutkimuskysymykset:

1. Miten nuoret kokevat omahoitajasuhteen tukeneen heidän kasvuaan ja kehitystään?
2. Miten nuoret kokevat omahoitajuuden?
3. Miten osallisuus Malmin pienkodeilla toteutuu nuorten näkökulmasta?

4.1 Tutkimuksen toteutus

Aloimme työstää opinnäytetyötämme jo vuoden 2011 talvella. Kyselimme tällöin Malmin pienkotien johtajalta, olisiko omahoitajuutta koskevalle opinnäytetyölle tarvetta heidän lastensuojelulaitoksessaan. Olimme molemmat aiemmin työskennelleet lastensuojelun laitoksissa, jolloin mielenkiintomme aiheita kohtaan oli herännyt. Toinen meistä oli tehnyt yhden työharjoittelujakson Malmin pienkodeilla ja tämän jälkeen jäänyt tekemään eripituisia sijaisuuksia. Näin ollen Malmin pienkodit tuntui luonnolliselta paikalta toteuttaa opinnäytetyö. Johtajan kanssa keskustelemalla työmme aihepiiri sekä näkökulma alkoivat pikkuhiljaa muokkautua. Pienkodeilla on vuonna 2008 aloitettu Kasvatusvastuumallin kehittämishanke, jossa osana on kartoitettu työntekijöiden mielipiteitä omahoitajuuden toimivuudesta työmenetelmänä. Näin ollen juuri nuorten haastatteleminen aiheesta toisi uutta tietoa Malmin pienkodeille. Syksyllä 2011 allekirjoitimme yhteistyösopimuksen työelämän yhteistyötahomme kanssa.

Haimme Helsingin kaupungin sosiaalivirastosta tutkimuslupaa opinnäytetyöllemme vuoden 2012 alussa, jolloin teoreettinen viitekehysemme ja tutkimuskysymyksemme olivat hahmottuneet silloiseen muotoonsa (Liite 1). Tutkimuslupa työllemme myönnettiin

helmikuussa 2012, minkä jälkeen aloimme etsiä työllemme haastateltavia. Työelämän kontaktimme Malmin pienkodeilla esitteli opinnäytetyömme aiheen johtoryhmän kokouksessa, johon osallistuu jokaisen pienkodin yksikön vastaava hoitaja sekä laitoksen johtaja. Vastaavien ohjaajien vastuulle jäi kertoa yksikkönsä nuorille mahdollisuudesta osallistua opinnäytetyötämme koskevaan haastatteluun. Lähetimme tässä vaiheessa vastaaville hoitajille sähköpostitse kirjeen nuorille (Liite 2), heidän huoltajilleen (Liite 3) sekä haastattelurungon (Liite 4) työn esittelyn helpottamiseksi. Vastaavat hoitajat selvittivät yksikkönsä nuorten halukkuuden osallistua haastatteluun ja yhdessä muiden hoitajien kanssa hankkivat huoltajien suullisen ja myöhemmin myös kirjallisen suostumuksen haastatteluun (Liite 3). Haastatteluun osallistunut täysi-ikäinen allekirjoitti itse oman suostumuslomakkeensa (Liite 5). Yhdeltä yksiköltä tuli toiveena, että haastattelija tulisi esittäytymään nuorille ja samalla itse kertoisi opinnäytetyön tarkoituksesta sekä haastattelutilanteesta. Tämän yksikön haastattelija meni toiveen myötä yksikköön käymään ja esittelemään tutkielman tarkoituksen.

Haastattelut sijoittuivat maaliskuulle 2012. Haastattelujen aikavälit venyivät pitkiksi monestakin eri syystä, muun muassa johtuen hoitajien vuorotyön aiheuttamista haasteista selvittää halukkuuksia osallistua haastatteluun. Yhteistyössä hoitajien kanssa motivoimme nuoria osallistumaan, esimerkiksi keskustelemalla puhelimitse halukkuuden ilmaiseiden nuorten kanssa sekä esittäytymällä yksikössä.

Työelämän yhteistyötahomme on vaihtunut kerran opinnäytetyön tekoprosessin aikana. Yhteistyötahomme on toiminut koko ajan Malmin pienkotien Karviaistien pienyksikön vastaava hoitaja, jonka virkaa on hoitanut kaksi eri henkilöä tänä aikana. Yhteistyötahomme on näyttäytynyt aktiivisena koko opinnäytetyömme ajan aina, kun olemme tätä tarvinneet. Alussa sovimme käytännön asioista ja opinnäytetyötä tehdessä olemme voineet konsultoida työelämän kontaktiamme tarpeen vaatiessa. Suurta apua olemme saaneet erityisesti haastatteluvaiheessa, jossa kontaktimme on toiminut koordinaattorina eri yksiköiden ohjaajien ja meidän välillä nuorten halukkuuksien selvittämiseksi. Olemme myös tehneet sähköpostihaastattelun yhteistyötahollemme Malmin pienkotien hiljaisen tiedon käytänteistä kesällä 2012.

4.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Lähtökohtana opinnäytetyössämme oli nuorten tosielämään perustuvien kokemusten kuvaaminen, joten kyseessä on kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisille tutkimuksille tyypillistä on, että tutkimuksessa pyritään kokonaisvaltaiseen tiedonhankintaan ja aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Kvalitatiiviset tutkimukset suosivat ihmistä tiedon keruun instrumenttina, niin myös opinnäytetyömme. Hypoteeseja tutkimuksessamme

ei ollut, sillä oletusarvoisesti nuorten mielipiteet poikkeavat hyvinkin paljon toisistaan ja he voivat tuoda esille erilaisia ja yllätyksellisiä asioita. Tällöin huomio kiinnittyy aineiston yksityiskohtaiseen tarkasteluun ja nuoret määräävät, mitä asioita nostavat esiin omahoitajuuden tiimoilta, emmekä me tutkielman tekijät. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005:15.)

Haastattelun yleisenä tarkoituksena on selvittää haastateltavan ajatuksia ja mielipiteitä jostakin asiasta. Haastattelua voidaan kuvata sanalla keskustelu, mutta haastattelua johdattelee aina haastattelija ja se tapahtuu haastattelijan tekemän aloitteen jälkeen. Haastattelun idea on hyvin selkeä. Haastattelija haluaa tietää jotakin haastateltavasta, hänen ajatuksistaan sekä motiiveistaan. Tällaisessa tilanteessa yksinkertaisin tapa on haastattelu, jossa haastattelija esittää kysymyksiä ja haastateltava vastaa niihin. Nykyään haastatteluissa on siirrytty enemmän keskustelunomaisempaan muotoon. (Eskola & Suonranta 1998:86.) Opinnäytetyössämme tarkoituksenamme oli nimenomaan selvittää nuorten kokemuksia omahoitajuudesta, joten haastattelujen tekeminen oli luonteva tapa hankkia tietoa. Pyrimme haastatteluissamme välttämään perinteisiä haastattelija- haastateltava-rooleja vaan keskustelemaan omahoitajuudesta nuorten kanssa, kuitenkin niin että meillä oli tietyt kysymykset joihin halusimme haastattelun aikana saada vastaukset.

Haastatteluun aineistonkeruumenetelmänä päädyimme siitä syystä, että mielestämme nuoret ovat tutkimustilanteessamme subjekteja ja näin ollen heille on annettava mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita. Mielestämme nuoret ovat ehdottomasti parhaita mahdollisia asiantuntijoita kertomaan omista kokemuksistaan ja tunteistaan. Haastattelu menetelmänä on perusteltu opinnäytetyössämme eritoten siksi, että haastattelussa on mahdollista nähdä vastaaja. Nuoren ilmeet, eleet ja äänensävy voi muuttaa vastausten luonteen kokonaan. Vastauksia on haastattelussa myös mahdollista selventää ja tarkentaa, jos epäselvyyksiä ilmenee. (Hirsjärvi ym. 2005:194.)

Suoritimme opinnäytetyömme aineistonkeruun puolistrukturoituina haastatteluina siten, että kysymykset jaoteltiin kolmen teeman mukaisesti. Puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville esitetään samat kysymykset, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole (Eskola & Suonranta 1998:87). Opinnäytetyömme haastattelut ovat lähinnä puolistrukturoitua haastattelua, koska meillä oli valmiiksi kirjoitetut kysymykset. Emme kuitenkaan kysyneet kaikilta haastateltavilta kaikkia kysymyksiä samassa järjestyksessä ja myös lisäkysymyksiä teimme aina sopivan tilaisuuden tullen.

Puolistrukturoitu haastattelu aineistonkeruumenetelmänä antaa haastattelijalle melko vapaat kädet esittää haastateltaville kysymyksiä eri järjestyksessä, eri sanamuotoja käyttäen tai jopa jättää joitakin kysymyksiä kysymättä. Yhdenmukaisuuden vaateen aste vaihtelee tutkimuksen

mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009:75.) Näin tapahtui myös meidän haastatteluissamme, joitain kysymyksiä emme esittäneet kaikille haastatelluille. Tämä perustui esimerkiksi siihen, että tuleva kysymys oli jatkokysymys edelliseen kysymykseen johon nuori ei ollut osannut vastata. Haastattelujemme yhteydessä pohdimme kysymysten asettelua sekä erityisesti esimerkkien käyttöä, sillä Malmin pienkodeilla asuu nuoria, jotka hyötyvät pienistä ryhmistä ja täten tarvitsevat mahdollisesti runsaasti aikaa vastaamiseen sekä yksinkertaisessa muodossa esitettyjä kysymyksiä. Pyrimme muotoilemaan kysymyksemme mahdollisimman ymmärrettävään muotoon kaikille nuorille. Monimutkaisimpia kysymyksiä jätimme jopa kysymättä tilanteessa, jossa niiden kysyminen olisi aiheuttanut vain turhautumista haastatelluissa.

Yksilöhaastattelut tuottavat sisällöltään erilaista aineistoa kuin ryhmätilanteet. Vuorovaikutustilanne on hyvin erilainen näiden kahden haastattelumuodon välillä, yksilöhaastattelussa keskitytään tyypillisesti haastateltavan henkilökohtaisiin mielipiteisiin ja näkökulmiin asioista, joita haastateltava haluaa nostaa esille haastattelussaan. (Alasuutari 2011:151.) Opinnäytetyömme mielenkiintona oli Malmin pienkodeilla asuvan yksilön henkilökohtainen suhde ja suhtautuminen omahoitajaansa, jolloin luonnollinen vaihtoehto tutkielmallemme oli yksilöhaastattelu. Ryhmähaastattelutilanne mahdollistaa sen, että yksilölliset eroavaisuudet ja subjektiiviset henkilökohtaiset eroavaisuudet jäävät haastattelussa saavuttamatta (Alasuutari 2011:152). Me taas opinnäytetyössämme olemme nimenomaan kiinnostuneita tutkimaan nuorten subjektiivista ja henkilökohtaista näkemystä omahoitajuudesta, sen kaikki poikkeavuudet mukaan lukien.

4.3 Tutkimuksen kohderyhmän valinta

Tarkoituksenamme oli haastatella kahdeksaa (n=8) nuorta, siten että jokaisesta Malmin pienkotien yksiköstä tulisi kaksi haastateltavaa. Tiesimme jo alkuvaiheessa, että nuoria saattaa olla haastavaa saada suostumaan haastatteluihin. Lopullinen haastattelujen määrä oli kuusi (n=6) nuorta, kuitenkin edelleen siten että jokaisesta yksiköstä haastateltiin vähintään yhtä nuorta. Haastateltavien iät vaihtelivat 13-18-vuoden välillä. Yksi haastatelluista nuorista asui jo haastattelun tekohetkellä Malmin pienkotien itsenäistymisasunnossa. Haastatelluista nuorista kaksi oli poikia ja neljä tyttöä. Tavoitteenamme oli saada haastatteluihin molempia sukupuolia, jotta saisimme mahdollisimman kattavan haastattelumateriaalitamme.

Jorma Kanasen mukaan laadullisessa tutkimuksessa haastatteluun osallistuvat valitaan siten, että saadaan tutkittavan ilmiön kannalta kattavinta ja parasta tietoa (Kananen 2008: 76). Kanasen mukaan Patton määrittää tapauksien valinnan olevan mahdollista myös sillä perusteella, että ne ovat tutkittavan ilmiön kannalta tyypillisiä tapauksia, mutta siten etteivät ne saa olla liian tyypillisiä. Tapauksia on mahdollista valita myös siten, että valitaan

sekä tyypillisiä että poikkeuksellisia tapauksia otantaan. (Kananen 2008:76.) Emme itse vaikuttaneet haastateltujen valintaan millään muulla tavalla kuin asettamalla ikähaarukan, johon väliin haastateltavien tulisi kuulua, koska tarkoituksenamme oli haastatella juuri nuoria. Jokaisen yksikön vastaavat ohjaajat kertoivat oman osastonsa nuorille opinnäytetyöstämme ja tiedustelivat halukkaita osallistujia haastatteluihin. Nuoria motivoitiin osallistumaan, koska nyt heillä oli mahdollisuus tuoda omat ajatuksensa sekä näkemyksensä kuuluviin. Haastatteluihin motivoiminen oli haastavaa ja näin ollen haastattelimme kaikki nuoret jotka suostuivat haastatteluun.

4.4 Haastatteluiden vapaaehtoisuus ja osallistuneiden suostumus

Haastattelutilanne saattaa olla erityisesti lapsille uusi ja jännittävä kokemus. Tästä syystä tilannetta on tärkeä suunnitella etukäteen ja luoda haastateltavalle mahdollisimman turvallinen ja luotettava haastatteluympäristö. (Alasuutari 2005:147.) Haastattelun onnistumisen kannalta on perusteltua, että haastateltavat voivat tutustua etukäteen kysymyksiin, teemoihin tai vähintään haastattelun aiheeseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009:73). Haastattelusta ennakkoon annetun tiedon merkitys on usein suuri, mutta eritoten se korostuu, kun tutkittavana on ihmisiä, jotka ovat tavalla tai toisella alisteisessa asemassa aineistonkeruun kontekstissa. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi lapset tai laitoshoidossa olevat henkilöt. (Kuula 2011:146.) Ennen nuorten haastattelua lähetimme jokaisen yksikön vastaavalle hoitajalle haastattelukysymyksemme ja nuorille suunnatun kirjeen, jossa esittelemme itsemme ja haastattelun tarkoituksen. Vastaavat hoitajat välittivät kirjeen ja kysymykset nuorille, jotta haastatteluun saapuminen olisi heille helpompaa. Yhden Malmin pienkotien yksikön vastaava hoitaja esitti toiveen, että haastattelijat tulisi esittelemään itsensä henkilökohtaisesti ennen haastatteluja, jotta haastattelutilanne olisi nuorille turvallinen kokemus. Haastattelut suoritettiin Malmin pienkotien yksiköissä nuorten toivomissa paikoissa, keittiön pöydän ääressä tai nuoren omassa huoneessa. Haastatteluympäristöön vaikutti osaltaan myös työntekijöiden sekä muiden lasten läsnäolo osastolla.

Haastateltavien suostumus osallistua tutkimukseen ei voi aina tapahtua kertaluonteisena suostumuksena tilanteessa, jossa tutkimusta ensimmäisen kerran esitellään. Vaikka tutkittava suostuu aluksi haastatteluun, hänen oikeutensa on kuitenkin haastattelun tullessa päättää, osallistuuko siihen vai ei. Tutkijoilla ei ole oikeutta vaatia haastateltavia suostumaan haastatteluun tilanteessa, jossa ensiksi myöntävä vastaus onkin vaihtunut kielteiseen haastattelun ollessa ajankohtainen. Vapaaehtoisuuden merkitys on tutkimuksessa suuri. Pettymyksen tuottaminen tutkijalle on helpompaa puhelimitse, kirjeitse tai vain jättämällä saapumatta paikalle. (Kuula 2011:142.) Omassa otannassamme oli muutamia lapsia, jotka eivät olleet täysin varmoja halustaan osallistua haastatteluun. Eräs nuorista soitti toiselle

haastattelijoista ja perui aluksi haastattelun, mutta keskusteltaessa uudemman kerran puhelimesta kyseisen nuoren kanssa, hän oli kuitenkin sitä mieltä, että haastattelu voidaan suorittaa hänelle sopivampana ajankohtana. Yksi alun perin haastatteluun suostuneista nuorista perui haastattelun haastattelijan tullessa sovittuun tapaamiseen. Myös täysin päinvastainen tilanne tapahtui erään nuoren kanssa, joka aluksi oli ehdottomasti sitä mieltä, ettei halua osallistua. Haastateltava oli kuitenkin muuttanut myöhemmin mielensä ja haastattelun jälkeen hän oli oikein tyytyväinen osallistumisestaan.

4.5 Lapsen haastatteluissa esiintyviä erityispiirteitä

Lapsi nähdään nyky-yhteiskunnassa aktiivisena sosiaalisena toimijana. Kvalitatiivinen haastattelu tarjoaa menetelmän, jonka katsotaan tuovan lapsen äänen kuuluville ja tekee tämän mielipiteet näkyviksi. Lasten haastattelu on lisääntynyt viimeisenä vuosikymmenenä, sillä useiden muiden tutkimusmenetelmien käyttöä on kritisoitu siitä, että niissä heijastuu vahvasti tutkijoiden, ei suinkaan lasten, näkemys. Lasten haastattelua pohtiessa on syytä kiinnittää huomiota mm. haastattelun eettisiin kysymyksiin, tutkimuslupaun, lapsen kehitystasoon, lapsen ja aikuisen suhteeseen sekä kysymysten muotoilemiseen. (Alasuutari 2005:145.)

Haastatteluvuorovaikutusta ympäröi ja siihen vaikuttaa vahvasti sosiaalinen kenttä, johon haastattelu sijoittuu. Sosiaalisella kentällä tarkoitetaan muun muassa tutkimuksen toteuttamiseen osallistuvia toimijoita sekä siihen liittyviä instituutioita. Sekä haastattelijan että haastateltavan käsityksiä muokkaa sitä, mitä ja miten he haluavat haastattelussa tuoda mielipiteitään esille. Erityispiirteen lapsen haastatteluun sosiaalisen kentän kannalta muodostaa se, ettei lapsi voi yksin päättää tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimuseettisten ja lainsäädännöllisten syiden takia lapsen osallistumiseen tarvitaan aina lapsen oman suostumuksen lisäksi huoltajan lupa. (Alasuutari 2005:147.) Näin ollen myös me opinnäytetyössämme olimme velvoitettuja pyytämään nuorten huoltajilta kirjalliset luvat haastatteluihin. Huoltajille tarkoitetuissa lupa-lapuissa esittelimme itsemme sekä tutkimuksemme aiheen. Lupaprosessi kesti kokonaisuudessaan ajallisesti hyvin kauan, sillä kaikki nuoret eivät olleet haastatteluhetkellä aktiivisesti yhteydessä huoltajiinsa. Haastatteluja tehdessä jokaisen nuoren huoltajalta oli kuitenkin saatu suullinen suostumus haastatteluun, jotta pystyimme etenemään työssämme. Kaikkien haastateltujen nuorten huoltajilta on saatu myös kirjallinen suostumus nuoren osallistumisesta haastatteluun.

Aikuisten ja lasten välillä vallitsee tiettyä epätasa-arvoa yhteiskunnallisissa käytännöissämme. Yhteiskunnassamme lapsi on aikuisen näkökulmasta katsottuna kasvatuksen, suojelun ja huolenpidon kohde, mikä näkyy myös tutkimushaastatteluissa. Lapsi saattaa suhtautua haastattelijaan esimerkiksi koulusta opitun opettaja - oppilas -suhteen kautta, jolloin lapsi

pyrkii vastaamaan niin sanottuja "oikeita vastauksia" haastattelukysymyksiin. Tällöin lapsen vastaukset saattavatkin kertoa enemmän siitä, mitä hän olettaa haastattelijan odottavan vastauksiksi kuin siitä, miten hän kokee haastattelussa kysytyt asiat. (Alasuutari 2005: 152-153.) Pyrimme painottamaan jokaisen haastattelun alussa nuorille, että kysymyksiin ei ole oikeita vastauksia. Nuoret saivat kertoa elämästään Malmin pienkodeilla juuri haluamassaan valossa haluamillaan sanoilla. Haastattelun nostimme nuorille väyläksi puhua omia mielipiteitään julki ja korostimme, että tutkimustulokset tulevat anonymisti myös Malmin pienkotien johtajan luettavaksi. Tämä seikka muodostikin muutaman nuoren motivaatiota osallistua opinnäytetyömme haastatteluun.

Haastattelukysymykset on tavallisesti jaettu sen mukaan, ovatko ne avoimia vai suljettuja kysymyksiä. Suljetut kysymykset rajaavat usein haastateltavan vastausta kyllä/ei -tyyppisesti, kun taas avoimiin kysymyksiin liitetään haastateltavan omasanaiset kuvaukset. Pelkkä kysymystyyppi ei vielä ole tae vastausten pituuteen ja omasanaisuuteen, vaan siihen vaikuttavat myös vuorovaikutukselliset seikat. Erityisesti lasten haastatteluissa on painotettu myös sitä, että kysymykset olisi hyvä liittää lapselle tuttuihin ja arkisiin toimintoihin ja rutiineihin. Tämänkaltaiset kysymykset helpottavat usein lapsen vastaamista. (Alasuutari 2005: 158.) Olemme pyrkineet muodostamaan opinnäytetyössämme mahdollisimman paljon avoimia kysymyksiä, jotta nuoret voisivat vastata omin sanoin ja nuoren ääni pääsisi kuulumaan sellaisenaan tutkielmassamme. Aloitimme haastattelukysymykset arkeen liittyvillä kysymyksillä, jotta nuorten olisi ollut helpompi orientoitua haastatteluun. Jos nuorilla oli kysymyksien ymmärtämisessä vaikeuksia, pyrimme liittämään esimerkein kysymykset heidän arkeensa, jolloin niitä oli helpompi ymmärtää.

Riittävä tieto tutkimuksesta ja haastattelusta on tärkeää lapselle ja nuorelle. Lapsella on odotuksia siitä, millaisesta tilanteesta on kyse ja mitä haastattelusta voi seurata. Lapsi on sosiaalinen toimija, joka tunnistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen käytäntöjä ja orientoituu tapahtumaan olettamiensa toiminnan seurausten mukaan. Lapsella tulee olla tutkimushaastattelussa riittävän selvä käsitys keskustelujen julkisuudesta ja luottamuksellisuudesta, jotta lapsi ymmärtää, miten hänen kertomiaan tietoja tullaan käyttämään. (Alasuutari 2005:148.) Ennen jokaista haastattelua kertosimme nuorten kanssa haastattelun tarkoituksen ja miten vastauksia tullaan käsittelemään opinnäytetyössämme. Painotimme nuorille, etteivät he ole tunnistettavissa lopullisessa opinnäytetyössämme, koska poistamme työstämme sellaiset tiedot, joista nuori olisi mahdollista tunnistaa. Lisäksi käytämme vain sellaisia lainauksia joista vastaajan henkilöllisyys ei tule ilmi.

Länsimaaisessa kulttuurissa nuoruuteen kuuluu etäännyminen aikuisista ja nuoret saattavat helposti kokea, että aikuiset utelevat heidän asioitaan. (Hirsjärvi & Hurme 2009:132.) Erityistä hankaluutta saattaa tuoda se, että monet varmasti liittävätkin aikuisten tekemät

haastattelut elämäkokemuksensa perusteella sosiaalihuoltoon, jota kohtaan heillä todennäköisesti on erilaisia asenteita. Toinen haastattelijoista on jopa saattanut edustaa heille oman laitoksensa työntekijää, mikä voi korostaa vastakkainasetteluasetelmaa. Suunnittelimme haastattelumme siten, että Malmin pienkodeilla työntekijänä toiminut haastattelija haastatteli yksiköt, joissa hän ei ole tehnyt kuin muutamia vuoroja, eikä näin ollen edustanut nuorille lastenkodin henkilökuntaa. Haastattelun onnistumiseksi pyrimme myös ennen haastatteluja korostamaan nuorille, että edustamme haastattelutilanteessa ainoastaan opinnäytetyötä tekeviä ammattikorkeakouluopiskelijoita. Haastatteluaineistoa käytetään vain opinnäytetyöhön. Nuorten vastauksista poistetaan tunnistetiedot, joiden poistamisen jälkeen Malmin Pienkotien henkilökunnan tai opinnäytetyön muiden lukijoiden on mahdotonta tunnistaa nuorta henkilötasolla.

4.6 Aineiston analyysi

Aineistomme analyysissä käytimme metodinamme sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Se sopii hyvin puolistrukturoidun ja strukturoimattomankin aineiston analyysiin. Sisällönanalyysilla saadaan aineisto järjestetyksi johtopäätöksien tekoa varten. Sisällönanalyysimme on aineistolähtöinen. Tuomen ja Sarajärven mukaan Miles ja Huberman jakavat aineiston analyysin karkeasti kolmivaiheiseksi prosessiksi: aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2012:103.) Tehtyämme haastattelut ja litteroituamme ne aloimme käydä läpi aineistoa. Tiivistimme litteroinnit ja pilkoimme ne osiin siten, että muunsimme haastattelukysymyksiin saamamme vastaukset taulukoihin haastatteluteemoittain. Kävimme läpi haastattelut tarkasti ja etsimme aineistosta kysymyksiin liittyviä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Taulukoimme aiheittain suorat lainaukset ensimmäiselle pystyriville taulukkoomme. Lainauksia ennen olimme aina merkinneet, kuka haastateltavista (H1-H6) kysymykseen oli vastannut. Ryhmittelimme samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ja yhdistimme ne alaluokiksi. Nimesimme luokat niiden sisältöä kuvaavilla käsitteillä. Taulukkomme toiselle pystyriville pelkistimme siis lainauksista saadut vastaukset. Luokittelussa analysoitava aineisto tiivistyy, sillä yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2012:110). Aineiston abstrahoinnin vaiheessa erotimme tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon ja valikoidun tiedon perusteella muodostimme teoreettisia käsitteitä. Taulukon kolmanteen pystyriin kokosimme nämä teoreettiset käsitteet eli havaintoluokat. Haastatteluvastauksia analysoitaessa huomasimme, että haastateltavat ovat vastauksissaan saattaneet vastata useampaan kysymykseen, palata johonkin kysymykseen myöhemmin tai sivuta toisen kysymyksen aihetta vastauksissaan. Jaottelemalla vastaukset taulukoihin mahdollistimme sen,

että nuorten vastausmateriaali jäsenyi selkeäksi kokonaisuudeksi, vaikka vastaukset olisivat haastattelussa tulleet epäjärjestyksessä ja eri kysymysten vastauksissa.

Taulukointivaiheen jälkeen aloimme purkaa vastauksiamme aineiston tuloksien esittelymuotoon. Avasimme jokaisen kysymyksen vastauksineen liittäen haastateltujen nuorten suoria lainauksia tulosten esittelyn tueksi. Pyrimme ottamaan jokaiselta nuorelta tasapuolisesti lainauksia siten, että lainaukset kuitenkin kattaisivat erilaisia mielipiteitä. Olemme ottaneet muutamien haastattelukysymysten vastauksiin mukaan kaikkien nuorten lainaukset, sillä koimme näiden vastausten olevan aineiston esittelyn kannalta erittäin tärkeitä.

4.7 Tutkimuksen luotettavuus

Sekä reliaabelius että validius ovat peräisin kvantitatiivisesta tutkimuksesta ja täten haastava käyttää sellaisenaan kvalitatiivisen tutkimuksen yhteydessä. Reliaabelius haastatteluaineistoon perustuvassa tutkimuksessa tarkoittaisi, että samaa henkilöä tutkittaessa saataisi kahdella tutkimuskerralla täysin sama tulos. Tämänkaltaista reliaabeliutta on kuitenkin mahdotonta todentaa. Ihmiselle ominaista on ajassa tapahtuva muutos, jolloin näkökulmat ja mielipiteet voivat olla hyvinkin hetkellisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2009: 186.) Nuorten vastauksiin voi vaikuttaa esimerkiksi jokin ennen haastatteluja tapahtunut ikävä välikohtaus siten, että asenne koko tutkimusta kohtaan on negatiivisempi, kuin mitä se olisi jonakin toisena päivänä. Myös haastattelijan ja haastateltavan väliset kemit voivat ratkaista keskustelun kulun, jolloin eri haastattelijat saattavat saada täysin erilaisia vastauksia ja keskusteluja aikaiseksi haastateltavalta. Näin voi tapahtua varsinkin puolistrukturoidussa haastattelussa, sillä keskustelua ei ole tarkoitus käydä kokonaan ennalta kirjoitettujen kysymysten pohjalta. Jokainen tutkija on myös yksilö ja yksilöt tekevät kuulemastaan erilaisia tulkintoja oman kokemuksensa perusteella. Tällöin on myös erittäin epätodennäköistä, että kaksi tutkijaa ymmärtäisivät haastateltavan sanoman täysin samalla tavalla. Reliaabeliutta voi yrittää mitata kahdella rinnakkaisella tutkimusmenetelmällä ja niiden tulosten yhteneväsyydellä. Tällöin tulee kuitenkin ottaa huomioon, että ihmisen käyttäytyminen on kontekstiriippuvaista, se vaihtelee ajan ja paikan mukaan. On siis melko epätodennäköistä, että tulos olisi kovinkaan tarkasti sama kahdella eri tutkimusmenetelmällä mitattuna. (Hirsjärvi & Hurme 2009:186.)

Validius käsitteenä tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä asiaa, mitä on tarkoituskin mitata. Validius opinnäytetyössämme aiheuttaa hankaluutta siitä syystä, että kaikki ihmistä ja kulttuuria koskevat kuvaukset ovat ainutlaatuisia, jolloin perinteinen tapa arvioida validiutta ei tule kysymykseen. Kuitenkin kaikkien tutkimuksien luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi voida arvioida. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta parantaa tutkijan

tarkka selostus tutkimuksen kaikkien vaiheiden toteutumisesta. Esimerkiksi haastattellessamme nuoria meidän tulee pyrkiä kertomaan mahdollisimman totuudenmukaisesti ja tarkasti olosuhteista ja paikoista, joissa olemme aineistoamme keränneet. Meidän tulisi myös raportoida opinnäytetyöhömmme haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat haastatteluissa ja mahdollisesti myös oma itsearviointimme tilanteesta. Laadullisen aineiston analyysivaiheessa on keskeistä luokittelu ja johtopäätösten tekeminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005: 217.) Lukijalle on tehtävä näkyväksi, mitkä ovat luokittelujemme perusteet. Tulosten tulkinnassa tärkeää on kyky punnita vastauksia ja saattaa niitä teoreettisen tarkastelun tasolle, millä perusteella esitämme tulkintojamme ja mihin päätelmämme perustamme. (Hirsjärvi ym. 2005:218.)

4.8 Tutkimuksen eettisyys

Hyvän tieteellisen käytännön vaaliminen ja mahdollisiin väärinkäytöksiin puuttuminen ovat Suomessa erilaisten tutkimuksia harjoittavien organisaatioiden ja viime kädessä tutkimusta tekevän henkilön omalla vastuulla. Opetusministeriö on asettanut tutkimuseettisen neuvottelukunnan, joka käsittelee tutkimuseettisiä kysymyksiä yleisellä tasolla. Neuvottelukunnan yksi keskeinen tehtävä on tiedottaminen ja se on julkaissut ohjeistuksia koskien hyvää tieteellistä käytäntöä. (Kuula 2006:32-33.) Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksessa koskien lasten oikeuksia korostetaan sitä, että lapsille tulee antaa oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi heidän omilla ehdoillaan. Tämän takia lasten osallistuminen tutkimuksiin on perusteltua kulttuurin, yhteiskunnan ja lääketieteellisen tutkimuksen näkökulmasta sekä lapsen itsensä näkökulmasta. (Mt.147.)

Lapsen tutkimukseen osallistumiseen tarvitaan aina huoltajan tai muun laillisen edustajan lupa. Lopullisen suostumuksen tutkimukseen tai siitä kieltäytymiseen antaa kuitenkin lapsi itse. (Kuula 2006:147-148.) Omassa tutkielmassamme pyysimme kirjallisen suostumuksen kaikkien haastatteluihin osallistuvien nuorten huoltajilta. Ennen haastattelun aloittamista kävimme haastatteluun liittyvät asiat läpi yhdessä haastatteluun osallistuvien nuorten kanssa. Kerroimme osallistujille, että kaikki vastaukset käsitellään niin, että nuorten anonymiteetti vastauksien käsittelyssä säilyy. Vastauksista pyrimme löytämään yhtäläisyyksiä ja yleistettävyyksiä. Emme julkaisseet mitään sellaista haastatteluissa esille tullutta asiaa, josta yksittäisen nuoren voisi tunnistaa. Tarkoituksenamme oli rohkaista nuoria kertomaan mahdollisimman avoimesti ja rohkeasti heidän omia tuntemuksiaan ja mielipiteitään, sillä juuri nämä ovat meidän opinnäytetyömme kannalta keskeisiä asioita. Halusimme myös nuorten tietävän, että heidän vastauksillaan ja kertomillaan asioilla on merkitystä ja haastatteluun osallistumisen kautta viemme nämä asiat eteenpäin, pyrkien parantamaan juuri heidän kanssaan tehtävää omahoitajuutta.

Eettisen haasteen opinnäytetyöllemme asetti se, että toinen meistä on työskennellyt Malmin pienkodeilla. Hän oli myös lähes kaikille nuorille entuudestaan tuttu. Tämä saattoi vaikuttaa nuorten kysymyksiin vastaamiseen, samoin kuin siihen, uskalsivatko tai halusivatko nuoret vastata kysymyksiimme rehellisesti. Tähän haasteeseen pyrimme vaikuttamaan ainakin niin, että painotimme nuorille, ettei kumpikaan meistä ole haastatteluhetkellä työntekijän roolissa vaan teemme opinnäytetyötä, jossa kaikkien nuorten vastaukset käsitellään täysin anonymisti ja meitä sitoo tutkielmassamme vaitiolovelvollisuus. Näkyväksi täytyi myös tehdä se, että vaikka jompikumpi meistä työskentelisi vastaisuudessa Malmin pienkodeilla, ei hän tule ottamaan esille missään tilanteessa haastatteluissa puhuttuja asioita. Toimme esille, etteivät Malmin pienkotien työntekijät tule näkemään yksittäisten nuorten vastauksia missään vaiheessa.

Tutkimuksessa on monia eri tapoja nimetä haastateltuja, esimerkiksi kirjaimin ja numeroin, tämän täytyy kuitenkin tapahtua siten, ettei haastateltua voi millään tavalla tunnistaa. Tutkijan tulee tehdä kaikkensa, jotta haastatellun henkilöllisyys pysyy salassa, jos näin on sovittu. (Mäkinen 2006:115.) Omassa tutkielmassamme päädyimme käyttämään haastatelluista kirjainta ja numeroa, mutta näillä ei mitenkään viitattu kehenkään haastateltuun nuoreen vaan ne valikoituivat täysin sattumanvaraisesti. Tutkimusaineistoa täytyi käsitellä siten, ettei se päädy missään vaiheessa ulkopuolisten tietoon. Pelkkä tutkijan lupaus luottamuksellisuudesta ei vielä riitä, vaan hänen tulee selvittää kuinka anonymiteetti säilyy koko prosessin ajan. (Mt. 115.) Opinnäytetyömme haastattelumateriaalin käsittelijöinä olemme olleet vain me tutkielman tekijät, sekä ohjaava opettajamme. Litteroidut haastattelut ovat olleet vain meidän hallussamme ja ne tuhotaan välittömästi opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Kuulan mukaan Hallowell et al., Juvonen sekä Gordon ovat tuoneet esiin oleellisen asian tutkijan roolista; objektiivisuuden. Tutkijan ei tule esittää liian voimakkaita mielipiteitä tai tunteita tutkimusta tehdessään, vaikka aineistonkeruu voikin olla luonteeltaan ennakoimatonta ja sisältää monia ristiriitaisuuksia. Tätä objektiivista tutkijan roolia laadullisessa tutkimuksessa on kyseenalaistettu jo jonkin aikaa, tästä normista poikkeaminen saatetaan silti liittää epäonnistumiseksi. Tutkimuksen tekijällä on valta määrittää tutkimuskysymyksiä, osittain ohjata vuorovaikutustilanteita sekä kirjoittaa tulokset, hän tarvitsee kuitenkin tutkimuksensa toteuttamiseen tutkittavat. Tästä johtuen ei tutkijalla ole yleensä mahdollisuutta toimia omien ajatustensa ja tunteidensa mukaan täysin rehellisesti. Hän ei myöskään voi ilmaista omia mielipiteitään täysin suorasukaisesti, jos on riski tuottaa tutkittaville pettymystä tai jopa suuttumusta. (Kuula 2006:155). Toisella opinnäytetyön tekijällä on tietoa ja kokemusta Malmin pienkodeista sekä siellä olevista käytänteistä. Hän ei kuitenkaan haastattelutilanteissa tuonut esiin omaa tietämystään asioihin liittyen tai muutoinkaan ilmaissut omaa mielipidettään nuoren esittämiin vastauksiin.

Haastattelutilanteissa vastaajilla oli mahdollisuus esittää täysin oma näkemyksensä asioista, siten että haastattelija vain halutessaan pyysi nuorelta tarkennusta hänen esittämiinsä asioihin liittyen.

Yksi eettistä pohdintaa aiheuttava asia oli mahdolliset haastatteluissa esiin nousseet asiat. Jos nuori olisi kertonut meille asioita, joiden olisimme kokeneet olevan jollain tavalla sellaisia, että myös työntekijöiden tulisi saada nämä seikat tietoonsa. Yksi mahdollisuus tällaisessa tilanteessa olisi ollut haastattelun jälkeen keskustella nuoren kanssa ja kertoa hänelle, että meistä aikuisina jotkin hänen haastattelussaan kertomansa asiat tulisi saattaa myös työntekijöiden tietoon nuoren oman hyvinvoinnin kannalta. Emme kuitenkaan olisi voineet kertoa työntekijöille mitään haastattelussa esiin tulleita asioita ilman nuoren lupaa. Tällaisessa tilanteessa joutuisimme myös hankalaan välikäteen, koska toisen meistä täytyisi toimia sekä oman ammattietiikkansa että tutkimusetiikkansa puolesta oikein, mutta tämä ei onnistuisi siten että molempia voitaisiin noudattaa. Haastavaa olisi ollut siis pohtia, kumpaa etiikkaa rikkoo tällaiseen tilanteeseen jouduttaessa. Oman tutkielmamme luotettavuus olisi kärsinyt todella merkittävästi, jos emme olisi noudattaneet hyvää tutkimusetiikkaa. Toisaalta taas tällaisessa tilanteessa olisi täytynyt miettiä, olisiko tuleva sosiaalialan ammattilainen voinut rikkoa omaa ammattietiikkaansa tehdessään tutkielmaa. Jos tämäntyyppinen ongelma olisi haastattelujen aikana tullut, olisimme konsultoineet tällöin omaa opinnäytetyömme ohjaajaa sekä työelämän ohjaajaamme.

Salassapitovelvollisuus tutkimuksessa voi väistyä silloin, kun tutkimuksessa tulee esille laiminlyöntejä, vaaroja tai heitteille jättämistä kohdistuen alle 18-vuotiaaseen lapseen, sekä myös silloin kun lapsi itse vaarantaa omaa terveyttään ja kehitystään. Tällaisissa tilanteissa salassapidon ja vaitiolon osittainen väistyminen perustuu lastensuojelulakiin. Laki antaa tutkijalle mahdollisuuden tehdä ilmoituksen vain sosiaalilautakunnalle, ei esimerkiksi muille viranomaisille tai lapsen vanhemmille. Tutkijan ensisijainen työ on luottamuksellisuuden turvaaminen ja pysyttäytyminen tutkijan roolissa, jos tutkija päättää tehdä ilmoituksen nojautuen lastensuojelulakiin on hänen kerrottava tästä asianosaisille. (Kuula 2006:96.)

5 Tulokset

Tekemässämme sisällön analyysissä aineistosta oli havaittavissa kolme pääluokkaa teoreettisen viitekehiksemme pääteemoihin liittyen: omahoitajuus arjen tukena (6.1), omahoitajuus kasvun ja kehityksen tukena (6.2) sekä omahoitajasuhde ja dialogisuus (6.3). Omahoitajuus arjen tukena -osiossa pyrimme selvittämään nuorten arjen rakentumista ja sitä, kuinka nuori liittyy omahoitajuuden osaksi jokapäiväistä elämäänsä. Omahoitajuus kasvun ja kehityksen tukena - osiossa esittelemme sitä, kuinka nuori kokee omahoitajansa liittyvän oman elämänsä eri osa-alueisiin. Tähän kategoriaan kuuluvat esimerkiksi yhteydenpito nuoren

elämään liittyvien henkilöiden kanssa, tulevaisuuden suunnittelu sekä rajojen asettaminen. Omahoitajasuhdetta ja dialogisuutta käsittelevässä osiossa esittelemme nuorten toiveita omahoitajaa ja omahoitajasuhdetta kohtaan, nuoren ja omahoitajan yhdessä viettämäänsä aikaa sekä heidän välistä luottamusta. Tässä kappaleessa kuvaamme aineiston tulokset siten, että haastateltavista käytämme suorien lainauksien yhteydessä merkintöjä H1-H6. Haastattelijasta käytämme merkintää T. Lainauksista olemme poistaneet nimet sekä jättäneet haastateltavaan liian selkeästi viittaavat vastaukset kokonaan pois anonymiteetin takaamiseksi.

Olemme jakaneet haastateltavat iän perusteella kahteen ryhmään, nuorempiin ja vanhempiin haastateltaviin. Nuoremmat haastateltavat ovat iältään 13-15 -vuotiaita, vanhemmat taas 16-18 -vuotiaita. Tämän jaon olemme tehneet siitä syystä, että vastauksia tarkasteltaessa ja erityisesti johtopäätöksiä pohtiessamme on hyvä muistaa, että vastaajat ovat iältään ja kehitysvaiheeltaan keskenään erilaisissa vaiheissa, mikä voi vaikuttaa vastauksiin. Tarkemmin vastaajien iäkiä emme halua eritellä, sillä anonymiteetti saattaisi kärsiä eritoten näin pienessä otannassa. Haastateltavista H2, H3, H5 ja H6 ovat ikänsä puolesta nuorempien haastateltavien ryhmässä, kun taas H1 ja H4 kuuluvat vanhempien haastateltavien ryhmään.

5.1 Omahoitajuus arjen tukena

Aloitimme haastattelumme kysymällä nuorilta helpompia, arkeen liittyviä kysymyksiä, joista saa selville nuorten päivän rakenteen. Kaikki haastattelukysymyksistämme eivät suoranaisesti pyri löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiimme, vaan tarkoituksenamme oli helpompien kysymysten avulla päästä syvemmälle aiheeseemme omahoitajuudesta. Kysymyksemme koskevat nuorien normaalia arkea, jolloin nuorilla oli mahdollisuus liittää omahoitaja vastauksiinsa näin halutessaan. Haastattelun ensimmäisen teeman kysymyksissä emme kysyneet omahoitajuudesta, vaan heillä oli mahdollisuus tuoda esiin omahoitajan merkitystä arjen toimintoihin.

5.1.1 Arki ja viikonloppu

Pyysimme haastateltavia nuoria kuvaamaan heidän tavallista arkipäiväänsä sekä viikonloppuansa. Arkipäivä rakentuu kaikilla haastateltavilla normaalin päivärytmin mukaan iästä riippumatta. Tähän liittyen nuoret antoivat seuraavanlaisia näkökulmia tekemisiinsä:

H1: "Herään ja käyn suihkussa ja sit mä meikkaan ja lähen töihin ja sit ku mä tuun töistä nii sit [---] oon ehkä vähän aikaa kotona... [---] Sit illalla meen nukkumaan."

H2: "Herään joskus 6 maissa ja kouluun menen kasiksi, koulu päättyy yleensä klo 15, ja sitten tulen kotiin ja välillä käyn [---] (harrastuksessa) iltaisin. Jos en ole [---] (harrastuksessa) niin olen täällä."

H6: "No... Herään puol seittemältä kouluun ja sitte jotain kaverilla tai tyttöystävällä ja sitte tulen tänne ni.. Puol kymmenen aikaan."

Viisi haastatelluista kävi koulua, yksi vanhimmista nuorista kävi töissä. Koulun jälkeen haastateltavat kertovat vapaa-aikaansa kuuluvan harrastuksia, kotitehtävien tekemisestä, ulkoilua ja ajanviettoa ystävien kanssa. Nuorista suuri osa (n=5) viettää viikonloppuaita muualla kuin Malmin pienkodeilla.

H2: "Joskus lauantaisin käyn (harrastuksessa) ja muuten olen käynyt kirjastossa ja ollut ihan vaan täällä."

H3: "Mä meen yleensä kotiin, meil on kato koira nii mä oon aika paljon sen kaa, kavereitten kaa, äitin, isän kaa. Sit mä oon koneella, sillan mä saan nukkuu pitkään ja tälle valvoo pitempään ja tehä kaikkee."

H5: " No välillä tääl mä oon sit ollu kavereil yötä, yleensä mä oon sukulaisilla."

Neljä nuorta kertoi tapaavansa viikonloppuisin vanhempiaan ja sukulaisiaan, vastaajista kaksi nuoremman ryhmän edustajaa mainitsi viettävänsä aikaa Malmin pienkodeilla. Muuten vapaa-aika kuluu ystävien ja harrastusten parissa, lisäksi yksi haastatelluista toi esille kotona vietettyinä viikonloppuina saavansa valvoa sekä nukkuu pidempään. Nuoremmille vastaajille kotona ja laitoksessa vietetty aika on melko tyypillisempi tapa viettää viikonloppuja, kun taas vanhemman ryhmän nuoret suuntautuvat jo selkeästi enemmän laitoksen ja perheen ulkopuolelle.

5.1.2 Vapaa-aika ja kaverisuhteiden tukeminen

Kysyimme nuorilta mitä he tekevät vapaa-aikanaan.

H1: "Mm, no mä oon kavereitten kaa ja sit välil mä oon mun pikkusiskon kaa [---] ja sit me välil mennään kavereitten kaa johonki kaupoi käymään ja sellasta. [---] Vähän riippuu et jos on rahaa nii sit voi mennä leffaan ja tälläst. [---] Ja sit me tehdään joskus jotain ruokaa ja..."

Viisi nuorista vastaa viettävänsä vapaa-aikansa muuallakin kuin Malmin pienkodeilla. Nuorista harva mainitsee olevansa vapaa-aikanaan osastolla, haastateltavat kuvaavat aikansa menevän harrastuksiin, elokuvissa käyntiin, tietokoneella oloon sekä kaveri- ja sukulaiskyläilyihin. Eräs vanhemmista nuorista kertoo vapaa-aikansa menevän muun muassa ruuanlaittoon ja kaupassa käyntiin riippuen rahan riittävyydestä. Kysyttäessä, tukevatko hoitajat tarpeeksi nuorten kaverisuhteita, saimme vastaukseksi:

H1: "Joo, et niinku ei ne halua sillee et mä oon yksin vaan."

H3: "Ehkä vähän."

T: "Joo?"

H3: "Ku ei mul oo tääl sillee kavereit ku mä oon niin pitkäl, ku mä en ikinä pääse niille nii mä oon kyl halunnu päästä mutku emmä pääse."

T: "Mm, siis miksi sä et pääse? [---] Siis ajomatkat on pitkiä vai...?"

H3: "Nii, ku ne asuu Vuosaares kaikki."

T: "Nii just, höh."

H3: "Kyl mä saan olla vaan pari - kolme - neljä tuntii vaan emmä halua olla niin vähän aikaa."

H6: "No ei nyt pahemmin."

Kaksi vastaajista oli sitä mieltä, että hoitajat tukevat heidän kaverisuhteitaan riittävästi. Puolet kertoi hoitajien tuen olevan riittämätöntä. Eräs vastaajista oli sitä mieltä, että hoitajat tukevat jonkin verran, mutta eivät tarpeeksi. Kyseinen nuori antaa esimerkiksi pitkät välimatkat ja tapaamisiin tarjolla oleva liian vähäinen aika. Vanhemman nuoren kohdalla hoitajien tuki näkyy vähäisempänä ja jää nuoren omalle vastuulle, kun taas nuoremman haastateltavan kohdalla hoitajien täytyy konkreettisemmin puuttua yhdessäoloon ja vietettyyn aikaan. Yhdellä nuorella ei ollut kaverisuhteita, joita tukea. Nuoret, joiden mielestä kaverisuhteita ei tuettu riittävästi, eivät osanneet kertoa parannusehdotuksia asiaan liittyen.

5.1.3 Tiedonkulku

Kysyimme haastatelluilta miten hoitajien välinen tiedonkulku toimii ja onko tämä heidän mielestään toimivaa. Näin nuoret vastasivat:

H3: "Siis ku ne sopii mun kaa sen, sit ne kirjottaa semmoseen vihkoon et (Haastateltavan nimi) on tällee, sit ku aina tulee aamuvuorolainen nii se lukee ne kaikki jutut et se saa tietää. Ja ne kirjottaa jonnekki koneelle."

H2: "Joskus jää sanomatta ja yleensä on tiedonkulku hyvä. Saisi olla vähän parempi. Voisi kirjoittaa ylös, mitä lapsi on sanonut jos ei muista enää myöhemmin."

H5: "Hyvin. Muun muassa rapsa, eli kirjetetaan tietokoneella siis niiku et vaikka iltavuor... aamuvuoro kirjottaa ja iltavuorolainen vaikka lukee ne. Ja sitte kerrataan ku niil on aina päivällä pieni kokous niiku tässä ennenku vuorot vaihtuu nii... Juttelee sitte päivän tapahtumista."

T: "Onko tämä mielestäsi toimivaa?"

H5: "On."

H6: "No... Vähän vaihtelevasti, et välil niiku ei onnistu ollenkaan ja välil onnistuu hyvin. No sitä tiätkö mä en tiää mut aika huonoo se on välil ollu."

Suuri osa (n=5) nuorista oli sitä mieltä, että tiedonkulku toimii hyvin. Yksi vastaajista toi esiin että tiedonkulku ei ole toimivaa. Kaksi nuorista tunsivat tiedonkulun etenemisprosessin yksikössä ja kuvaili sitä yksityiskohtaisesti haastattelussa. Pettymyksensä tiedonkulkuun ilmaisi yksi nuori, lisäksi hän totesi huonon tiedonkulun vaikuttavan hoitajien luotettavuuteen.

Kysyimme myös nuorilta osallisuuden vahvistamiseen liittyen heistä kirjoitettavista koosteista. Kaikki nuoret kertoivat heistä tehtävän kuukausiraportin. Haastateltavista suurin osa (n=5) on saanut tutustua omaan kuukausiarviointiinsa. Nuoret luonnehtivat kuukausiraporttejaan seuraavalla tavalla:

H1: "Mm, kyl se mun mielest on (hyvä), koska sit saa itekki vähän lukee sillai et niinku mitä on kirjoitettu sillee [...] mm, no siis, ihan hyvältä se sillee tuntuu..."

H2: "Kiukunpuuskista lukeminen on huvittavaa ja hauska lukea mitä olen tehnyt."

H6: " (Tuntuu) ikävältä. [...] hahhah sehän siin nyt on ikävää kun ne on totta..."

Mielipiteet kuukausiraporttiin tutustumisen hyödyllisyydestä eroavat keskenään jonkin verran. Kaksi haastateltavista näki tutustumisen positiivisena asiana siitä syystä, että heistä on mukava lukea mitä heistä on kirjoitettu. Nuorempaan ryhmään kuuluva vastaaja mainitsi omien reaktioidensa kuvaamisen hauskana luettavana. Yks nuoremista vastaajista piti

kuukausiraporttinsa lukemista neutraalina samoin kuin yksi nuoremmista oli sitä mieltä, että lukeminen on ikävää, siitä pystyy lukemaan totuuden hänen viimeaikaisesta toiminnastaan. Ikä ei jakanut mielipiteitä kuukausiraporttiin tutustumisesta. Asiakassuunnitelmasta kysyttäessä haastatelluista viisi ei tiennyt mikä se on, eivätkä he täten osanneet kertoa, onko heistä tehty sellaista. Yhdeltä haastateltavalta emme kysyneet asiakassuunnitelman laatimisesta.

5.2 Omahoitajuus kasvun ja kehityksen tukena

Tämän teeman kysymyksien on tarkoitus kartoittaa nuorten tasapainoisen arjen eri osa-alueita. Suurin osa kysymyksistä liittyy laitoksen arkeen ja nuorten kokemaan kasvatustyöhön. Tässäkään teemassa emme ole asettaneet kaikkia kysymyksiä siten, että vastausten tulisi kohdistua vain omahoitajaan. Kiinnostuksemme kohteena on ollut, kuinka nuoret nostavat itse omahoitajansa kysymyksien vastauksiin.

5.2.1 Nuorten harrastaminen

Selvitimme haastatelluilta harrastavatko he jotakin. Tähän liitimme myös jatkokysymyksen siitä, tukeeko Malmin pienkodit nuorten harrastuksia.

H1: ”Mmm... Siis en mä nyt harrasta sillee mitään mut oon mä tos... Harrastanu airobikkii ja... Sit joskus pienempänä jotain jujutsuuki (nauraa) ja sellast... Mut en mä nyt tosiaan oo harrastanu mitään... Mm... Siis niit mä harrastin ihan joskus silloin ku mä asuin viel kotona, et ei niit sillee nyt oo.. Tuettu... Kyl mä kuntosalil kävin, kyl mä kuntosalil kävin mut mä ha hommasin sen kortin ite...[---] Ei mua oikein, mä vaan ite niinku päätin et joo, noni, mä haen ton kortin. Kyl ne välil sano just et, et mitä sä tykkäisit harrastaa tai jotain tälläst... Kyl se sillei, mut sit taas mä mietin et, et, mä tykkään sillee niinku ite päättää mitä mä teen.”

H5: ”Öö salibändiä. Öööeeh. Öö eli mun ei tarvii maksaa harrastusta vaan niiku kaup... Tai tuolta toimistolta, joka on tuolla Malmilla nii sieltä maksetaan se harrastus.”

H6: ”No en nyt pahemmin. No ei ainakaan rahallisesti. Kannustetaan jos sult löytyy iteltä rahaa.”

Tällä hetkellä puolet nuorista harrastaa jotakin. Kaksi kolmesta harrastavasta nuoresta kuuluu nuorempien nuorten ryhmään. Yksi vanhemmista nuorista kertoo harrastaneensa ennen

erityyppisiä asioita ja päättävänsä nykyään harrastuksistaan itse. Nuoret harrastavat tai ovat jossain vaiheessa harrastaneet erilaisia urheilulajeja, lehtien keräilyä sekä eläintenhoitoa. Kolme haastatelluista nuorista sanoi, että heidän harrastuksiaan tuetaan. Yksi haastatelluista totesi, ettei harrastuksia tuettu. Eräs nuorista kertoi Malmin pienkotien maksavan hänen harrastuksensa. Toinen nuorista kuitenkin koki, ettei häntä kannusteta harrastamaan ainakaan rahallisesti, vaan rahat harrastukseen täytyy löytyä itseltä.

5.2.2 Koulunkäynti ja sen tukeminen

Useimmat haastatelluista olivat jo arkea kuvatessaan tuoneet esille käyvänsä koulua, mutta kysyimme sitä vielä erikseen jokaiselta nuorelta. Lisäksi koulunkäyntiin liittyen kysyimme myös, saako nuoria apua ja kiinnittääkö omahoitaja huomiota koulunkäyntiin.

H2: ”Kyllä 7.lk. Esim. läksyissä. Aikuiset ja lapset. Kyllä. Täyttämällä yhdessä esim. valinnaisaine laput, yms.”

H4: ”Tos... (koulun nimi). Peruskoulu. Ysil... Joo. Mut harvoin. (pyytää apua) Mm no jos mä tartten apua nii sitte, ne auttaa. No.. Emmä oikein tiedä.”

H5: ”Käyn. Saan, opettajalta, avustajalta, omahoitajalta ja sukulaisilta ja muult tahoilta. Kyllä. Vähän liianki paljon. Eli, se aina ku se tulee nii se juttelee aina tai kattoo Wilman läpi aina ja sit se käy kaikki niiku huonoimmat asiat, hyvät asiat samalla kerralla läpi.”

Lähes kaikki (n=5) nuorista kävivät haastatteluhetkellä koulua ja yksi nuorista oli tällä hetkellä töissä. Kaikki koulua käyvistä nuorista tunsivat saavansa apua koulunkäyntiin sitä tarvitessaan. Yksi nuori toi esille, että saisi apua koulunkäyntiin liittyvissä asioissa sitä halutessaan, muttei tällä hetkellä sitä koe tarvitsevänsä. Apua nuoret saavat kotitehtävien teossa sekä ihan käytännön asioissakin. Nuoret mainitsivat saavansa apua opettajilta, hoitajilta, omahoitajalta, muilta laitoksen lapsilta, avustajalta, sukulaisilta ja muulta taholta. Yli puolet (n=4) haastatelluista kertoo omahoitajansa kiinnittävän huomiota koulun käyntiin. Kolme vastaajaa neljästä, joiden omahoitajat kiinnittävät huomiota heidän koulunkäyntiinsä, kuuluvat nuorempien nuorten ryhmään. Omahoitajat kiinnittävät huomiota koulumenestykseen ja tarkistavat nuoren asioita Wilma-tietojärjestelmästä. Yksi nuori ei tunne, että hänen omahoitajansa kiinnittäisi huomiota hänen koulunkäyntiinsä. Nuorten koulunkäyntiin liittyen kysyimme myös pitääkö nuorten omahoitajat yhteyttä kouluun.

H1: ” ymm joo (naurua)”

H5: "Pitää. Puhelimitse, sähköpötsi.. postitse ja Wilman kautta".

H6: "No ei ny pahemmin."

Lähes kaikkien koulua käyvien nuorten (n=4) omahoitajat pitää yhteyttä kouluun. Erään nuorempien nuorten ryhmään kuuluvan haastateltava on sitä mieltä, ettei hänen omahoitajansa pidä yhteyttä kouluun. Yksi vanhemmista nuorista ei käynyt enää koulua, mutta muisteli omahoitajan pitäneen yhteyttä hänen käydessään. Nuoret myös mainitsivat useita tapoja yhteydenpitoon, muun muassa puhelimen, sähköpostin ja Wilma-tietojärjestelmän.

5.2.3 Yhteydenpito vanhempiin ja muihin yhteistyötahoihin

Omahoitajan tehtäviin kuuluu muun muassa yhteydenpito nuoren vanhempiin ja muihin hänelle tärkeisiin ihmisiin sekä yhteistyötahoihin. Olimme kiinnostuneita siitä, kuinka tietoisia nuoret ovat omahoitajansa verkostotyöskentelystä.

H1: "No silloin, silloin ku mä en ollu viel kaheksantoist nii silloin se oli mut sit ku nyt mä täytin kaheksantoist nii sit se ei oo enää ollu yhteyksis ku sitt ei niiku tavallaan enää oo lupaa tai siis sillee lupaa puhuu mun asioist vanhemmille."

H2: "Äitiin enemmän. Isän numeroa ei ole meillä."

H6: " Mm... Isään (omahoitaja on yhteydessä)."

Haastateltavista lähes kaikki (n=5) olivat tietoisia iästä riippumatta siitä, että omahoitaja tekee yhteistyötä vanhempien kanssa. Ainoastaan yksi vanhemmista nuorista oli haastatteluhetkellä jo täysi-ikäinen ja kertoi, ettei työntekijöillä ole enää lupa puhua hänen asioistaan vanhempien kanssa. Tässä tapauksessa haastateltava kuitenkin kertoi omahoitajan olleen ennen hänen täysi-ikäisyyttään vanhempiinsa yhteydessä. Yhteistyö omahoitajan ja muun verkoston kanssa jatkuu nuoren täysi-ikäisyydestä huolimatta. Vastaajista yli puolet (n=4) osasi luetella omahoitajan työskentelevän muiden yhteistyötahojen kanssa, kuten alla olevissa vastauksissa ilmenee:

H1: " No siis just sosiaalityöntekijöihin ja sitte jos on ollu joku neuvottelu tai tämmösii näin ja [...] Sit ku mä muutan tonne lastuun niin nii sit öö... Oota, mikä sen nimi on [...] se oli joku sosiaalityyppi [...] niinku tukiasunnoilta."

H2: " Tukihenkilöön (nimi), siskoihin ja veljiin."

H3: "Ehkä (hoitajan nimi)... Se on se..."

H4: " Sukulaisiin, kavereihin ja sitte noihin... Mitä ne... Sosiaalityöntekijään."

H6: "No ei se kehenkään muuhun."

Vanhemmista vastaajista molemmat nostivat yhteistyötahoikseen sosiaalityöntekijän vastauksissaan kun taas nuoremmat toivat esiin sukulaisia, tukihenkilön, laitoksen toisen hoitajan ja kaverit. Yksi nuorempien vastaajien edustaja kertoi omahoitajan olevan yhteydessä ainoastaan vanhempiin, ei kehenkään muuhun.

5.2.4 Tulevaisuuden suunnittelu ja itsenäistyminen

Kysyimme nuorilta heidän tulevaisuudensuunnitelmistaan ja siitä, kenen kanssa he ovat sitä suunnitelleet ja kuinka. Vastaajista kaikki ovat suunnitelleet tulevaisuuttaan, esittelemme muutamia vastauksia:

H2: "Itse olen miettinyt meneväni Ypäjän hevosopistoon."

H3: " Joo (omahoitajan nimi) puhuu välil (itsenäistymisestä). Mut kyl mä, mä oon ainaki sanonu (omahoitajan nimi) et mä alan nyt tsemppaa, et mä haluisin muuttaa jo kuustoist -kahenksan... ei, seittemäntoist vuotiaana päästä jo harjotteluun..."

H4: "Ööm ainaki mun pitäs muuttaa sellaseen tukiasuntoon. Et mä niinku saan oman kodin ja sitte... Joku käy aina kattoo et onks mul kaikki hyvin."

Nuorten vastaukset tulevaisuudensuunnitelmistaan olivat keskenään melko erilaisia ja painottuivat asumiseen, työnteekoon ja opiskeluun. Vastaajista puolet otti puheeksi asumisharjoittelun, siihen valmistautumisen ja asumisharjoitteluasunnossa asumisen. Kaksi asumisharjoittelusta puhuneista vastaajista oli vanhempia nuoria, yksi nuorempia. Vanhempien nuorten kanssa valmistaudutaan vastausten perusteella itsenäistymiseen, kun taas nuoremmat kommentoivat enemmänkin tulevaisuuden suunnitelmiaan. Kysyttäessä, kenen kanssa he ovat tulevaisuudensuunnitelmistaan keskustelleet, nousi nuorten vastauksista seuraavia henkilöitä:

H1: *"Mullehan tehtiin joku itsenäistymisajokortti joka on tossa ja mun pitäis niiku tehdä sitä, mut sit, käytiin siis ton yhen, tualt laitoksest yhen hoitajan kaa sillee et se luki niit kysymyksii mulle ja sit niiku tehtiin sitä sillee..."*

H3: *"Just tänään mun luokkalaisen [---] me oltiin just sillee me perustetaa oma spaa. Kosmetiikka semmonen sit me muutetaan yhteen aikuisena kimppaan sinne kaverikämppeään."*

H4: *"Iskän kaa ja (omahoitajan nimi)."*

Neljä vastaajista mainitsi omahoitajan vastauksissaan, kolme näistä kuului nuorempaan ikäkategoriaan. Lisäksi keskustelukumppaneiksi oli löydetty muun muassa laitoksen hoitaja, luokkakaveri ja vanhemmat. Kaikki nuoret totesivat, että heidän kanssaan on keskusteltu itsenäistymisestä.

5.2.5 Säännöt kasvatuksen tukena

Sääntöjen asettaminen ja niiden noudattaminen on nuorille osa jokapäiväistä arjen elämää laitoksessa. Nuoret kertoivat saavansa seuraavanlaisia seuraamuksia rikkoessaan heille asetettuja sääntöjä:

H3: *"Mun kaa puhutaan siitä tai jos mä meen hatkoihin tai lintsaan koulupäivän nii mul on huonepäivä. Tai ollaan niiku selvitetty asiasta tai jos on tehny jotain pahaa esim. jotain esim. sotkenu, tai varastanu, tai tehny jotain pahaa nii sit suunnitellaan korvaukset..."*

H4: *"No... En mä tiiä... Mult kielletään joku. Et mä en sais kattoo salkkareit."*

H5: *"Öööö, niinkun että joko sisäpäivä tai ettei saa omaa bussikorttia."*

H6: *"Emmä tiiä. (Noudattaa) suurin piirtein kaikkii (sääntöjä)."*

Suurin osa (n=5) vastaajista tunnistaa, että sääntörikkomuksiin puututaan. Yksi vastaajista noudattaa suurin piirtein kaikkia sääntöjä, joten hän ei osannut vastata kysymykseen. Nuoret osasivat nimetä seuraamuksiksi keskustelun, sisällä vietetyn päivän, vahingonkorvaukset ja erilaisten etuuksien menettämisen. Nuoremmat nuoret mainitsivat ennen kaikkea sisäpäivän seuraamuksenaan, mutta kaikki sääntörikkomuksista tienneet vastaajat osasivat nimetä etuuksien menettämisen iästä huolimatta. Olimme myös kiinnostuneita, huomaavatko nuoret eroa omahoitaja ja muiden hoitajien suhtautumisessa heidän sääntörikkomuksiinsa.

H1: *"Kyl se sillee niiku otti sen asian sillee ku kaikki muutki mut sit jotenki se ... Ku, kuitenkin tuntu... Tai siis jotenki se tuntu siltä et se otti eri taval ku se oli omahoitaja tai [---] mut siis hyväl taval kuitenkin et ..."*

H2: *"Tiukkina. ei, kaikki on samanlaisia."*

H3: *"En tiää mut sit sil on... No, se kyl on vähän, [---] sil on sillee paha olo."*

Puolet vastaajista oli sitä mieltä, että omahoitaja suhtautuu samalla tavalla kuin muutkin hoitajat. Ikäjakama ei näy vastauksissa. Kysymys oli nuorille vaikea, sillä omahoitajan suhtautumisessa tunnistettiin jotakin erilaista, mutta sitä oli vaikea kuvailla. Omahoitajan suhtautumista kuvailtiin muun muassa pahana olona.

5.2.6 Hoito- ja kasvatussuunnitelmapalaverissa sekä arjessa käydyt omahoitajakeskustelut

Nuoren asioista pidetään Malmin pienkodeilla noin puolivuositain hoito- ja kasvatussuunnitelmapalaveri. Palaveriin osallistuu nuori ja hänen huoltajansa, sosiaalityöntekijä sekä laitoksesta omahoitajan lisäksi erityissosiaalityöntekijä tai vastaava hoitaja. Kysyimme nuorilta, mitä heidän mielestään hoito- ja kasvatussuunnitelmapalaverissa tapahtuu ja mitä asioita siellä käsitellään. Nuoret näkivät palaverin seuraavanlaisesti:

H2: *"Jutellaan asioista ja tavoitteista. Nykyisestä hetkestä ja koulusta, ja harrastuksista."*

H3: *"Siis siel puhutaan musta ja tälle. Mitä mulle kuuluu ja tälle mitä mä oon tehny ja käydään se ka.. Paperi läpi joka vuos, kuukaus.. Käydään... Ja sit puhutaan kaikkee, musta ja viikonlopuist ja tälle."*

H6: *"No... Siellä jutellaan mukavia. No... Yleensä haukutaan mua ja [---] eikä siel muuta tapahdukaan. Juodaan pullakahvit."*

Suurin osa nuorista (n=5) kertoi iästä riippumatta palaverissa käytävien asioiden koskevan heitä ja heidän elämäänsä. Palaverissa käydään nuorten kertoman mukaan läpi heidän kuulumisiaan, nykyhetken elämäänsä ja tavoitteitansa. Yksi nuorempien nuorten edustajista oli kokenut palaverin hyvin negatiivisena kokemuksena; siellä ei tehty muuta kuin haukuttiin nuorta ja juotiin kahvia. Yksi nuorista ei ollut osallistunut palaveriin ikinä, eikä siten tiennyt sen sisältöä. Kysyimme myös, käsiteltiinkö palaveria tai siellä puhuttuja asioita ennen tai jälkeen palaverin.

H1: *"Kyll me varmaan jotain puhuttiin sen jälkeen tai jotain semmost niiku.. vähän.. Varmaan (omahoitajan) kaa."*

H3: *"Ei kyl mä aina ajattelen et tai siis puhun (omahoitajan) kaa mikä olis kivaa puhuu siäl ottaa huomioon et mitä mä haluisin. No on ne aika usein aika järkeviä."*

H5: *"Ööö, niiku varmaan pari päivää aikasemmin et sovitaan mist jutellaan ja niin edelleen. Omahoitajan (kanssa)."*

Neljä vastaajista toi esille käyneensä omahoitajansa kanssa keskustelua palaverista joko sitä ennen tai sen jälkeen. Palaverissa päätettyjen asioiden näkyminen arjen toiminnassa jakoi mielipiteitä:

H1: *"No siis niiku jos on jotain niiku sovittu tai jotain tälläst näin nii kyl se sit varmaan näky just siin niiku et noudatetaan sitä jotain juttua [---] joo (näky arjessa)"*

H3: *"Ei... Tai ehkä jos mä pääsen kotiin mut ehkä sit. "*

H6: *"Ei. No ei siel päätetä yhtään mitään. Ne on paskaa"*

Puolet haastateltavista olivat sitä mieltä, että tapaamisessa päätetyt asiat näkyvät arjessa, kaksi taas eivät näe vaikutusta. Iällä ei ollut merkitystä vastauksissa, vaan sekä vanhemmat että nuoremmat vastaajat vastasivat keskenään eriäviä vastauksia. Yksi nuorista koki, ettei palaverissa päätetä mitään, joten sillä ei ole vaikutusta arkeen. Kysyimme nuorilta heidän he kokevat vaikuttavan heidän elämäänsä koskevien päätösten teossa. Nuoret löysivät monia vaikuttajia, vain yksi osasi nimetä itsensä.

H1: *"Kyl mä saan aikalail ite päättää mitä teen. Mmm... Must tuntuu et niiku tavallaan laitos ja sit tavallaan mä tavallaan et niinku, kyl mult aina kysyttiin niinku, mitä mieltä mä oon [---] sit äiti ja sit sillee hoitajat ja sit mä."*

H3: *"Ehkä nää sossut... Nää ylimmät. Ehkä äiti pystyy johonki vaikuttaa."*

H4: *"Ööm... Hmm.. No hoitajat. Äiti ja (omahoitaja) "*

H6: *"No... Ne ketkä elää mun elämää eli jotkut toiset ihmiset ku minä, niiku (omahoitaja) ja sit joku vastaava (hoitaja)."*

Vastauksista neljässä nimettiin laitos ja sen henkilökunta. Niin ikään neljässä nimettiin sekä omahoitaja että huoltaja. Yksi nuori vastasi sosiaalityöntekijänsä vaikuttavan päätöksiin. Kun nuorilta kysyttiin, tuntevatko he voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä ja siihen liittyvään päätöksentekoon oli vastaukset seuraavanlaisia:

H1: *"Mmm, joo, joo siis joo siis kyl mä aina saan sanoo mun oman mielipiteen kaikkiin."*

H3: *"Ehkä vähän."*

H4: *"Ööö... Ei tunnu."*

H6: *"No en todellakaa. Mm. No, kysytään mut sil ei oo oikein mitään välii... Se ei vaikuta mihinkään."*

Nuorista neljä kokee voivansa vaikuttaa itseään koskeviin asioihin, kolme näistä vastaajista oli alle 15-vuotiaita. Kaksi oli sitä mieltä, etteivät he voi vaikuttaa. Nämä kaksi edustivat sekä nuorempien että vanhempien vastaajien ryhmää. Yksi vastaajista toteaa, että häneltä kysytään mielipidettä, jolla ei kuitenkaan ole merkitystä päätöksenteon kannalta.

5.3 Omahoitajasuhde ja dialogisuus

Viimeisessä teemassa keskityimme omahoitajasuhteeseen ja erityisesti omahoitajan ja nuoren väliseen vuorovaikutussuhteeseen. Ensin olemme kysyneet nuorilta yhteisistä ajanviettotavoista ja nuorelle kahden kesken omahoitajan kanssa varatusta ajasta. Pyysimme nuoria myös kuvaamaan omahoitajasuhdettaan ja keskinäistä luottamusta. Viimeinen kysymys esitettiin vain niille nuorille, joiden omahoitaja on vaihtunut.

5.3.1 Omahoitajuuden näkyminen arjessa

Kun kysyimme nuorilta miten omahoitajuus näkyy arjessa ja saimme hyvin erilaisia vastauksia. Tässä esimerkkejä vastauksista:

H1: *"Mmm, no kyl sillei tavallaan näkyy et niinku välil on niit jotain omahoitajatunteja ja sit on omahoitajailtoja ja [---] Ja sitte kyl välil niiku just niit kuukausikoosteita nii sit pitää se omahoitajan kaa käydä se läpi [---] et*

pitää tehdä sen kaa."

H3: "Omahoitaja, siis kyl [---] se näkyy ... Se huomauttaa enemmän. Koska se on mun omahoitaja [---] se on sanonukki mulle että "mä yritän vaan nyt kasvattaa hyvin" ja tälle. No, must sitä ei sillei huomaa, ku kato must toi aikuinen ottaa sillei aika hyvin kaikki huomioon... Paitsi sen siitä huomaa et jos joku sanoo et mul on asiaa , kysyy vaatejutuista, nii sit se sanoo tälle et, kysy omahoitajalta."

H5: "Mmm... Ihan niiku normaalisti eli kaikki esim. jos se tulee nii voi pelata välil korttii ja ... Jutella."

H6: "No... Ei se oikein mitenkään, no siis se kuukausiraportti ja... No, ei se oikein mitenkään näy."

Lähes kaikki (n=5) nuoret kertovat omahoitajuuden näkyvän arjessa. Yksi nuoremmista vastaajista toteaa, ettei omahoitajuus näy arjessa vaan ainoastaan kuukausiraportin teossa. Puolet haastatelluista nuorista kertoi omahoitajuuden näkyvän asioiden hoidossa, esimerkiksi kuukausikoosteiden teossa ja vaatehankinnoissa. Kaksi vastaajaa tuo esiin omahoitajuuden näkyvän arjessa omahoitajien suhtautumisena omahoidettavaansa, nämä vastaajat ovat sekä nuorempien että vanhempien ryhmästä. Nuoret kuvaavat omahoitajuuden näkyvän yhteisenä aikana omahoitajan kanssa, tavallisena yhdessäolona ja jutteluna. Eräs haastatelluista kertoi hänen omahoitajansa yrittävän kasvattaa häntä hyvin. Seuraavaksi pyysimme nuoria kertomaan miten he viettävät aikaa omahoitajansa kanssa.

H3: "Noo, esim. Jos meil on joskus.. Me mennään ko joskus ostaa mulle vaatteit jos mä tarviin vaatteit, me mennään leffaan tai me tehään jotain kivaa tai me jutellaan, pelataan pelejä, tai... Tehään vaan jotain. Katotaan teeveetä."

H4: "No... Mä vaan puhun sen kaa vähän aikaa. Ei me paljoo muuta tehdä."

Kaikki nuoret kertovat viettävänsä aikaa omahoitajansa kanssa. Haastatellut kertovat tekevänsä omahoitajansa kanssa hyvin monenlaisia asioita. lästä huolimatta omahoitajahetkillä saatetaan tehdä toiminnallisia asioita tai välillä vain jutella ja katsella televisiota. Lisäksi he käyvät ostoksilla, elokuvissa, tekevät mukavia asioita sekä pelaavat pelejä.

Tarkensimme vielä omahoitajan ja nuoren yhdessä viettämää aikaa kysymällä onko nuorelle ja

omahoitajalle varattu kahdenkeskeistä aikaa. Vastaukset olivat hyvin yhteneviä:

H2: "Kyllä."

H5: "Öö meillä onks se kerran vai kaks kertaa, no kerran kuukaudes omahoitajahetki ku me niiku saadaan päättää et mitä me tehään toi oma... Eli lapsi saa päättää et mitä me tehään, me ollaan nyt kaks kertaa käyty uimas Flamingossa ja sit käyty joskus syömässä siel Chicosis."

Kaikki vastaajat kertovat heille olevan varattu kahdenkeskeistä aikaa omahoitajansa kanssa. Seuraavaksi kysyimme minkä verran yhteistä aikaa teille on järjestetty?

H1: "No kyl sitä oli aika paljo sillee et ainaki... Ositä ollu...No, kyl nyt ainaki melkein joka... Ei ihan joka viikko mut siis ehkä kaks kertaa eiku siis... Ooo...Ei ihan sillei...Ei ihan joka viikko mut sillei kuitenkin."

T: "Useamman kerran kuukaudessa?"

H1: "Joo. Yleensä niil kaikil... Kai kaikil on aina aika usein sillei niinku omahoitajan kaa joku omahoitajatunti tai jotain tälläst näin ... Kyl siel sillei ainaki mitä mä oon kuullu nii kyl siel pyritään sillei et vois olla sillei paljon... Tai siis sillei niinku ei nyt paljon mut siis sillei kuitenkin usein nii... "

H2: "Riippuu aina työvuorolistoista. 1 tai 2 kertaa. (viikossa) Saisi olla enemmän hetkiä olla kahdestaan."

Haastateltujen nuorten vastaukset vaihtelevat runsaasti heidän kertoessaan paljonko heille on varattu yhteistä aikaa. Nuoret määrittelevät yhteisen ajan omahoitajan kanssa eri tavoin puhumalla esimerkiksi omahoitajatunneista, -hetkistä ja vain yhdessä vietetystä ajasta. Lähes kaikki (n=5) vastaavat yhteistä aikaa omahoitajan kanssa olevan riittävästi. Yksi nuoremista nuorista toivoisi enemmän yhteistä aikaa. Yhteisestä ajasta omahoitajan kanssa kysyimme vielä seuraavan kysymyksen: Miten päätätte, mitä teette?

H2: "Jutellaan pari päivää ennen mitä tehdään silloin ku on omishetki."

H3: "Joo oon mä yleensä aina päättäny jos mä haluan mennä leffaan nii me ollaan sit menty tai sit joskus mä sanon tolle [omahoitajalle) et päätä sä vaikka... Ku emmä ite keksi mitään kivaa..."

H6: "No, [omahoitaja] kysyy multa ja ... Sitte joskus me tehään sitä mitä mä haluan tehdä."

Suurin osa haastatelluista (n=5) kokee voivansa vaikuttaa yhdessä vietetyn ajan sisältöön. Nuorten vastauksista tulee ilmi, että yleensä he tekevät mitä nuori haluaa tehdä. Silloin jos nuori ei keksi tekemistä niin omahoitaja ehdottaa yhteisen tekemisen.

5.3.2 Nuoren ja omahoitajan välinen suhde

Pyrimme selvittämään nuoren ja omahoitajan välistä suhdetta kysymällä haastatteluissa miten kuvailisit sinun ja omahoitajasi suhdetta? Tässä esimerkkejä saamistamme vastauksista:

H1: "Mmm, no siis kyl me tullaan tosi hyvin toimeen et ... Et niinku silloin aluks ei nyt kauheen mut se.. Se kans johtu siit ku ei tuntenu sitä ihmistä mut sit ku tuntee sillee sen ihmisen ja sillee nii sit tavallaan luottaa siihen ja ... Sillee niinku."

H2: " Se on hyvä ja saadaan sopivasti juteltua."

H4: " Mmm... No kyl me.. Me ei enää riidellä niiku sillonku mä tulin tänne."

H5: "Mmm... Normaali. Eli... Kaikki on välillä hyvin eli välil taas tulee pientä kinaa."

H6: "On se ihan hyvä."

Kaikki (n=5) nuoret, joita pyydettiin haastattelussa kuvaamaan suhdettaan omahoitajaansa, kuvasivat suhdettaan positiiviseksi. Vanhemmat nuoret pystyivät haastatteluissa tarkastelemaan omahoitajasuhdettaan pidemmältä aikaväliltä ja molemmat toteavatkin, että aluksi kaikki toimeen tuleminen omahoitajan kanssa ei ollut ihan yksinkertaista. Nuoremmat nuoret eivät erittele erikseen, koska omahoitajan kanssa on mennyt hyvin ja koska huonommin. Nuoret liittävät myös satunnaiset pienet kinastelut osaksi normaalia omahoitajasuhdetta.

Seuraavalla kysymyksellä halusimme nähdä keitä ihmisiä nuori mainitsee, kun esitimme heille kysymyksen: Kun elämässäsi tapahtuu jotain, keille haluat kertoa siitä?

H2: "Eka äidille, sitten omiksille."

H3: "Ehkä eka kavereille tai soitan, tai kerron sit joskus..."

H4: "Mmm, [hoitajan nimi]. Ja isälle mä kerron. Noku ne kuuntelee mua. Niiku äitiki."

H5: "Äitille, omahoitajalle ja välillä opettajalle."

H6: "En kenellekään."

Haastatellut kertovat elämässään tapahtuneista asioista vanhemmille, omahoitajalle, hoitajille, kavereille ja opettajalle iästä riippumatta. Alle puolet (n=2) nuorista vastaa kertovansa elämässään tapahtuvista asioista omahoitajalleen. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta kaikki (n=5) vastaajat haluavat kertoa elämänsä tapahtumista jollekin. Kaksi nuorista ei maininnut kertovansa elämässään tapahtuvista asioista hoitajille tai omahoitajalleen. Seuraavana kysymyksenämme olikin, ovatko hoitajat helposti lähestyttäviä? Näin haastatellut vastasivat:

H1: "Joo, on, kyl niille aina pystyy kertoo asioita."

H2: "Aina ku on joku kahvihetki ja silloin lapset ei saisi häiritä, mutta haluaisin että olisivat he vielä helpompia lähestyä. Pyytämällä että kahvihetket kestäisi vaikka alle 15 min."

H3: "Emmä yleensä kerro noille hoitajille mitään... Mä kerron tukihenkilölle. Kato ku mä en tykkää kertoa kaikille mun asioit nii mä kerron ne... Jollekki kaverille..."

H5: "Välillä. Välillä ei meinaa saada puheenvuoroo ollenkaan ku ne hömpöttää."

Yli puolet (n=4) nuorista oli sitä mieltä, että hoitajat ovat melko helposti lähestyttäviä. Eräs vastaaja toivoisi hoitajien kahvihetkien kestävän lyhyemmän aikaa. Yhden nuoren mielestä raporteilla tapahtuva tiedonkulku vaikuttaa hoitajien lähestyttävyyteen negatiivisesti, sillä hän ei haluisi, että hoitajat kertovat hänen asiansa myös kaikille muille hoitajille. Vanhemmat vastaajat ovat yksimielisesti sitä mieltä, että hoitajat ovat helposti lähestyttäviä, kun taas nuoremmat kokevat jäävänsä välillä aikuisten hömpötyksen ja kahvihetkien jalkoihin. Halusimme tietää millaisena nuoret kokevat luottamuksen hoitajiin ja kysimme heiltä tuntevatko he voivansa luottaa hoitajiin.

H2: "Kyllä."

H3: "No en, koska jos mä kerron asioita, ne kertoo eteenpäin ku se on... Tää on sillee et jos kertoo asioita nii ne kertoo eteenpäin. Kyl mä kerron jotain asioit mitkä pitää kertoa, mut en mä aina kerro ku ne kertoo eteenpäin."

H4: "Joo."

Lähes kaikki haastatelluista (N=5) tuntevat voivansa luottaa hoitajiin. Yksi nuorista kertoo hoitajien tiedonvälityksen vaikuttavan heidän luotettavuuteensa, sillä tuntee silloin omia asioitaan kerrottavan eteenpäin. Hän kertookin hoitajille vain välttämättömät asiat.

5.3.3 Dialogisuus

Esitimme nuorille muutaman kysymyksen keskusteluihin ja dialogisuuteen liittyen. Ensimmäisenä kysyimme heiltä onko omahoitajallasi mielestäsi riittävästi aikaa keskustella kanssasi silloin kun sitä toivoisit?

H1: "Mm.. Joo siis oli sil sillee aikaa aina, aina sillee mulle ku... Niinku... Sit kysy aina sillee niinku et haluut haluutko et pystyyks nyt puhuu tai.. Tai kerkeetsä puhuu nii kyl aina sillee et et joo et nyt ois hetki, pystytää ja... Sillein nii kyl aina kerkes puhuu ... Aina ku se oli paikalla nii sillee."

H2: "Riippuu lapsien käyttäytymisestä."

T: "Eli onko joskus hetkiä, että haluaisit hoitajan aikaa, mutta sitä ei ole mahdollista saada?"

H2: "On."

H3: "On... Siis on, mut ei aina, joskus vähä aikaa, jos sil on kiire johonki."

H5: "Öö... Kyllä melkein aina muttei aina."

Kaikki vastaajat iästä riippumatta ovat sitä mieltä, että omahoitajalla on aikaa keskustella nuoren kanssa. Puolet nuorista kokee kuitenkin, ettei omahoitajalla ole välttämättä juuri sillä hetkellä aikaa puhua nuoren kanssa juuri silloin kun hän sitä toivoisi. Seuraava kysymyksemme keskusteluihin liittyen oli: Tekevätkö hoitajat mielestäsi aloitteita keskusteluille?

H1: "Mmm... No... Emmä nyt, välillä kyl joo tai siis kyl kyl aika sillee usein jos ite ei pysty.. Oikein no jos oli joku tosi... Joku juttu, sillei siit ei oikein pystyny nyt oikein sillei niiku puhuu tai siis sillei niinku alottaa sitä nii sit yleensä... Ne kysyy nii, sit taas pystyy puhuu sillee.. Sit se oli helpompi jotenki

puhuu ku toinen tulee... "Noo et mikä, mikä sul oli?" Sillee nii sit pystyy sillee alottaa..."

H2: "Kyllä."

H4: "Emmmm... Emmä tiä."

Suuri osa (N=4) kuvaa hoitajien tekemien aloitteita keskusteluille muun muassa sitten, että kyselevät nuoren kuulumisia. Kaksi nuorista toivoisi hoitajien tekemien enemmän aloitteita keskusteluille. Halusimme tietää miten nuoret kokevat keskustelutilanteet ja kysyimme haastatelluista tunnetko tullee kuulluksi keskusteluissa? Saimme seuraavanlaisia vastauksia:

H1: "Joo, joo et kyl aina kuunnellaan..."

H2: "Kyllä."

H5: "En. Noku välillä vaan jutellaan muusta eikä pelkästään mun asiastani."

H6: "En. No... Jotkut asiat menee niil vaan ihan... Ne... toisest korvast sisään ja toisest ulos... Ne suodattaa kaiken mitä mä sanon."

Haastatelluista yli puolet (n=4) tuntee tulleen kuulluksi keskusteluissa hoitajien kanssa eikä iällä näytä olevan merkitystä vastauksia tarkasteltaessa. Molemmat vanhemmat nuoret tunsivat tulleen kuulluksi samoin kuin kaksi nuoremmistakin. Toisaalta taas myös kaksi nuoremmista vastaajista kertoi, ettei aina ole tullut kuulluksi keskusteluissa. Syitä tähän ettei nuori tunne tulleen kuulluksi olivat se, että keskusteluissa puhutaan myös muista kuin nuorta koskevista asioista ja se, että keskusteltuihin asioihin ei reagoida millään tavalla.

5.3.4 Omahoitajuuden toimivuus

Lopuksi kysyimme vielä, mikä omahoitajuudessa työmenetelmänä on toimivaa ja mitä elementtejä nuoret taas lisäisivät omahoitajuuteen. Hyvää omahoitajuudessa olivat seuraavat asiat:

H1: "No siis ehkä varmaan se et niiku tavallaan tietää et tavallaan on joku niinku [---] tai siis niiku on semmonen keneen luottaa tavallaan ja sit tavallaan niiku semmonen [---] kenen kaa tehään asioita ja sit käydä ostamas vaatteit ja sillei... Et kenen puoleen voi kääntyä jos on jotain semmost niinku asiaa [---] kylhän niitten kaikkien mut siis niinku , no siis, kuka niinku tavallaan niiku

*hoitaa omia asioita tai sillee nii.. Sen puoleen on aina kaikist helpoin niiku...
Kääntyy tai siis sillee... "*

H2: *"Lapsille suodaan omahoitajan kanssa hetkiä esim. kaupungilla."*

H3: *"Mmm no et... Emmä tiiä ehkä jotain et... Saa viettää aikaa... Tai jotain..."*

H4: *"Kai se ku se kuuntelee mun asioita."*

H5: *"Kaikki. Eli on eli pystyy viettää aikaaki kahdestaan."*

H6: *"Mmm... Emmätiiä. No... Silloin vois kuvitella et niiku... Vois vaikuttaa johonki ja [---] ku ei voi vaikuttaa yhtään mihinkään. Vähän vaikee sanoo et mitä hyvää siin on."*

Nuorista suurin osa (n=5) löysi omahoitajuudesta jotakin hyvää. Hyviä asioita olivat esimerkiksi kahdenkeskeinen aika ja se, että omahoitaja kuuntelee nuoren asioita. Kolme nuoremista vastaajista mainitsi erityisesti yhdessä vietetyn ajan. Vanhemmat vastaajat taas nostavat keskusteluyhteyden tärkeäksi. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, ettei omahoitajuudessa ole hyviä asioita ja pystyi vastaamaan vain hypoteettisella tasolla kysymykseen. Nuoret lisäisivät seuraavia asioita omahoitajuuteen:

H1: *"Mm. en mä oikein tiiä en mä kyl varmaan lisäis mitään."*

H3: *"enemmän aikaa ja sit jotain kivempaa (tekemistä)."*

H5: *"Enemmän niiku aikaa kahdestaan."*

H6: *"No... En mä oikein mitään siihen lisäis [---] ei se tuu tapahtumaan ni... Miks sitä rupeis miettimään."*

Kaksi nuorista toivoisi omahoitajan kanssa yhdessä vietettävää aikaa enemmän. Vastaajista neljä ei lisäisi omahoitajuuteen mitään, tosin yksi heistä oli tätä mieltä siitä syystä, ettei toivetta tulaisi kuitenkaan ikinä toteuttamaan.

Nuorilta, joilla omahoitaja oli vaihtunut, kysyttiin omahoitajavaihdokseen liittyvistä tuntemuksista, itse vaihdoksesta ja siihen valmistautumisesta. Puolilla haastateltavista

nuorista oli vaihtunut omahoitaja Malmin pienkodeilla asumisensa aikana. Ensin kysyimme nuorilta, valmisteltiinko omahoitajavaihdosta heidän kanssaan mitenkään. Nuoret vastasivat:

H2: *"Kyllä, eka juteltiin ja tutustuttiin jos ei ollut täällä ennen."*

H5: *"Ei, paitsi niin että ku mä sanoin vaan että mä haluun mieshoitajan. Otettiin. Sitten [---] mä niiku sanoin (vastaavalle ohjaajalle) [---] et ostakaa mulle vaikka [---] se miesohjaaja"*

H6: *"Ei [---] No mulle kerrottiin vaan niiku että et joku (omahoitajan nimi) -niminen nii henkilö tulee mun omahoitajaks ja ... Ni... Ei kerrottu mitään muuta ni... "*

Kaksi kolmesta vastaajasta oli sitä mieltä, ettei heidän kanssaan valmisteltu omahoitajavaihdosta mitenkään. Yksi kertoi, että hänelle on tarjottu mahdollisuus jutella ja tutustua omahoitajaan, jos hoitaja ei ole ollut hänelle ennestään tuttu. Kaikki kolme olivat samoilla linjoilla siitä, miltä omahoitajavaihdos on tuntunut:

H2: *"Kivoilta, saa vaihtelua."*

H5: *"Hyvältä."*

H6: *"Hyvältä".*

Tähän kysymykseen vastanneet nuoret olivat siis kaikki yhtä mieltä siitä, että omahoitajavaihdos on ollut positiivinen asia. Yksi vastaajista perusteli mielipidettään sillä, että omahoitajavaihdoksessa saa vaihtelua. Kaksi kolmesta nuoresta, jolla omahoitaja oli vaihtunut, olivat olleet sijaishuollon asiakkaita melkein koko elämänsä ajan.

7 Johtopäätökset

Tässä osiossa esittelemme nuorten vastauksista nousseita ajatuksia, joista syntyi vastaukset kolmeen tutkimuskysymykseemme, jotka esittelimme osiossa 5. Tutkimuskysymyksemme olivat miten nuoret kokevat omahoitajasuhteen tukeneen heidän kasvuaan ja kehitystään, miten nuoret kokevat omahoitajuuden ja mitä hyviä käytänteitä he löytävät sekä mitä kehitysehdotuksia he omahoitajuuteen lisäisivät. Kolmas tutkimuskysymyksemme oli miten osallisuus Malmin pienkodeilla toteutuu nuorten näkökulmasta. Näihin kysymyksiin kokoamme vastaukset nuorten antamien haastatteluiden perusteella kappaleissa 7.1 omahoitaja nuoren asioiden hoitajana, 7.2 nuoren suhde omahoitajaansa verrattuna muihin hoitajiin sekä 7.3

nuorten kokema osallisuus Malmin pienkodeilla.

7.1 Omahoitaja nuoren asioiden hoitajana

Koulu kuului lähes kaikkien haastateltujen nuorten arkeen. Vain yksi nuorista ei käynyt haastatteluhetkellä koulua, vaan hän oli päättänyt jo peruskoulunsa ja hakenut ammatilliseen koulutukseen. Koulu rytmittää nuorten kertoman perusteella vahvasti heidän arkeaan; he heräävät aamulla kouluun ja viettävät siellä päivän, useimmat tekevät läksynsä koulusta palattuaan ja vasta tämän jälkeen suuntaavat omille menoilleen. Lähes kaikki koulua haastatteluhetkellä käyneet nuoret tunnistivat omahoitajan kiinnittävän erityistä huomiota heidän koulunkäyntiinsä. Omahoitajien tiedetään olevan yhteydessä kouluun monin eri tavoin. Kaikki kouluasioissa apua tarvitsevat nuoret saavat apua hoitajilta sitä halutessaan. Haastattelujen perusteella Malmin pienkodeilla asuvat nuoret kokevat kaikkien hoitajien tukevan heidän koulunkäyntiään, muun muassa auttamalla kotitehtävien teossa. Omahoitajan erityisrooli nähdään esimerkiksi Wilma-tietojärjestelmässä esiintyvien huomioiden läpikäymisessä, valinnaisten aineiden valinnassa sekä koulumenestyksen tarkkailussa. Kaiken kaikkiaan haastattelujen perusteella nuoret saavat riittävää tukea koulunkäyntiinsä sekä omahoitajalta että muilta hoitajilta.

Malmin pienkotien nuorten vapaa-aika ajoittuu koulun loppumisen ja sisääntuloajan välimaastoon sekä viikonloppuihin. Vapaa-ajallaan nuoret kertovat tekevänsä hyvin samankaltaisia asioita kuin muutkin oman ikäisensä nuoret. Kaverisuhteiden tärkeys painottuu lähes jokaisen nuoren vastauksessa; Ystävien kanssa käydään elokuvissa, kaupoilla, tehdään ruokaa ja vietetään aikaa. Puolet nuorista tunnistaa hoitajien tukevan heidän kaverisuhteitaan muun muassa antamalla laitoksen puhelinta nuoren käyttöön ja kannustamalla ylläpitämään vuorovaikutusta nuoren ja hänen ystäviensä välillä. Toisaalta puolet vastaajista oli eri mieltä; He toivoisivat lisätukea kaverisuhteiden ylläpitämiseen. Omahoitajan ja muiden hoitajien tuessa ei vastausten perusteella ole eroa. Viikonloppuina Malmin pienkotien nuorten aika painottuu perheen ja sukulaisten kanssa olemiseen. Nuorten vastauksissa korostuu vapaa-ajan ja erityisesti viikonloppujen vietto muualla kuin Malmin pienkotien tiloissa. Suurella osalla nuorista aika kuluu myös harrastusten parissa. Haastatellut kommentoivat hoitajien tukevan harrastuksiaan vaihtelevasti, puolet on sitä mieltä, että harrastamista tuetaan muun muassa kannustamalla osallistumaan ja kyselemällä harrastushalukkuudesta. Nuoret antavat harrastusten rahallisesta tukemisesta eriäviä vastauksia, eräs haastatelluista tuo esille Malmin pienkotien rahoittaneen hänen harrastustaan, kun taas toinen toteaa, että raha täytyy löytyä itseltä. Muun muassa Arnkil ja Eriksson (1999) toteavat lapsen saavan esimerkiksi harrastustoimessa olevien ihmissuhteiden kautta merkittävää kasvatuksellista ja kehityksellistä tukea.

Nuoret haluavat kokeilla rajojaan ja ikä lisää heidän haluaan itsenäistyä, joten heille tulee tarjota turvallinen ympäristö rajojen testaamiseen. Rajojen löystyminen iän myötä antaa nuorelle mahdollisuuden itsenäistyä, kuitenkin liian nopea rajojen poistaminen johtaa nuoren itsenäistymiseen liian aikaisessa kehitysvaiheessa. Työntekijän tulee olla kasvatustyössään johdonmukainen ja pidettävä mielipiteistään kiinni nuorta nujertamatta. (Sinkkonen 2010:86-87.) Malmin pienkodeilla säännöt sanelevat nuorten toiminnan reunaehdot. Säännöt ovat samankaltaisia kuin muilla samanikäisillä lapsilla ja nuorilla, kuten esimerkiksi sisääntuloajat. Pienkodeilla sisääntuloajat määräytyvät pitkälti iän mukaan lapsen kehitystaso huomioon ottaen, mikä on huomattavissa haastatteluista. Nuorista jokainen, joka on joskus myöhästynyt sisääntuloajastaan, tietää siitä seuraavan jotakin, useimmiten keskustelua ja aikaistettu sisääntulo seuraavana päivänä. Haastateltavat kertovat hoitajien seuraavan sisääntuloaikoja sekä aikojen olevan neuvoteltavissa. Nuoret toteavat myös sääntörikkomuksiin puututtavan. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että omahoitaja suhtautuu eritavalla hänen sääntörikkomuksiinsa kuin muut hoitajat, muttei osannut selittää suhtautumisen eroa. Muut sääntöjä rikkoneet nuoret eivät kokeneet omahoitajan suhtautumisessa eroa muihin hoitajiin. Hoitajien sääntölinjojen todetaan siis olevan yhteneviä, kuten Malmin pienkotien Kasvatusvastuumallissakin on pyrkimyksenä.

Haastattelujen perusteella nuoret tuovat esille omahoitajien hoitavan heidän asioitaan eri osa-alueisiin liittyen. Nuoret eivät useinkaan osanneet tuoda vastauksissaan omahoitajan roolia oma-aloitteisesti esiin. Vastauksista huomaa, että omahoitajan lisäksi nuorella on taustatukena vahvasti myös muukin työryhmä. Omahoitajan vastuualueista kysyttäessä nuoret kuitenkin tunnistivat omahoitajansa tekevän muun muassa yhteistyötä vanhempien, koulun ja muiden eri yhteistyötahojen kanssa. Arnkil ja Eriksson (1999) kertovat omahoitajuuteen kuuluvan vahvasti verkostotyö, kuten yhteistyö sosiaalitoimen, vanhempien, lasten- ja nuortenpsykiatristen yksiköiden sekä koulun kanssa.

Omahoitaja tekee Malmin pienkodeilla omahoidettavastaan kuukausittain koosteen, jota kutsutaan kuukausiraportiksi. Nuorista jokainen on tietoinen tehdystä raportista. Melkein jokaiselle on tarjottu mahdollisuus tutustua itseään koskevaan raporttiin. Haastatellut suhtautuvat eri tavoin itsestä kirjoitetun tekstin lukemiseen, mielipiteet jakaantuvat mukavan, neutraalin ja ikävän kesken. Suhtautumiseen vaikuttaa nuorten persoonallisuuserot: Toisen mielestä on hauska lukea omista kiukunpuuskista, kun toisen mielestä on kurja lukea totuuksia omasta käytöksestä. Lastensuojelusiakkuuteen kuuluu lain mukaan asiakassuunnitelma, jota täydennetään tarvittaessa hoito- ja kasvatussuunnitelmalla (LSL 2007/417, 30 §). Yksi haastatelluista ei ole kertomansa mukaan ikinä osallistunut itseään koskevaan hoito- ja kasvatussuunnitelmapalaveriin. Viidestä palaveriin osallistuneesta nuoresta neljä on keskustellut omahoitajansa kanssa palaverin ulkopuolella siellä käsitellyistä asioista. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa käsitellään nuoren kanssa ennen ja jälkeen

palaveria, jotta nuori tietää, mitä neuvottelussa on tarkoitus puhua. Nuorella tulee olla myös mahdollisuus kertoa oma mielipiteensä, joka vaikuttaa suunnitelmaan. On tärkeää, että nuori tietää, mitä hänen hoidossaan ja kasvatuksessaan tavoitellaan, jotta nuori itse voi sitoutua tavoitteisiinsa. (Takala 2012.) Yksikään lapsista ei tiedä, onko heistä tehty lain mukaan säädettyä asiakassuunnitelmaa. Asiakassuunnitelmaa voidaan täydentää lapsen, vanhempien ja työntekijöiden kanssa laadittavalla hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. Hoito- ja kasvatussuunnitelma on työväline, jossa asiakassuunnitelman tavoitteet konkretisoidaan arjen tasolle. (Saastamoinen 2010:85.) Tästä voikin johtua, että palaveri on nuorille tuttu käsite, kun taas kukaan ei ollut kuullut asiakassuunnitelmasta.

Arkena nuoret käyvät laitoksesta käsin koulua, harrastavat sekä viettävät aikaa kavereiden kanssa. Viikonloppuina Malmin pienkotien nuorten aika painottuu perheen ja sukulaisten kanssa olemiseen. Kiinnitimme huomiota vastauksissa siihen, että niissä korostuu vapaa-ajan ja erityisesti viikonloppujen vietto muualla kuin Malmin pienkotien tiloissa tai henkilökunnan kanssa. Tämä kuitenkin saattaa liittyä myös nuoren normaaliin itsenäistymistarpeeseen, jossa otetaan etäisyyttä ja harjoitellaan itsenäistymistä suhteessa aikuisiin. Toisaalta pohdimme myös, viettävätkö Malmin pienkotien nuoret viikonloppuisin enemmän aikaa oman perheensä kesken, kuin perheissä asuvat nuoret, sillä laitoksen nuoren ja hänen vanhempiansa yhteinen aika on rajatumpaa kuin perheessä asuvan. Pienkodin nuorilla on selkeitä sääntöjä laitoksessa ja he tietävät sääntörikkeiden seuraamusten olevan johdonmukaisia hoitajien kesken. Laitoksen säännöt ovat suhteutettu nuorten ikään ja kehitystasoon. Haastatellut näkevät omahoitajan ennen kaikkea omien asioidensa hoitajana, mutta eivät tuo vastauksissaan omahoitajaa muita hoitajia enempää esille arjen tasolla.

7.2 Nuoren suhde omahoitajaansa verrattuna muihin hoitajiin

Omahoitajan ja -hoidettavan välinen suhde on aina vuorovaikutussuhde. Omahoitaja on keskittynyt hoitamaan nuoren asioita ja he ovat monien osa-alueiden kautta tekemisissä keskenään. Jo tästä syystä olisikin tärkeää, että suhde työntekijän ja nuoren välillä olisi toimiva. Mönkkönen (2007) kirjoittaa dialogisuudessa tärkeänä elementtinä olevan vastavuoroisuus, joka asiakassuhteessa tarkoittaa molemminpuolista ymmärrystä ja sitä, ettei toimita joko asiakkaan tai työntekijän ehdoilla vaan yhdessä muodostetuin suuntauksin. Kaikki haastatellut, joilta omahoitajasuhteesta kysyttiin, vastasivat suhteen olevan positiivinen. Muutama vastaaja mainitsee suhteen olleen alussa haastavampi, mutta ajan kanssa tulleen paremmaksi. Omahoitajasuhde voi siis olla samankaltainen kuin mikä tahansa muu ihmissuhde, jossa on hyviä ja huonoja hetkiä. Puolella haastatelluista oli vaihtunut omahoitaja vähintään kerran. Kaikki ovat samaa mieltä siitä, että omahoitajavaihdos on ollut positiivinen asia. Yksi nuorista kertoo omahoitajavaihdoksen yhteydessä toivoneensa omaa

sukupuoltaan olevan hoitajan omahoitajakseen. Tästä voi päätellä, että eri ominaisuudet omahoitajassa ovat tärkeitä eri nuorille.

Omahoitajat Malmin pienkodeilla osallistuvat laitoksen arkeen samalla tavalla kuin kaikki muutkin hoitajat. Melkein kaikki nuoret kuitenkin toteavat omahoitajuuden näkyvän arjessa jollakin tavoin. Puolet kokee omahoitajan näkyvän arjessa omien asioidensa hoitajana. Esimerkkeinä tästä ovat vaateostokset ja huoneen sisustukseen liittyvät asiat. Kaksi nuorta tuo esille omahoitajan suhtautuvan eri tavalla häneen kuin muiden hoitajien, esimerkiksi olemalla tiukempi tai tykkäämällä nuoresta paljon. Eräs vastaaja kertoi omahoitajansa haluavan kasvattaa tämän hyvin. Osassa vastauksista haastateltavat olivat mieltäneet omahoitajan omien asioidensa hoitajaksi selkeästi toisia enemmän, kun taas toisissa vastauksissa näkyy nuoren ja omahoitajan välinen kasvatuksellinen ihmissuhde. Kyrönseppä ja Rautiainen (1993) tuovat esille laituselämän haasteellisuuden, jossa työntekijän ja nuoren mieltymykset voivat harvoin vaikuttaa omahoitajasuhteen määräytymiseen.

Omahoitajien omahoidettavalle varattu aika vaihtelee nuoren tarpeen mukaan, sitä myös määrittää nuoren ikä ja muu verkosto. Joillain nuorilla on hyvin niukka verkosto ja tällöin omahoitajasuhteesta muodostuu nuorelle merkittävämpi ja nuorelle pyritään antamaan enemmän aikaa. Yksiköissä pidetään omahoitajatunteja, jolloin omahoitaja viettää hiljaisen tunnin nuoren huoneessa. Omahoitajailtoja on noin kerran kuukaudessa, jolloin nuori ja omahoitaja voivat lähteä yhdessä kahdestaan tekemään jotain mukavaa. Omahoitajaillan sisällöstä päättävät nuori ja omahoitaja yhdessä. Omahoitajahetkiä voi olla päivittäinkin. Tärkeintä on, että omahoitaja kohtaa omahoidettavaansa ja on valmis kuulemaan tätä arkisissakin tilanteissa. Aina ei tarvitse mitään erillistä hetkeä olla, kuuleminen ja läsnäolo tapahtuvat parhaiten arjessa. (Takala 2012.) Kaikki nuoret kertovat heille olevan varattu kahdenkeskeistä aikaa omahoitajansa kanssa. Lähes jokainen oli sitä mieltä, että aikaa on riittävästi, kuitenkin kysyttäessä mitä haastatellut kaipaisivat lisää omahoitajuuteen, oli kahden vastauksena juuri lisää kahdenkeskeistä aikaa. Vastausten perusteella siis nuoret kokivat aikaa järjestettävän riittävästi, mutta halusivat lisää yhteistä aikaa jos tämä olisi mahdollista. Lisäksi hyvistä asioista omahoitajuudessa kysyttäessä nuorista suuri osa vastasi erityisesti yhteisen ajan olevan mieluista. Haastateltujen vastausten perusteella voimme päätellä nuorten nauttivan omahoitaja-ajasta, jolloin he saavat työntekijän jakamattoman huomion.

Dialogisuus on erittäin keskeinen asia omahoitajatyöskentelyssä, niin kuin aina ihmisten kanssa työskenneltäessä. Dialogisuus asiakassuhteessa tarkoittaa molemminpuolista ymmärrystä ja sitä, että työntekijä ja asiakas toimivat yhdessä muodostetussa linjassa molempien näkökulmia kunnioittaen (Mönkkönen 2007: 87). Kaikki haastatteluun osallistuneet nuoret ovat sitä mieltä, että omahoitajalla on riittävästi aikaa keskustella heidän kanssaan.

Kuitenkin vain kaksi haastatelluista nuorista mainitsi omahoitajan henkilönä, jolle haluaisi kertoa omista asioistaan.

Lähes kaikki haastatteluun osallistuneet tuntevat voivansa luottaa hoitajiin. Yhden vastaajan luottamusta hoitajiin vähentää tiedonkulku; Hän toivoisi, ettei hänen henkilökohtaisia asioitaan raportoitaisi muille hoitajille. Kyseinen nuori kuitenkin totesi, että kertoo hoitajille välttämättömänä pitämänsä asiat. Kaikki puhuivat luottamuksesta hoitajiin yleisellä tasolla, eikä yksikään nostanut omahoitajaa esille vastauksessaan. Neljä vastaaja mainitsee laitoksen henkilökunnan ihmisinä, joille haluaa kertoa elämässään tapahtuvista asioista. Vain kaksi kuitenkin mainitsee omahoitajan tällaisena henkilönä. Hoitajien lisäksi nuoret haluavat kertoa omia asioitaan esimerkiksi vanhemmilleen ja kavereilleen. Voimmekin päätellä, että omahoitaja on harvalle nuorelle henkilö, jolle haluaa omia asioitaan kertoa. Kuitenkin laitoksen henkilökunta on nuorten mielestä luotettavaa, eikä omahoitaja eroa muista hoitajista millään lailla. Kyrönseppä ja Rautiainen (1993) toteaa omahoitajasuhteen olevan aikuisen ja nuoren välinen henkilökohtainen tunnesuhde, joka on vastavuoroinen ja molemminpuolinen. Työntekijän tehtävä tässä suhteessa on tarjota lapselle luotettavuutta, turvallisuutta ja huolenpitoa. Malmin pienkotien nuorten vastauksissa luotettava tunnesuhde ei henkilöidy välttämättä pelkästään omahoitajaan, vaan myös muihin hoitajiin. Yleisesti ottaen nuoret eivät näe omahoitajan linjauksissa eroa muiden hoitajien linjauksiin, vaan hoitajat toimivat yhdenmukaisesti.

Omahoitajasuhde on nuorten näkemyksen mukaan positiivinen asia, eivätkä he esitä lähes lainkaan kritiikkiä omahoitajuutta kohtaan. Kuitenkin kaikki, joilla omahoitaja on vaihtunut, pitävät sitä myönteisenä asiana. Pohdimmekin, voiko positiivisuus omahoitajavaihdosten yhteydessä johtua henkilökemioista tai siitä, että vaihdoksesta on haastatteluhetkellä jo sen verran kauan aikaa, ettei nuoret muista niihin liittyneitä negatiivisia tunteita tai ne yritetään kieltää. Kaksi kolmesta omahoitajavaihdoksen kokeneesta nuoresta on asunut sijaishuollossa lähes koko elämänsä. Mietimme, vaikuttaako pitkä laitoshistoria nuorten kokemaan siten, että he tietävät hoitajien vaihtuvan, eivätkä siksi uskalla kiintyä täysin omahoitajaansa, vaikka tämä olisikin tärkeä nuorelle. Pitkän laitoshistorian aikana on mahdollista, että laitoshenkilökunta ja omahoitaja vaihtuvat, vastausten perusteella omahoitajavaihdokset eivät ole vaikuttaneet nuoreen negatiivisesti. Nuorten vastauksissa korostuu omahoitajan kanssa vietetty aika sekä rooli nuoren asioiden hoitajana. Kolme haastateltavaa mainitsi haastattelun aikana omahoitajan lisäksi nimeltä muita heille tärkeitä hoitajia. Tästä voi siis päätellä, että myös muista hoitajista löytyy nuorelle tärkeitä ihmisiä ja ihmissuhteita. Omahoitaja sekä muut hoitajat edustavat nuorille monia hyviä asioita, kuten keskusteluyhteyttä, luottamusta sekä asioiden hoitoa.

7.3 Nuorten kokema osallisuus Malmin pienkodeilla

Keskeinen periaate lastensuojelussa on lapsen osallisuus. Lapsella ja nuorella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin ja päätöksiin. Lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä osallisuus on tärkeässä asemassa ja se tulee ottaa huomioon kaikessa työskentelyssä. (Saastamoinen 2010:65-66.) Malmin pienkodeilla nuoren osallisuutta omaan elämäänsä tuetaan ja nuoren mielipidettä kuullaan monella eri tavalla. Omahoitaja tekee kuukausiarviointia, missä hoito- ja kasvatussuunnitelman tavoitteet kulkevat käytännössä mukana. Nuori itse saa sanoa mielipiteensä sekä omasta kuukaudesta että omahoitajan tekemästä arvioinnista. Nuorta kuullaan hoito- ja kasvatussuunnitelman laadinnassa. Nuori saa osallistua kaikkiin neuvotteluihinsa ja ilmaista oman mielipiteensä. Nuoren mielipidettä kuullaan myös arkisissa asioissa ja toiveita otetaan huomioon. (Takala 2012.) Nuoret ovat tuoneet useissa vastauksissaan esille Malmin pienkotien tiedonkulun ja sen vaikutuksen arkeen. Melkein kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että tiedonkulku on suurimmilta osin toimivaa. Nuoret kuitenkin tuovat myös esille tiedonkulun ongelmakohtia, vaikka ovatkin pääosin tyytyväisiä. Haastatelluista yksi nosti tiedonkululliset ongelmat esille monessa vastauksessaan, kritiikki kohdistui muun muassa siihen, että hoitajat puhuvat keskenään ristiriidassa olevia asioita nuorille. Haastatellun vastauksista pystymme päättämään, että heikkous tiedonkulussa on vaikuttanut nuoren tuntemaan osallisuuteen, sekä hoitajien luotettavuuteen. Myös toinen haastateltava on laittanut merkille tiedonkulun katkonaisuudesta johtuvia haasteita ja kertoo seuraavanlaisen parannusehdotuksen:

”Joskus jää sanomatta ja yleensä on tiedonkulku hyvä. Saisi olla vähän parempi. Voisi kirjoittaa ylös, mitä lapsi on sanonut jos ei muista enää myöhemmin.”

Kyseisen nuoren kommentoinnista tulee ilmi työntekijöiden unohtavan silloin tällöin kirjata nuoren kanssa keskusteltavia asioita, mikä voi johtaa siihen, että nuoren ääni jää kuulumatta. Niin kuin jo aiemmin mainitsimme, tiedonkulku nousi erään haastatellun vastauksessa ongelmakohdaksi myös hoitajien luotettavuudesta kysyttäessä. Myös tämä voi vaikuttaa nuorten uskallukseen osallistua.

Malmin pienkotien nuoret kokevat voivansa vaikuttaa arjen tasolla tapahtuviin asioihin. Esimerkiksi lähes kaikki haastatelluista kertoivat voivansa vaikuttaa omahoitaja-ajalla tapahtuvaan toimintaan ehdottamalla omahoitajalleen tekemisen tai päättämällä, että omahoitaja valitsee ajanviettotavan. Myös sisääntuloajat ovat kaikkien nuorten vastauksien mukaan neuvoteltavissa. Yli puolet kokee voivansa vaikuttaa omiin asioihinsa, mutta mielenkiintoista kuitenkin on, että kysyttäessä nuoren elämään vaikuttavista tahoista, vain yksi vastaaja nimesi itsensä. Nuoret vastaavat elämäänsä vaikuttavien tahojen olevan

huoltajat, omahoitaja ja laitoksen henkilökunta. Vain yksi haastateltavista nosti vastauksessaan sosiaalityöntekijän, joka kuitenkin lastensuojelulaissa on määritelty vastaamaan lapsen asioista sekä olemaan keskeisessä roolissa valvomassa lapsen edun toteutumista (Saastamoinen 2010:73-74). Kaksi vastaajista kokee, ettei voi vaikuttaa omaan elämäänsä koskeviin asioihin ja päätöksiin lainkaan. Toinen haastateltavista kuului vanhempien haastateltujen ryhmään, toinen taas nuorempien, joten emme voi päätellä iän vaikuttavan nuorten vastauksiin. Haastatteluista ei nouse esille, miksi nuoret ovat tätä mieltä omista vaikutusmahdollisuuksistaan. Nuorten vastauksista käy ilmi, että osallisuus on läsnä heidän arkipäivässään, mutta he eivät välttämättä tunnista sitä itse vaikka pystyvät osallisuuttaan esimerkein kuvaamaan. On myös mahdollista, että nuoret ovat käsittäneet kysymyksemme heidän elämässään päätöksiä tekevästä ihmisistä käsittävän suurempia linjauksia kuin kysymyksen asettelussa olemme tarkoittaneet ja siksi vastauksissa on noussut vahvasti laitoksen ja sen henkilökunnan vaikutus.

Haastateltujen nuorten tulevaisuudensuunnitelmat sisältävät hyvin samankaltaisia asioita kuin perheissä asuvien nuorten suunnitelmat. Tällaisia tulevaisuudensuunnitelmia olivat esimerkiksi jatkokoulutuspaikat, oman asunnon hankinta sekä haaveammatti. Kaikki haastatellut kertovat suunnitelleensa tulevaisuuttaan sekä keskustelleensa itsenäistymisestä. Neljä vastaajista on käynyt tulevaisuuteen liittyvää keskustelua omahoitajansa kanssa. Malmin pienkodeilla aloitetaan siis tulevaisuuden suunnittelu ja nuorten osallistaminen omaan elämäänsä jo hyvin varhaisessa vaiheessa, sillä haastattelumme 13- vuotiaistakin jokainen oli käynyt keskustelua aiheesta. Vastausten perusteella välittyy kuva siitä, että Malmin pienkotien nuoret ovat tulevaisuutensa suhteen samalla lähtöviivalla yhteiskunnassa muiden ikäistensä kanssa.

Neljä vastaajista tuntee hoitajien olevan melko helposti lähestyttäviä ja tulleet kuulluksi esimerkiksi keskusteluissa ja siinä, että nuoren mielipidettä kysytään hänen asioihinsa liittyen. Kaksi vastaajaa ei tunne tulleet kuulluksi lainkaan keskusteluissa muun muassa siitä syystä, että keskustelujen aikana puhutaan myös muusta kuin nuoren asioista. Yli puolet nuorista kertoo hoitajien tekevän riittävästi aloitteita keskusteluille, kuitenkin kaksi nuorista toivoisi aloitteita tehtävän enemmän. Vastausten perusteella Malmin pienkodeilla omahoitajilla ja hoitajilla on riittävästi keskustelu-aikaa nuorten kanssa. Joissakin tilanteissa nuoret ovat kuitenkin kokeneet, etteivät hoitajat ole olleet läsnä tai keskittyneet kuuntelemaan nuorta.

Nuorten vastauksista kävi ilmi, että Malmin pienkodeilla on aloitettu kokeilu kuukausiraportin läpikäymisestä omahoitajan kanssa. Lapsen osallisuus lastensuojelussa koostuu oikeudesta saada tietoa itseään koskevista asioista ja mahdollisuudesta ilmaista mielipiteensä niihin liittyviin asioihin (Saastamoinen 2010:66). Tästä voi siis päätellä, että pienkodeilla on pyritty

kehittämään lapsen osallistamista. Lähes kaikki vastaajat ovat tutustuneet itsestään tehtyyn kuukausiraportointiin. Yksi haastatelluista toteaa, että hänet pakotetaan vasten tahtiaan lukemaan kuukausiraportin. Nuorelle tulisi antaa mahdollisuus valita, haluaako hän osallistua jonkin asian käsittelyyn vai ei. Myös kieltäytyminen osallistumisesta on osallisuuden muoto ja nuorelle tulisi aina antaa mahdollisuus myös tähän. (Oranen 2012.) Kukaan nuorista ei ollut kuullut tai osallistunut asiakassuunnitelman laatimiseen.

Nuorten vastauksista välittyy kuva, että he ovat edelleen lapsia ja heidän elämässään tarvitaan muitakin vaikuttajia kuin vain he itse. Nuoret ovat siinä iässä, että pyrkivät itsenäistymään ja päättämään itse omista asioistaan. Tästä syystä he voivat kokea hyvin vahvasti muiden päättävän heidän asioistaan heidän omasta mielipiteestään huolimatta. Tämä voi vaikuttaa hyvinkin vahvasti saamiimme vastauksiin. Lisäksi nuoret ovat saattaneet vastauksissaan kapinoida niin sanottuja auktoriteetteja vastaan ja siksi ilmaisut ovat voineet olla melko jyrkkiä. Haastatellut nuoret ovat keskenään hyvin eri-ikäisiä ja eri elämäntilanteissa, mikä on voinut vaikuttaa heidän vastauksiinsa. Nuoret saavat vaikuttaa vahvasti arkipäivän asioissaan. Jäämmekin miettimään, ovatko Malmin pienkotien nuorten vaikutusmahdollisuudet oman elämänsä suhteen melko samansuuruiset kuin perheessä asuvilla nuorilla, vaikka ilmaisevatkin tyytymättömyyttään. Lisäksi heidän kanssa keskustellaan ja he tuntevat tulleen usein kuulluksi. He voivat luottaa hoitajiin, minkä lisää myös nuorten osallisuutta.

8 Pohdinta

Tässä osiossa refleктоimme koko opinnäytetyöprosessia, omaa toimintaamme työn eri vaiheissa sekä ammatillista kehitystämme sosiaalialan ammattilaisiksi. Lisäksi pohdimme tutkielmamme eettisyyttä ja luotettavuutta, sekä teemme johtopäätöksemme pohjalta kehitysehdotuksia.

8.1 Oman toiminnan reflektointi

Opinnäytetyömme aihealueen valinta oli helppo siitä syystä, että molemmilla oli aito kiinnostus lastensuojelutyötä sekä omahoitajuutta kohtaan. Olimme molemmat pohtineet erityisesti omahoitajasuhteen haastavuutta nähtyämme sitä laitossarjessa omassa työssämme. Pohdimme aluksi näkökulman valintaa työllemme, vaihtoehtoinamme oli työntekijöiden tai nuorten haastatteleminen. Työntekijöitä haastatteleamalla osallistujia olisi mahdollisesti ollut enemmän ja haastattelut sisällöltään kattavampia. Työntekijöiden haastattelut olisivat todennäköisesti olleet mahdollista myös toteuttaa nopeammalla aikataululla lasten haastatteluihin liittyvien erityispiirteiden takia. Tällaisia ovat esimerkiksi huoltajien kirjalliset suostumukset nuorten haastatteluun, haastatteluajkojen sopiminen työntekijöiden

kautta sekä nuorten motivoiminen osallistumiseen. Emme kuitenkaan halunneet valita niin sanotusti helpointa vaihtoehtoa, vaan päädyimme näkökulmaan, joka tuo Malmin pienkodeille uutta tietoa sekä antaa nuorille mahdollisuuden tuoda äänensä kuuluviin. Lisäksi nuorten näkökulma omahoitajuuteen oli meille mielenkiintoisin lähestymistapa.

Päädyimme tekemään haastattelut siten, että vain toinen opinnäytetyöntekijä osallistuu kuhunkin haastatteluun. Pyrimme tällä ratkaisulla tekemään haastattelutilanteesta nuorelle mahdollisimman helpon, sillä kahden haastattelijan haastattelu olisi voinut aiheuttaa turhaa lisäjännitystä. Kuten aiemmin olemme työssämme maininneet, käytimme yhtä haastattelijaa myös siitä syystä, että toinen opinnäytetyön tekijöistä on osalle Malmin pienkotien lapsista entuudestaan tuttu. Myös työelämän kontaktimme oli samoilla linjoilla kanssamme. Toteutimme opinnäytetyöhaastattelumme nuorille tutussa ympäristössä Malmin pienkotien tiloissa. Annoimme haastatelluille mahdollisuuden valita haastattelupaikan yksikön sisällä, moni valitsi esimerkiksi oman huoneensa. Pohdimme haastattelutilanteissa paljon omaa sijoitteluaamme suhteessa nuoreen. Omalla sijainnillamme pyrimme välttämään hierarkiasuhteita haastatellun ja haastateltavan välillä esimerkiksi siten, että haastatteliija istui lattialla nuoren istuessa sängyllään. Pöydänääressä istuttaessa haastatteliija pyrki asettumaan siten, etteivät haastatteliija ja haastateltava istuneet suoraa vastatusten vaan viistosti.

Kummallakaan meistä ei ollut aiempaa kokemusta haastatteluiden tekemisestä ennen opinnäytetyötämme. Kokemattomuutemme haastattelijoina paistoi tilanteissa läpi siitä huolimatta, että olimme suunnitelleet haastattelumme huolellisesti etukäteen. Esimerkiksi kysymysten syvempi tarkastelu jäi haastatteluissamme usein pois ja pitäydyimme vain ennalta suunnitelluissa kysymyksissä. Usein tarkentavia kysymyksiä esittäessämme tyydyimme myös liian helposti nuorten ”en tiedä” - vastaukseen, emmekä vaihtoehtoisesti pyytäneet nuorta antamaan esimerkkiä keskustellusta asiasta. Näin ollen moni aihe tuli käsiteltyä melko pintapuolisesti. Saatoimme olla myös liian sensitiivisiä sekä haastattelukysymyksiä laatiessa että haastattelutilanteissa, sillä pohdimme hyvin tarkoin minkälaisia asioita voimme nuorelta kysyä ja missä muodossa. Opinnäytetyön haastatteluprosessista oppineena osaisimme vastaavassa tilanteessa toimia nyt paremmin sekä hyödyntää oppejamme tulevaisuudessa. Lisäksi haastattelujen pohtiminen jälkikäteen on tuonut meille uusia oivalluksia työelämään; usein sosiaalialalla käsiteltävät asiat saattavat olla asiakkaille hankalia ja näin ollen esimerkkien kertominen voi helpottaa heitä ilmaisemaan oman kantansa, aivan kuin haastattelutilanteissa.

Eräässä haastattelussa haastateltava kertoi erittäin henkilökohtaisen ja ikävän asian elämästään, jollaiseen haastatteliija ei ollut osannut varautua. Emme olleet miettineet tarpeeksi reagointitapojamme yllättävien asioiden noustessa haastatteluissa esiin, vaikka

tiedostimme sen mahdolliseksi. Olimme siis keskittyneet liikaa haastattelukysymyksiin ja kysymysten asetteluun vastausten sijaan.

Haastatteluvaiheessa meille tuli yllätyksenä koululta lainattavien nauhureiden määrä, niiden lainaksi saaminen ja haastatteluiden ajankohtien yhteensovittamisen vaikeus. Nauhureita oli rajoitettu määrä ja niillä viikon rajoitettu käyttöoikeus, haastattelumme taas sijoittuivat ajallisesti pitkien välien päähän toisistaan välillä tiheämmin, välillä harvemmin. Haasteellista oli myös nauhurin välittäminen haastattelijoiden välillä, sillä emme uskaltaneet jättää nauhuria anonymiteettisuojaan takia osastolle seuraavia haastatteluja varten. Lisäksi haastatteluja sopiessamme meidän täytyi olla tietoisia toistemme haastattelupäivistä ja -ajoista, jottei päällekkäisyyksiä syntyisi. Laitteiden äänentoisto oli myös vaihtelevaa, joistakin haastatteluista oli äänen rakeisuuden takia todella vaikea saada selvää. Täten myös haastattelujen litterointi vaikeutui ja hidastui.

Haastatteluiden analyysi tuotti meille aluksi vaikeutta, sillä emme olleet ennen sitä tehneet. Haastatteluiden pilkkominen taulukoihin kuitenkin helpotti suurehkon haastattelumateriaalin hahmottamista. Huomasimme useaan kertaan työn eri vaiheissa, kuinka hyödyllinen taulukointi oli, esimerkiksi johtopäätöksiä miettiessämme palaaminen tiettyyn kysymykseen ja siihen saatuihin vastauksiin joudutti työmme tekoa. Työn kokonaisvaltainen hahmottuminen tapahtui analyysivaiheessa, kun haastatteluvastaukset nivoutuivat aiemmin koottuun teoreettiseen viitekehykseen. Johtopäätösten tekeminen tuntui työprosessissa miellyttävimmältä, sillä olimme tehneet huolellisen pohjatyön analyysivaiheessa ja täten erittäin tutuksi tulleesta aineistosta oli luontevaa tehdä johtopäätöksiä. Johtopäätösten tekemisen myötä työstämme muodostui kokonaisuus, josta pystyimme näkemään työmme saavuttamat tulokset ja merkittävyyden Malmin pienkodeille.

Molemmat opinnäytetyön tekijät suunnittelivat alun perin tekevänsä lopputyönsä yksin. Tehdessämme arviota yhteisestä työskentelystämme, huomasimme molemmat, että yhdessä tehty opinnäytetyö oli hyvä ratkaisu. Molempien tutkielman tekijöiden vuorotyö hankaloitti välillä yhteisen ajan löytymistä, mutta onnistuimme löytämään työstämme sellaiset osiot, jotka pystyimme tekemään itsenäisesti. Yhdessä kirjoitetut osiot teimme työmme loppupuolella valmiiksi, tällöin molemmat pystyivät keskittymään opinnäytetyön tekemiseen täysipainoisesti. Lisäksi yhdessä tekeminen mahdollisti ilmiöiden pohtimisen ja peilaamisen aineiston analyysin ja johtopäätöksen vaiheessa. Usein ajatuksemme myös täydensivät toisiaan, mikä antoi uutta näkökulmaa työhön. Erilaiset näkökannat aineistoon nähden auttoivat tuomaan syvyyttä opinnäytetöihimme, esimerkiksi kokemuspohja Malmin pienkotien työntekijänä innoitti lopulta haastattelemaan työelämän yhteistyökontaktiamme laitoksen hiljaisesta tiedosta. Ammatillista kasvua on opinnäytetyötä tehdessämme tapahtunut siltä osin, että ymmärrämme paremmin omahoitajuuteen liittyviä eri ilmiöitä.

Lastensuojelun haasteellisuus on myös näyttäytynyt kokonaisuudessaan; työkokemuksesta tiedämme, että lastensuojelun nuoret ovat usein tyytymättömiä moniin asioihin elämässään. Kuitenkin haastattelut toivat ilmi suurimmalta osin nuorten positiivista suhtautumista kysyttyihin asioihin. Täten työmme pohjalta tehtävien kehitysehdotusten tekeminen oli haastavaa.

Opinnäytetyöprosessimme on kestänyt kokonaisuudessaan miltei kaksi vuotta. Olemme kohdanneet haasteita prosessin eri vaiheissa ja tällöin päättäneet pitää pieniä taukoja työn tekemisessä. Tämänkaltaisen hidaste työmme teossa on ollut esimerkiksi teoreettisen viitekehyksen rajaaminen. Taukojen myötä saimme hieman perspektiiviä pohtia opinnäytetyössä käsiteltäviä asioita. Haasteita ilmeni myös lupakäytänteiden osalta muutamaankin kertaan, jolloin olemme joutuneet lopettamaan hetkellisesti aktiivisen työskentelyn tilanteen selvittämiseksi. Lisäksi olemme käyneet opinnäytetyömme ohella koulua sekä tehneet vuorotyötä, mikä on pitkittänyt tutkielman tekoa. Toisaalta ollessamme molemmat lastensuojelussa töissä pysyimme hyvin kiinni opinnäytetyömme aihepiirissä sekä pystyimme ajatuksen tasolla peilaamaan työssämme esiintyviä ilmiöitä opinnäytetyötä tehdessämme.

8.2 Tutkielman luotettavuus

Tutkielmamme otos oli suunniteltua pienempi, joten opinnäytetyömme luotettavuus kärsi mahdollisesti tästä seikasta. Haastatteluissa näkyi ilmiö, jossa viisi vastaajista oli melko samaa mieltä kysytyistä asioista, kun taas yksi vastasi miltei kaikkeen negatiivis-sävytteisesti. Jo tämän yhden vastaajan vaikutus näkyi kuitenkin vahvasti tutkimustuloksissamme, siitä syystä, että pystyimme vain harvoin toteamaan kaikkien nuorten olevan samaa mieltä. Lisäksi eriyvä mielipide tuli esitellä analyysivaiheessa ja mainita johtopäätöksissä. Täten jäimme pohtimaan, kuinka suuri vaikutus yhdelläkin eriyvällä mielipiteellä on näin pienessä haastatteluotoksessa. Malmin pienkodit on tarkoitettu nuorille, jotka hyötyvät pienen ryhmän yksilöllisestä hoidosta ja rauhallisesta ilmapiiristä. Pienet ryhmät sopivat hyvin esimerkiksi nuorille, jotka eivät pärjää isommassa ryhmässä. Osalla Malmin pienkodeilla asuvista lapsista ja nuorista on haasteita kehityksen joillakin osa-alueilla. Myös meidän otannassamme oli edellä kuvatun kaltaisia nuoria, mikä on voinut vaikuttaa vastauksiin. Täten Malmin pienkotien nuorten vastauksia on vaikea yleistää muihin Helsingin lastensuojelulaitoksiin päteväksi.

Tutkielman ikähaitari oli melko laaja siitä syystä, että Malmin pienkodeilla on sijoituspaikkoja vähemmän kuin tavallisesti muilla Helsingin kaupungin laitoksilla. Täten meidän oli pakko pitää otantamme ikäjakauma melko laajana, sillä sitä rajoittamalla osallistujia ei todennäköisesti olisi ollut tämänkään vertaa. Ikä ja kokemuspohja vaikuttavat kuitenkin

vahvasti nuoren vastauksiin ja elämänkatsomukseen. Esimerkiksi vanhin vastaajista osasi jo nähdä sijoituksensa Malmin pienkodeilla kokonaisuutena ja eritellä sitä objektiivisemmin kuin nuoremmat vastaajat. Nuoruusikä on haasteellista aikaa, jolloin mielipiteet muokkautuvat ja ne saattavat ajoittain olla melko jyrkkiäkin.

Nuorten vastauksia väritti jonkin verran ristiriitaisuus. Useassa haastattelussa nuoret saattoivat ensin todeta jonkun asian, minkä jälkeen myöhemmässä vaiheessa muuttaa mielipiteensä täysin päinvastaiseksi. Täten vastauksia oli melko haastava analysoida johtopäätöksiä, sillä emme voineet tietää nuoren oikeaa mielipidettä asiasta. Olimme haastattelutilanteissa niin jännittyneitä, ettemme osanneet reagoida vastausten erilaisuuteen esimerkiksi tarkentavilla kysymyksillä tai palaamalla nuoren aiemmin antamaan vastaukseen.

Pohdimme myös, kuinka paljon opinnäytetyöhömmä osallistujien vapaaehtoisuus on vaikuttanut vastausten laatuun. Onko esimerkiksi mahdollista, että tutkielmaamme on valikoitunut henkilöitä, jotka ajattelevat positiivisesti Malmin pienkodeista ja näin ollen olivat halukkaita osallistumaan. Tällöin otannastamme on jäänyt kokonaan pois sellaiset nuoret, jotka kapinoivat auktoriteetteja ja kaikkea niihin liittyvää vastaan. Tämänkaltaisten nuorten poisjääminen voi mahdollisesti tarkoittaa sitä, että opinnäytetyömme esittelee vain tietynlaisten nuorten näkökulmaa Malmin pienkodeista. Vapaaehtoisuus osallistumiseen on kuitenkin yksi tärkeimmistä asioista tutkimustyössä, emmekä mekään sitä olisi voineet omassa opinnäytetyössämme ohittaa.

Nuorten motiivit osallistumiseen olivat myös yksi meitä mietityttänyt seikka. Eräs haastateltava toi haastattelun aluksi kysymyksellään julki toiveensa siitä, että hänen vastauksensa julkaistaisiin hänen omalla nimellään ja vastaukset vaikuttaisivat oman yksikkönsä käytänteisiin ja kerrottaisi pienkotien työntekijöille. Tämän nuoren kohdalla jäimme miettimään, oliko hän osallistunut haastatteluun oikein motiivein vai vain toiveenaan edistää oman sisääntuloaikansa myöhäistämistä. Lisäksi yhden haastateltavan kohdalla vastauksista käy ilmi, että hän pyrki vastauksillaan tuomaan niin sanotusti ”oikeita vastauksia” esille. Kyseinen nuori esimerkiksi kertoi ensin, ettei muista kysyttyyn asiaan vastausta, mutta alkoi sen jälkeen kuitenkin vastata jotakin suurpiirteistä liittyen kysyttyyn asiaan. Tästä tuli haastattelutilanteessa vahva tunne, että nuorella on halu vastata jotakin tarjotakseen meille aineistoa työhömmä. Emme kuitenkaan voi tietää tai kyseenalaistaa vastausten todenperäisyyttä.

8.3 Tutkielman hyödyllisyys ja kehittämis ehdotukset

Toivomme, että työmme antaa Malmin pienkodeille uutta tietoa nuorten mielipiteistä omahoitajuuteen ja osallisuuteen liittyen. Otannamme on melko suppea osallistujien

vähäisyyden vuoksi, joten työmme tulosten yleistettävyyks koko lastensuojelun sijaishuollossa tehtävään omahoitajatyöskentelyyn ei ole mahdollinen. Tulokset ovat kuitenkin suuntaa antavia Malmin pienkotien nuorten mielipiteistä ja täten mielestämme merkittävää. Haastatteluiden perusteella Malmin pienkotien omahoitajat voivat olla työhönsä tyytyväisiä ja tulokset voivat osaltaan kannustaa jatkamaan hyvää työskentelyotetta.

Nuorten vastauksissa korostui tyytyväisyys omahoitajan kanssa kahden kesken vietettyyn aikaan. Osa vastaajista toivoikin sitä järjestettävän enemmän. Nuoret kertoivat viettävänsä hyvin eripituisia ja eri määrän omahoitaja-aikaa omahoitajansa kanssa kuukausitasolla. Sähköpostihaastattelussa työelämän yhteistyötahomme kertoi omahoitajille ja omahoitaja-ajan vaihtelevan lapsen tarpeen mukaan. Sitä määrittää lapsen ikä ja muu verkosto. Jos nuoren oma sosiaalinen verkosto on vähäinen, omahoitajasuhteesta saattaa muodostua nuorelle merkittävämpi ja tällöin hänelle pyritään antamaan enemmän aikaa. Ajan jakautumisen epätasaisuus eri nuorten kesken on perusteltua, mutta olisi ehkä syytä tehdä tämä myös nuorille näkyväksi, jotta nuoret eivät tuntisi jäävänsä vähemmälle omahoitaja-ajalle ilman syytä. Tämän myötä välttyttäisiin mahdollisilta väärinymmärryksiltä nuorten kesken. Omahoitajahetkien määrä ja omahoitajan kanssa kahden kesken vietetty aika vaikuttavat myös todennäköisesti keskusteluyhteyden syntyyn omahoidettavan kanssa. Tällä hetkellä nuoret eivät korostaneet vastauksissaan omahoitajan merkitystä keskustelukumppanina. Jos tähän olisi kuitenkin tarkoitus pyrkiä, voisi omahoitajahetkien määrän lisäämistä miettiä.

Nuorten kokemus osallisuudesta oli haastatteluiden perusteella osittain vähäistä, vaikka nuoret eri yhteyksissä osasivat kuitenkin nimetä asioita, joihin saavat itse vaikuttaa. Nuorten kanssa olisi hyvä keskustella osallisuudesta, jotta se tulisi heille näkyväksi. Keskustelua voisi käydä ensin asioista, mihin nuori kokee voivansa itse vaikuttaa, minkä jälkeen työntekijä toisi esille sellaisia asioita, joita nuori ei itse löytänyt. Tämä auttaisi nuorta oivaltamaan vaikutusmahdollisuutensa. Nuoria selkeästi osallistetaan arjen asioissa Malmin pienkodeilla. Yksi vastaajista toi myös esille tilanteen, jossa häntä pakotetaan osallistumaan oman kuukausiraporttinsa kommentointiin. Nuorille olisi hyvä tuoda julki, että osallistumatta jättäminen on mahdollista ja tämä on myös osallistamista.

Opinnäytetyömme tuotti tiedon hoitajien arjen linjausten samankaltaisuudesta, mikä on erittäin tärkeää nuorille hyvän kasvun ja kehityksen tukemisessa. Lastensuojelun piirissä olevat nuoret ovat usein kokeneet erilaisia ristiriitaisuuksia menneisyydessään aikuisten taholta. Malmin pienkodeilla nuorille pystytään tarjoamaan johdonmukaista kasvatusta hoitajien puolesta, eivätkä he kohtelee nuoria eriarvoisesti. Tämä huomio olisi hyvä välittää työntekijöille, jotta he tiedostaisivat myös nuorten kokevan näin sekä jatkaisivat työskentelyään samansuuntaisesti.

Tiedonkulku on ongelmana mainittu useassa vastauksessa, vaikkei se suoranaisesti opinnäytetyön aiheeseemme liitykään. Vaikka nuoret suurimmaksi osaksi kokivat voivansa luottaa hoitajiin, niin heikko tiedonkulku vähensi hoitajien luotettavuutta. Osa haastatelluista oli selkeästi turhautuneita tiedonkulullisiin ongelmiin. Täten olisi erittäin tärkeää, että työntekijät dokumentoisivat nuorten puheita ja heihin liittyviä asioita tarkemmin sekä raportoisivat ne työvuorojen vaihtuessa seuraaville työntekijöille. Dokumentointiin tulisi tästä syystä varata hoitajille tähän tarkoitukseen varattua aikaa. Yksi haastateltavista totesi hoitajien luotettavuuden kärsivän siitä syystä, että he raportoivat nuoren asioita muille hoitajille. Tämä on tärkeä huomio tehdä myös nuorten tietäväksi: Työntekijät eivät voi salata lapsiin liittyviä asioita toisiltaan, eikä täten ”salaisuuksien” kertominen hoitajille ole mahdollista.

Viime vuosina yhteiskunnassa on noussut esille perheiden pahoinvointi ja vanhemmuuden haasteet. Lastensuojelu on yksi tukimuoto, jolla perheitä pyritään auttamaan ja sijaishuolto useimmiten lastensuojelun viimeinen auttamiskeino. Vaikka opinnäytetyömme aihealue käsittelee vain pientä osaa eräässä lastensuojelulaitoksessa tehtävästä työstä, on se silti tämän laitoksen kannalta merkittävä ja tuo uutta tietoa. Tutkielmamme tuloksissa selvisi Malmin pienkotien omahoitajatyöskentelyn olevan tällä hetkellä toimivaa, tätä hyväksi havaittua toimintamallia tulisi kuitenkin jatkossakin tarkastella kriittisesti, jotta työn hyvä laatu säilyisi. Malmin pienkodit on kehitysmuotoinen lastensuojelulaitos, jossa lapsen koko sijoitusprosessin kehittäminen on aloitettu Kasvatusvastuumallin myötä. Vaikka omahoitajuus työmenetelmänä on toimiva, ei tähän tulisi tyytyä vaan jatkossakin kehittää uusia menetelmiä nuoren kasvun ja kehityksen tueksi nuoren läheisverkosto huomioiden.

Opinnäytetyömme lopuksi haluamme esittää erittäin suuret kiitokset haastatteluihin osallistuneille nuorille, joita ilman opinnäytetyömme tekeminen ei olisi ollut mahdollista. Lisäksi haluamme kiittää Malmin pienkotien yhteistyötahoja aktiivisesta osallistumisesta ja tuesta koko opinnäytetyöprosessimme ajan. Suuri kiitos kuuluu myös meitä ohjanneelle opettajalle, jolta olemme saaneet tukea ja ohjausta aina sitä tarvitessamme.

Lähteet

- Ahlroth, E. & Kurganova, G. (toim.) 2007. Lastensuojelun työmenetelmiä. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Viitattu 16.11.2011
http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/da6a67804a176e1293cffb3d8d1d4668/0703_oppaita_nests_menetelmia.pdf?MOD=AJPERES
- Alasuutari, M. 2005. Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, neljäs uudistettu painos.
- Arnkil, T. 2004. Verkostotyö lastensuojelussa - menetelmät huolen mukaan. Teoksessa Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Arnkil, T. & Eriksson, E. 1999. Kelluvia vuoropuhelurakenteita. Teoksessa Virtanen, P. (toim.) Verkostoituva asiakastyö. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Chapman, M., Wall, A., Wall, B. & Richard, P. 2004. Children's Voices: The Perceptions of Children in Foster Care. American Journal of Orthopsychiatry
- Eskola, J. & Suonranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Halonen, M. & Sorsa, M. 2002. "Tunteiden kompostori, turvallinen syli vai realisti?" - Kuvauksia kuuden lastensuojelun omahoitajan rooleista. Järvenpää.
- Heino, T., Berg, K. & Hurtig, J. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Helsinki: Stakesin monistamo.
- Helsingin kaupungin sosiaaliviraston internetsivut. Viitattu 10.6.2011.
http://www.hel.fi/hki/Sosv/fi/sijaishuolto/lastenkodit/malmi/pienkotit_malmin_toiminta
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Häkkinen, P. 2000. Lasta suojaavat yhteisöt. Teoksessa Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. (toim.). Ulos umpikujasta. Miten auttaa tunnehäiriöistä lasta? Porvoo: WSOY.
- Häyrynen, M. 2009. Malmin pienkotien Kasvatusvastuumallin, PowerPoint. Viitattu 10.6.2011.
<http://www.laatuokeskus.fi/acms/core/showfile.asp?fileId=94cf40071a6553145938828006>
- Jahnukainen, M. 2004. Koulukodissa ja koulukodin jälkeen. Helsinki: Stakesin monistamo.
- Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Kasvatusvastuumalli: Malmin pienkotien perehdytysaineistoa. Viitattu 25.8.2011.
- Katz, T. 2011. Työn kehittäminen motivoi. Viitattu 20.11.2011.
<http://primapaper.fi/uuso/2011/uuso-2-2011/primapaper/24>
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kyröseppä, U. & Rautiainen, JM. 1993 Lapsi laitoksessa. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset

Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset - etnografia lastenkotityöstä. Tampere: Juvenes Print yliopistopaino Oy.

Laaksonen, S. 2004. Huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon laatu. Teoksessa: Puonti, AM., Saarnio, T. & Hujala, A. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.

Laurila, A. 1993. Lainaksi annettu lapsi. Helsinki: Kirjapaja.

Lastensuojelulaki. Viitattu 16.11.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Mahkonen, S. 2010. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Mikkola, P. 1999. Laadun elementit sijaishuollossa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 14. Lastensuojelun keskusliitto.

Mikkola, M. & Helminen, J. 1994. Lastensuojelu. Helsinki: Karelactio.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Oranen, M. 2012. Lasten osallisuus. Viitattu 12.8.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/>

Pösö, T. 2004. Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Helsinki: Stakes.

Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Helsingin yliopisto, kasvatustieteen painoksia. Viitattu 12.12.2011
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19844/nuorisok.pdf?sequence=1>

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa - Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Seikkula, J. & Arnkil, T. 2005. Dialoginen verkostotyö. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Sinkkonen, J. Kiintymyssuhdeteoria -tutkimuslöydöksiä käytännön sovellutuksiin. Artikkel, julkaistu Duodecim -internetsivuilla 2004, julkaisu 15. Viitattu 9.6.2011.
http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/arkisto?p_p_id=dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku&p_p_action=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku__spage=%2Fportlet_action%2Fdlehtihakuartikkeli%2Fviewarticle%2Faction&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_tunnus=duo94437&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_p_frompage=uusinnumero

Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä, Helsinki: WSOY.

A) Sosiaaliportin internetsivut. Viitattu 30.8.2011. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/lapsilahtoinentyoskentely/minunkirjan/i/>

B) Sosiaaliportin internetsivut. Viitattu 30.8.2011. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/vuorovaikutusleikki/>

Särkelä, A. 1994. Sosiaalityön asiakas subjektina ja ei-subjektina. 2. muuttamaton painos Hakapaino Oy Helsingin yliopisto Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Takala, J. 2012. Sähköpostihaastattelu.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOPpro Oy.

Timonen-Kallio, E. 2010. Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä.
Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.) Tampere: Tampereen yliopistopaino - Juvenes Print Oy.

Tulensalo, L. & Ylä-Herranen, T. 2009. Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.).
Lastensuojelun hyvät käytännöt, Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 44. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turunen, K. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Juva: WS Bookwell.

Törrönen, M. 2003. Lasten arki laitoksessa - Elämistila lastenkodissa ja sairaalassa. Helsinki: Yliopistopaino.

Valjakka, E. 2004. Artikkel: Lapsi lastensuojelun keskiöön. Viitattu 16.11.2011.
http://www.utu.fi/tiedostot/aurora/pdf/3-2004/art_10.html

YK:n lasten oikeuksien sopimus. Unicefin internetsivut. Viitattu 20.11.2011.
http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko

Liitteet

Liite 1 Helsingin kaupungin sosiaaliviraston tutkimuslupa

Helsingin kaupunki
SosiaalivirastoHelsingfors stad
Socialverket**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS****ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND**

1 (6)

Hakemuksen saapumispäivämäärä Datum då ansökan mottagits

1 TUTKIMUS- LUVAN HAKIJA TAI TUTKIMUS- RYHMÄN VASTUU- HENKIÖ	Sukunimi Släktnamn Lipasti	Etunimi Förmamn Tuija		
	Osoite Adress [Redacted]		Sähköpostiosoite E-postadress Tuija.Lipasti@laurea.fi	
DEN SOM AN- HÄLLER OM TILLSTÄND, ELLER ANSVAR- PERSON FÖR UNDERSÖK- NINGSGRUPPEN	Oppi-/tutkimuslaitos Läro-forskningsanstalt ☐ 1 Yliopisto /tiedekorkeakoulu - Universitet /vetenskapshögskola ☒ 2 Ammattikorkeakoulu - Yrkehögskola ☐ 3 Toisen asteen oppilaitos - Andra stadiets läroanstalt ☐ 4 Muu oppilaitos - Annan läroanstalt ☐ 5 Muu taustayhteisö kuin oppilaitos/koulu - Annan sammanslutning än läroanstalt eller skola			
	Suoritetut tutkimukset Utförda examina Ylioppilastutkinto			
2 TUTKIMUS- SEN OHJAAJA/ JOHTAJA HANDLEDARE FÖR UNDERSÖK- NINGEN	Toimipaikka ja osoite Verksamhetsplats och adress Laurea-ammattikorkeakoulu, Ratatie 22, 01300 Vantaa		Puhelin toimeen Telefon till tjänsten [Redacted]	
3 TUTKIMUS UNDER- SÖKNINGEN	Oppiarvo/ammatti Lär grad/yrke Opettaja			
	Tutkimuksen kohdealue sosiaalitoimissa Objektet för undersökningen inom socialvården			
1 Lasten päivähoito Barn dagvården	2 Lapsiperheet Barnfamiljer	3 Aikuiset Vuxna	4 Vanhukset Äldringar	5 Hallinto ja kehittämispalvelu Förvaltnings- och utvecklingservice
☐ 11 päiväkotihoidon vård på daghem ☐ 12 perhepäivähoito familjedagvård ☐ 13 esiopetus förskolundervisning ☐ 14 kotihoidon tuki hemvårdsstöd ☐ 15 yksityisen hoidon tuki privatvårdsstöd ☐ 16 leikkitoiminta lekverksamhet	☐ 21 perhekeskus- toiminta familjecenter- verksamhet ☐ 22 perheneuvola- palvelut familjerådgiv- ningsservice ☐ 23 perheoikeudel- liset asiat familjerättsliga ärenden ☒ 24 sijaishuolto vård utom hemmet	☐ 31 sosiaalinen ja taloudellinen tuki socialt och ekonomiskt stöd ☐ 32 työvoiman palvelukeskus- toiminta verksamheten vid centralen för arbetskrafts- service ☐ 33 sosiaalinen kuntoutus social rehabil- itering ☐ 34 vammaistyö handikapp- service ☐ 35 ruotsinkieliset sosiaalipalvelut svensk socialservice	☐ 41 sosiaali- ja lähihoito socialt arbete och närarbete ☐ 42 vanhainkoti- ja palveluasumi- nen boende på äldringshem och servicehus ☐ 43 päivätoiminta dagverksamhet ☐ 44 omaishoidon tuki stöd för närstå- endevård ☐ 45 palvelu- ja virikistyskeskus- toiminta verksamheten på service- och rekreations- centraler	☐ päätöksenteko, suunnittelu, valmistelu, viestintä, tietohuolto, koulutus, neuvonta, hallinto- ja tukipalvelut, kehittämistoiminta beslutsfattande, planering, beredning, kommunikation, informationsför- sörjning utbildning, rådgivning, förvaltnings- och stödfunktioner utvecklings- verksamhet
6. Muu kohdealue mikä: Annan objekt ☐ 61 vilket:				
Tutkimuksen nimi ja aihe (lyhyt kuvaus) Undersökningens namn och ämne (kort beskrivning) Nuorten kokemuksia omahoitajuudesta Malmin pienkodeilla.				
☒ Liitteenä tutkimussuunnitelma Forskningsplanen bifogas Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppi-/ tutkimuslaitoksessa Datum då forskningsplanen godkännts på läro-/ forskningsanstalten 13.1.2012				

Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto

Helsingfors stad
Socialverket

**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS**

**ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND**

2

<p>3 TUTKIMUS (jatkuu) UNDER- SÖKNINGEN (forts.)</p>	<p>Tutkimuksen taso/laatu <i>Undersökningens nivå/kvalitet</i></p> <p> ☐ 1 Väitöskirja Doktorsavhandling ☐ 2 Lisensiaattitutkimus Licentiatavhandling ☐ 3 Pro gradu ☐ 4 Kandidaatin tutkielma Kandidatsavhandling </p> <p> ☐ 5 Ylempi AMK Högre YHS ☒ 6 AMK YHS ☐ 7 Muu, mikä <i>Annan, vilken</i> </p>		
	<p>Pääasiallinen tutkimustapa/-menetelmä (rastita yksi vaihtoehto) <i>Huvudsaklig undersökningsmetod (kryssa för ett alternativ)</i></p> <p> ☐ 1 Kysely Enkät ☒ 2 Haastattelut Intervjuer ☐ 3 Asiakirja-/tallustaanalyysi Dokument-/statistikanalys </p> <p> ☐ 4 Koeasetelma Provinstallation ☐ 5 Havainnointi Observation ☐ 6 Muu, mikä <i>Annan, vilken</i> </p>		
	<p>Aineiston suunniteltu keruu-aika <i>Tidsperiod för insamling av undersökningsmaterialet</i></p> <p> Alkaa <i>Börjar</i> 15.2.2012 Päättyy <i>Upphör</i> 15.4.2012 </p>		<p>Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika <i>Uppskattad tidpunkt då undersökningen antas bli färdig</i></p> <p> Päivämäärä <i>Datum</i> 1.6.2012 </p>
<p>4 TUTKIMUS- SUUNNITELMA AN JULKISUUS FORSKNINGS- PLANENS OFFENT- LIGHET</p>	<p>☒ Annan sosiaalivirastolle luvan antaa tutkimussuunnitelmaani koskevia tietoja ulkopuolisille. <i>Jag ger socialverket tillstånd att lämna ut uppgifter om min forskningsplan till utomstående.</i></p> <p>☐ Tutkimussuunnitelmastani ei saa antaa tietoja ulkopuolisille. <i>Uppgifter om min forskningsplan får inte lämnas ut till utomstående.</i></p>		
<p>5 ASIAKIRJA- TIEDOT, JOIHIN TÄSSÄ HAKEMUK- SESSA HAETAAN LUPAA DOKUMENT- UPPGIFTER FÖR VILKA TILLSTÄND ANSÖKS</p>	<p>Tarvittavat sosiaalihuollon salassapidettävät asiakirjatiedot, mitä tietoja ja mistä <i>Önskade sekretessbelagda uppgifter ur socialvårdens dokument, vilka uppgifter och varifrån</i></p> <p>Arvio sosiaalivirastolle aiheutuvista ylimääräisistä kustannuksista (Aineiston hankkiminen, tietojen poiminta asiakastietorekisteristä tms.) <i>Bedömning om de extra kostnader som åsamkas socialverket (Anskaffning av undersökningsmaterialet, plockning av data från klientdataregistret, o.d.)</i></p>		
<p>6 KÄYTTÖ- OIKEUDET ÅTKOMST- RÄTTIGHETER</p>	<p>Onko haettu tai haetaanko tutkimusta varten käyttöoikeutta sosiaaliviraston tietojärjestelmään? <i>Har den sökande ansökt eller tänker han ansöka om åtkomsträttigheter till socialverkets datasystem för undersökningen?</i></p> <p> ☒ 1 Ei <i>Nej</i> ☐ 2 Kyllä <i>Ja</i> </p>		<p>Mihin järjestelmään ja mille ajalle? <i>Till vilket system och för vilken tidsperiod?</i></p>
<p>7 MUUT TUTKIMUK- SESSA KÄYTET- TÄVÄT TIEDOT JA SUOSTUMUS ÖVRIGA UPPGIFTER SOM ANVÄNDS I UNDERSÖK- NINGEN OCH SAMTYCKE</p>	<p>Muut asiakirjatiedot, mitkä, mistä ja millaisin luvin <i>Övriga dokumentuppgifter, vilka, varifrån och med vilka tillstånd</i></p> <p>Muut tiedot (esim. tutkittavilta haastattelu/kyselyin saatavat tiedot, näytteet yms.) <i>Andra uppgifter (t.ex. uppgifter som erhållits genom intervjuer av de undersökta, prover mm.)</i></p> <p>Nuorten haastattelut. Liitteenä tutkimussuunnitelma, jossa haastattelun teemat ja tarkat haastattelukysymykset.</p> <p>☒ Liitteenä mallit yhteydenotto- ja informointikirjeistä ja suostumusasiakirjoista <i>Modeller av kontakt- och informationsbrev samt dokument om samtycke bifogas</i></p>		

Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto

Helsingfors stad
Socialverket

**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS**

**ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND**

3

<p>8 TUTKIMUSREKISTERIN TIETOTYYPI (liitteenä esim. luonnos henkilötietolain perusteella laadittavasta rekisteriselosteesta)</p> <p>TYPER AV DATA I UNDERSÖKNINGS- REGISTRET (ett utkast av den registerbeskrivning som bör göras enligt personuppgiftslagen bifogas)</p>	<p>☒ 1 Tutkimus ei sisällä henkilöiden tunnistetietoja. Ei synny rekisteriä. <i>Undersökningen innehåller inte uppgifter som personer kan identifieras av. Register uppstår inte.</i></p> <p>☐ 2 Tutkimusrekisteriin kerättävät tunnistetieto- ja yksilöintitiedot eriteltyinä (myös esim. kuva- tai videomateriaali, joista henkilö on tunnistettavissa, edellyttää tutkimusrekisteriä) <i>Specifisering över individuella personuppgifter man har för avsikt att samla upp i ett undersökningsregister (även t. ex. bild- och videomaterial, ur vilket personer kan identifieras, kräver ett undersökningsregister)</i></p>
---	--

<p>9 TUTKIMUS- AINEISTON SUOJAUS LUVATONTA KÄSITTELYÄ VASTAAN</p> <p>SKYDD AV UNDERSÖK- NINGSMATERIALET MOT OLOVLIG BEHANDLING</p>	<p>Tunnistetietojen käyttö tutkimuksessa</p> <p>☐ 1 Tutkimusaineisto ei sisällä tunnistetietoja. <i>Undersökningsmaterialet innehåller inte identifieringsuppgifter.</i></p> <p>☒ 2 Tunnistetiedot poistetaan ennen analyysivaihetta. <i>Identifieringsuppgifterna avlägsnas före analyskedet.</i></p> <p>☐ 3 Analyysi tehdään tunnistetiedoin. Perustelu tunnistetietojen säilyttämiseksi aineistossa: <i>Analysen görs med identifieringsuppgifter. Motivering till att identifieringsuppgifterna bevaras i materialet:</i></p> <p>Jos analyysi tehdään tunnistetiedoin, miten aineiston suojaus on järjestetty? Om analysen görs med identifieringsuppgifter, hur har dataskyddet av materialet ordnats?</p> <p>Atk:lla käsiteltävän aineiston suojaustapa Skyddsförfarande av materialet som behandlas med atb</p> <p>☐ 1 käyttäjätunnus ☐ 2 salasana ☐ 3 käytön rekisteröinti ☐ 4 kulun valvonta ☐ 5 muu <i>användarkod lösenord användarregistrering passerkontroll övrigt skydd</i></p> <p>Kuivatkaa muu suojaustapa tarkemmin eri käsittelyvaiheiden osalta. <i>Beskriv det övriga skyddsförfarandet i detalj i olika skeden av behandlingen av data.</i></p> <p>Kuka vastaa rekisterinpidosta ja sen laillisuudesta (henkilön nimi)? <i>Vem ansvarar för registerföring och dess laglighet (personens namn)?</i></p>
--	---

<p>10 TUTKIMUS- AINEISTON HÄVITTÄ- MINEN/ ARKISTOINTI</p> <p>FÖRSTÖ- RING/ ARKIVERING AV UNDERSÖK- NINGSMATERIALET</p>	<p>Tutkimusaineiston hävittäminen tai arkistointi tutkimuksen päättyttyä Förstöring eller arkivering av undersökningsmaterialet efter undersökningen</p> <p>10.1 Tutkimuksen henkilörekisteri hävitetään tutkimuksen päättyttyä: Personregistret förstörs efter undersökningen:</p> <p>☒ 1 Tutkimusaineisto ja tunnistetiedot hävitetään kokonaisuudessaan, miten ja milloin? <i>Undersökningsmaterialet och identifieringsuppgifterna förstörs, hur och när?</i> Haastattelunauhat ja niiden litteroinnit tuhotaan opinnäytetyön valmistuttua viimeistään 1.9.2012</p> <p>☐ 2 Tutkimusaineisto säilytetään ilman tunnistetietoja, tunnistetietojen hävittämistapa? <i>Undersökningsmaterialet förvaras utan identifieringsuppgifter, identifieringsuppgifterna förstörs, hur och när?</i></p> <p>10.2 tai tutkimusaineisto arkistoidaan tunnistetiedoin tutkimuksen päättyttyä: eller undersökningsmaterialet arkiveras med identifieringsuppgifter efter undersökningen:</p> <p>☐ 1 Arkistolaissa tarkoitettuna viranomaisen aineistona arkistolain säännösten nojalla arkistonmuodostussuunnitelman mukaisesti, mihin? <i>Enligt arkivbildningsplanen som myndighetsmaterial med stöd av stadagandena i arkivlagen, var?</i></p> <p>☐ 2 Aineiston arkistointiin haetaan Kansallisarkiston lupa ilman tunnistetietoja. <i>För arkivering av materialet utan identifieringsuppgifter anhålls tillstånd hos Nationalarkivet.</i></p>
--	--

Helsingin kaupunki
SosiaalivirastoHelsingfors stad
Socialverket**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS****ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND**

4

11 TUTKIMUKSEN EETTINEN ARVIOINTI ETISK BEDÖMNING AV UNDER- SÖKNINGEN	Miten eettiset näkökohdat on otettu huomioon tutkimuksen suunnittelussa ja toteutuksessa? <i>Hur har de etiska aspekterna beaktats i planeringen av undersökningen och dess genomförande?</i> Eettistä pohdintaa löytyy opinnäytetyösuunnitelmastamme, joka on liitteenä.		
12 SITOU- MUKSET JA ALLEKIRJOI- TUKSET (Sitoumuksen allekirjoittavat kaikki ne henkilöt, jotka tutkimusta tehtäessä käsittelevät salassa pidettäviä tietoja) FÖRBINDEL- SER OCH UNDER- TECKNINGAR (Förbindelsen undertecknas av alla som under förloppet av undersökningen behandlar sekretessbelagda uppgifter)	Sitoudun siihen, etten käytä saamiani tietoja asiakkaan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus eikä luovuta saamiani henkilötietoja sivulliselle. Luovutan valmiista tutkimusraportista yhden kappaleen korvauksetta sosiaaliviraston tietopalveluun, osoite: PL 7010, 00099 HELSINGIN KAUPUNKI.	<i>Jag förbinder mig till att inte använda de uppgifter jag erhållit till förfång eller i nedsättande syfte för klienten eller hans/hennes närmaste eller i avsikt att kränka sådana intressen som sekretessplikten är avsedd att skydda. Jag överlåter inte heller personuppgifter jag erhållit till utomstående.</i> <i>Jag överlåter ett exemplar av den färdiga forskningsrapporten utan ersättning till socialverkets informationstjänst, PB 7010, 00099 HELSINGFORS STAD</i>	
		Paikka ja päivämäärä Ort och datum <i>Vantaa</i> <i>18.1.2012</i>	Allekirjoitus ja nimen selvitys Underskrift och namnförtydligande <i>Tuija Lipasti</i>
	Paikka ja päivämäärä Ort och datum <i>Vantaa</i> <i>18.1.2012</i>	Allekirjoitus ja nimen selvitys Underskrift och namnförtydligande <i>Annukka Saikkonen</i>	Henkilötunnus Personbeteckning
	Paikka ja päivämäärä Ort och datum	Allekirjoitus ja nimen selvitys Underskrift och namnförtydligande	Personbeteckning
	Paikka ja päivämäärä Ort och datum	Allekirjoitus ja nimen selvitys Underskrift och namnförtydligande	Henkilötunnus Personbeteckning
	Paikka ja päivämäärä Ort och datum	Allekirjoitus ja nimen selvitys Underskrift och namnförtydligande	Henkilötunnus Personbeteckning
Osoite johon päätös lähetetään <i>Adress till vilken beslutet skall sändas</i> Tuija Lipasti, [redacted]			
13 LAUSUNTO TUTKIMUK- SESTA JA HAKEMUKSEN TEKNINEN TARKISTA- MINEN UTLÄTANDE OM UNDER- SÖKNINGEN OCH TEKNISK GRANSKNING AV ANSÖKAN	Lausunto/ Vastuualue 1 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 1</i> Päivämäärä, allekirjoitus/ nimen selvitys, puhelinnumero <i>Datum, underskrift / namnförtydligande, telefon</i>		
	Lausunto/ Vastuualue 2 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 2</i> Päivämäärä, allekirjoitus/ nimen selvitys, puhelinnumero <i>Datum, underskrift / namnförtydligande, telefon</i>		

Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto

Helsingfors stad
Socialverket

**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS**

**ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND**

5

13 jatkuu fortsätter	Lausunto/ Vastuualue 3 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 3</i> Tutkimuksen aihealue on tärkeä ja erityisesti nuorten omien näkemysten
	Päivämäärä, allekirjoitus/ nimen selvennys, puhelinnumero <i>Datum, underskrift / namnförtydligande, telefon</i> esintuonti. Tulosten tulkitusta rajoittaa prioriteetti.
	Lausunto/ Vastuualue 4 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 4</i> Riitta Rosilainen RIIITA ROSILAINEN
	Päivämäärä, allekirjoitus/ nimen selvennys, puhelinnumero <i>Datum, underskrift / namnförtydligande, telefon</i> 3.2.2012
	Lausunto/ Vastuualue 5 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 5</i>
14 YHTEYS- HENKILÖ(T) SOSIAALI- VIRASTOSSA KONTAKT- PERSON(ER) PÅ SOCIAL- VERKET	Nimi <i>Namn</i> Virka-asema <i>Tjänsteställning</i> Puhelin <i>Telefon</i> JONNA TAKALA VAST. HOITAJA
	Nimi <i>Namn</i> Virka-asema <i>Tjänsteställning</i> Puhelin <i>Telefon</i>
	Nimi <i>Namn</i> Virka-asema <i>Tjänsteställning</i> Puhelin <i>Telefon</i>

Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto

Helsingfors stad
Socialverket

**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS**

**ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND**

6

<p>15 PÄÄTÖS BESLUT</p>	<p>☒ 1 Tutkimuslupa myönnetään esitetystä muodosta. <i>Forskningsstillstånd beviljas enligt framställningen.</i></p> <p>☐ 2 Tutkimuslupa myönnetään seuraavin ehdoin: <i>Forskningsstillstånd beviljas på följande villkor:</i></p> <p>☐ 3 Lupa tietojen saantiin salassa pidettävistä asiakirjoista ja henkilörekistereistä myönnetään sosiaaliviraston tutkimuksen yhteyshenkilön kanssa erikseen sovitussa laajuudessa. Käyttöoikeudet yksilöidään erikseen lomakkeella "Käyttöoikeus ja vaitiolositoumus" <i>Tillstånd att erhålla data ur sekretessbelagda dokument och personregister beviljas i den omfattning man separat avtalat om med undersökningens kontaktperson på socialverket. Åtkomsträttigheterna specificeras skilt på blanketten "Käyttöoikeus ja vaitiolositoumus"</i></p> <p>☐ 4 Tutkimuslupahakemus hylätään, perustelut: <i>Ansökan om forskningsstillstånd avslås med följande motiveringar:</i></p>
<p>16 PÄÄTÖKSEN- TEKIÄ BESLUTS- FATTARE</p>	<p>Päätöspäivämäärä <i>Beslutsdatum</i></p> <p>Päätöksentekijän allekirjoitus, sen selvitys ja virka-asema <i>Beslutsfattarens underskrift, namn, befattning och tjänsteställning</i></p> <p>14.2.2012 Sisko Lounatvuori, vs. perhepalveluyhteyden</p>
<p>17 PÄÄTÖKSEN JAKELU DISTRIBUTIO N AV BESLUTET</p>	<p>☒ Hakijalle ☒ Yhteyshenkilölle ☒ Kehittämispalveluun ☐ Muualle, mihin/kenelle <i>Till den sökande Till kontaktpersonen Till utvecklingsservicen Till övriga, vem</i></p>
<p>18 LIITTEET BILAGOR</p>	

Liite 2 Kirje Nuorelle

Hei haastatteluun osallistuva nuori!

Kiitos halukkuudestasi osallistua opinnäytetyötämme koskevaan haastatteluun. Olemme kaksi sosionomi-opiskelijaa Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötämme Malmin pienkotien omahoitajasuhteista nuorten näkökulmasta. Haastattelu tapahtuu Malmin pienkotien tiloissa ja sinua haastattelee toinen/ tai molemmat opinnäytetyön tekijöistä. Tulemme opinnäytetyössämme raportoimaan haastattelut siten, ettei niistä ole yksittäiset vastaajat tunnistettavissa.

Haastattelumme käsittelee omahoitajuutta seuraavista näkökulmista: omahoitajasuhde ja vuorovaikutus, omahoitajuus kasvun ja kehityksen tukena sekä omahoitajatoiminta arjen tukena. Sinun ei tarvitse valmistautua haastatteluun mitenkään. Meillä on valmiit kysymykset sinulle, eikä haittaa, vaikkei osaisi kaikkiin kysymyksiin vastata.

Osallistuessasi haastatteluun sinulla on mahdollisuus tuoda esille omia näkökulmiasi, kokemuksiasi sekä mielipiteitäsi omahoitajuudesta työmenetelmänä. Haastatteluun varataan aikaa noin puoli tuntia riippuen vastauksiesi pituudesta. Haastattelu tullaan nauhoittamaan ja litteroimaan, purkamaan sanan sanalta, jotta pystymme myöhemmin käyttämään sitä opinnäytetyössämme. Nauhoitus hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Sinua tulee haastattelemaan Tuija Lipasti ja/tai Annukka Saikkonen. Jos sinulla on jotain kysymyksiä, voit ottaa meihin yhteyttä sähköpostitse,

Tuija.Lipasti@laurea.fi

Annukka.Saikkonen@laurea.fi

Suurkiitos, kun osallistut opinnäytetyöhaastatteluunne! Mielipiteesi on meille tärkeä!

Terveisin Tuija ja Annukka.

Liite 3 Kirje vanhemmille

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Hyvät vanhemmat!

Olemme kaksi sosionomi-opiskelijaa Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötämme Malmin pienkotien omahoitajasuhteista nuorten näkökulmasta. Tarkoituksenamme on haastatella kahdeksaa nuorta heille tutussa ympäristössä Malmin pienkotien tiloissa. Tulemme käsittelemään kaiken saamamme tiedon ehdottoman luottamuksellisena ja siten, että kukaan lapsista ei ole tunnistettavissa lopullisesta tutkimusraportista. Haastatteluihin osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Haastattelumme aihealueet liittyvät omahoitajuussuhteeseen ja dialogiin, omahoitajasuhteen vaikutuksesta arjen, nuorten kasvun ja kehityksen tukemiseen. Tarkoituksenamme on tuoda esille nuorten näkökulmia ja kehitysehdotuksia omahoitajuuteen työmenetelmänä. Haastattelukysymyksissämme emme käsittele huostaanottoon vaikuttaneita tapahtumia emmekä nuoren perheeseen tai sukuun liittyviä asioita. Omahoitajuuden osa-alueelta kuitenkin kysymme perhetyöstä seuraavaa: Onko omahoitajasi yhteydessä vanhempisi?

Saadaksemme tutkielmastamme mahdollisimman kattavan ja nuorten mielipiteet näkyviksi Malmin pienkotien toiminnan kehittämiseksi, toivoisimme suostumustanne lapsenne haastatteluun.

Lapseni _____ saa osallistua Malmin pienkoteja koskevaan opinnäytetyöhaastatteluun.

Aika ja paikka

Nimi ja nimenselvennys

Annamme mielellämme lisätietoja opinnäytetyöstämme ja haastatteluista sähköpostin välityksellä.

Tuija Lipasti

Tuija.Lipasti@laurea.fi

Annukka Saikkonen

Annukka.Saikkonen@laurea.fi

Näitä haastattelulupia on tehty kaksi kappaletta, joista allekirjoittaneelle vanhemmalle jää toinen ja opinnäytetyön tekijöille toinen.

Liite 4 Haastattelurunko

Haastattelukysymykset

Taustakysymykset:

Mikä on nimesi?

Kuinka vanha olet?

Kuinka kauan olet asunut ____?

Oletko asunut aiemmin muissa laitoksissa? Missä? Kuinka pitkään?

Kuka on omahoitajasi?

Onko sinulla sama omahoitaja kuin tänne saapuessasi?

Montako kertaa omahoitajasi on vaihtunut?

TEEMANA OMAHOITAJATOIMINTA ARJEN TUKENA

1. Kerro omin sanoin millainen on tavallinen arkipäiväsi?
2. Kerro omin sanoin millainen on tavallinen viikonloppusi?
3. Moneltako on sisään-tuloaikasi?
 - Seuraako myöhästymisestä jotain?
 - Onko sisään-tuloaika neuvoteltavissa?
4. Mitä teet vapaa-aikanasi?
 - Kenen kanssa vietät aikaasi?
 - Tuetaanko sinua ylläpitämään kaverisuhteitasi?
5. Miten tiedonkulku hoitajien kesken tapahtuu?
 - Onko tämä mielestäsi toimivaa?
6. Tekeekö omahoitajasi sinusta kuukausittain koostetta/raporttia?
 - Onko sinulle tarjottu mahdollisuutta tutustua sinusta kirjoitettuihin raportteihin?
7. Onko sinusta tehty asiakassuunnitelmaa?
 - Oletko tutustunut sen sisältöön?
 - Kenen kanssa?

TEEMANA OMAHOITAJUUS KASVUN JA KEHITYKSEN TUKENA

1. Harrastatko jotain?
 - Tuetaanko harrastustasi?
2. Käytkö koulua?
 - Saatko apua koulun käynnissä?
 - Kiinnittääkö omahoitajasi huomiota koulunkäyntiisi?
3. Pitääkö omahoitajasi yhteyttä kouluun?

4. Onko omahoitajasi yhteydessä vanhempiisi?
 - Kehen muihin omahoitajasi on yhteydessä sinun asioihisi liittyen?
5. Oletko suunnitellut tulevaisuuttasi?
 - Kenen kanssa ja miten?
 - Onko kanssasi puhuttu itsenäistymisestä?
6. Jos et noudata sovittuja sääntöjä, mitä siitä seuraa?
 - Miten omahoitajasi suhtautuu sääntörikkomuksiisi?
7. Mitä hoito- ja kasvatussuunnitelmapalaverissa tapahtuu?
 - Miten siihen valmistaudutaan?
 - Oletteko käsitellyt palaveria jonkun kanssa jälkikäteen?
 - Näkyvätkö palaverissa päätetyt asiat arjessa?
8. Ketkä päättävät elämääsi koskevia asioita?
 - Koetko voivasi vaikuttaa itseäsi koskeviin asioihin?

TEEMANA OMAHOITAJASUHDE & DIALOGISUUS

1. Miten omahoitajuus näkyy arjessa
2. Miten vietät aikaa omahoitajasi kanssa?
 - Onko sinulle ja omahoitajallesi varattu kahdenkeskeistä aikaa?
 - Miten päätätte, mitä teette?
 - Minkä verran yhteistä aikaa teille on järjestetty?
3. Miten kuvailisit sinun ja omahoitajasi suhdetta?
4. Kun elämässäsi tapahtuu jotain, keille haluat kertoa siitä?
5. Onko hoitajat helposti lähestyttäviä?
6. Onko omahoitajallasi mielestäsi riittävästi aikaa keskustella kanssasi silloin kun sitä toivoisit?
 - Tekevätkö hoitajat mielestäsi aloitteita keskusteluille?
 - Tunnetko tullesi kuulluksi keskusteluissa?
7. Tunnetko voivasi luottaa hoitajiin?
8. Mikä omahoitajuudessa työmenetelmänä on hyvää?
9. Mitä lisäisit omahoitajuuteen?
10. (Jos omahoitaja on vaihtunut) Kun omahoitajasi vaihtui, valmisteltiinko vaihdosta kanssasi jotenkin? Miten? Oliko valmistelu riittävää? Miltä omahoitajavaihdos on sinusta tuntunut

Liite 5 Suostumus haastatteluun

Suostumus haastatteluun

Olemme kaksi sosionomi-opiskelijaa Tikkurilan Laurea- ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötämme Malmin pienkotien omahoitajasuhteista nuorten näkökulmasta. Tarkoituksenamme on haastatella kahdeksaa nuorta heille tutussa ympäristössä Malmin pienkotien tiloissa. Tulemme käsittelemään kaiken saamamme tiedon ehdottoman luottamuksellisenä ja siten, ettei kukaan nuorista ole tunnistettavissa lopullisesta tutkimusraportista. Haastatteluihin osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Haastattelumme aihealueet liittyvät omahoitajuussuhteeseen ja dialogiin sekä omahoitajasuhteen vaikutuksesta arjen, nuoren kasvun ja kehityksen tukemiseen. Tarkoituksenamme on tuoda esille nuorten näkökulmia ja kehitysehdotuksia omahoitajuuteen työmenetelmänä. Haastattelukysymyksissämme emme käsittele huostaanottoon vaikuttaneita tapahtumia emmekä nuoren perheeseen tai sukuun liittyviä asioita. Haastattelu tullaan nauhoittamaan ja litteroimaan. Nauhoitus hävitetään opinnäytetyön valmistuttua, samoin kirjoitettu versio.

Saadaksemme tutkielmastamme mahdollisimman kattavan ja nuorten mielipiteet näkyviksi Malmin pienkotien toiminnan kehittämiseksi, toivoisimme suostumustanne haastatteluun.

Minä _____ osallistun Malmin pienkoteja koskevaan opinnäytetyöhaastatteluun.

Aika ja paikka

Nimi ja nimenselvennys

Annamme mielellämme lisätietoja opinnäytetyöstämme ja haastatteluista sähköpostin välityksellä.

Ystävällisin terveisin

Tuija Lipasti

Annukka Saikkonen

Tuija.Lipasti@laurea.fi

Annukka.Saikkonen@laurea.fi

Näitä haastattelulupia on tehty kaksi kappaletta, joista allekirjoittaneelle jää toinen ja opinnäytetyön tekijöille toinen.